MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS MOKYKLOS
TARPTAUTINĖS IR EUROPOS SĄJUNGOS
TEISĖS INSTITUTAS

DAINORA DIMIENĖ
TARPTAUTINĖ TEISĖ

EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAS 1959-2020 m. – REFORMOS LINK EFEKTYVUMO
THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS 1959 - 2020 – REFORMS TOWARDS EFFECTIVENESS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Prof. dr. Danutė Jočienė

Vilnius, 2021 m.

TURINYS

ĮVADAS 3
1. **EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ KONVENCIJOS SISTEMA 1959 – 1998 METAIS** .. 10
1.1. Europos žmogaus teisių konvencijos priėmimo priežastys, tikslai ir reikšmė 10
1.2. Europos žmogaus teisių konvencijos sistemos mechanizmas iki Konvencijos Protokolo Nr. 11 priėmimo 16
2. **EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ KONVENCIJOS SISTEMOS MECHANIZMAS 1998 - 2010 METAIS** 27
2.1. Protokolo Nr. 11 priėmimas ir jo reikšmė Konvencijos sistemos efektyvumo stiprinimui . 27
2.2. Protokolu Nr. 11 įvestos naujovės; jo trūkumai 29
2.3. Protokolu Nr. 11 įkurtas vieningas EŽTT – specialus tarptautinis teisminis organas su valstybėms Konvencijos dalyvėms privaloma jurisdikcija 34
3. **EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ KONVENCIJOS SUKURTOS ŽMOGAUS TEISIŲ APSAUGOS SISTEMOS TOBULINIMO PERSPEKTYVOS NUO 2010 METŲ** 42
3.1. Protokolo Nr. 14 priėmimas ir jo svarba 42
3.1.1. Protokolo Nr. 14*bis* reikšmė Konvencijos sistemai. 45
3.2. 2010 m. įsigaliojusiu Protokolo Nr. 14 įvestos EŽTT mechanizmo naujovės, procedūros Teisme pakeitimai, naujo priimtinumo kriterijaus nustatymas 47
3.3. Europos Žmogaus Teisių Teismo ateitis: Teismo veiklos efektyvumo užtikrinimas, naujų galimų Konvencijos sistemos kontrolės mechanizmo reformų idėjos ir kryptys 59
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI 66
LITERATŪROS SĄRAŠAS 71
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS 81
SANTRAUKA 83
SUMMARY 84
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ 85

ĮVADAS

Temos aktualumas ir probleminiai aspektai. Antrojo pasaulinio karo baisumų sukrėstas pasaulis dairėsi kuo efektyvesnių priemonių, kurios apsaugotų nuo panašių katastrofų pasikartojimo ir siekė sukurti pagrindus žmogaus teisių ir laisvių apsaugai[1]. Kova tarp žmogaus teisių pripažinimo ir garantavimo bei valstybės savivalės ir kišimosi į privačią žmogaus sferą buvo ta varomoji visuomenės jėga, sudariusi sąlygas atsirasti pirmiesiems žmogaus teisių apsaugos dokumentams[2]. Vienas reikšmingiausių dokumentų žmogaus teisių apsaugos srityje yra 1950 m. lapkričio 4 d. pasirašyta Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija[3] apibūdinama kaip „minimalus žmogaus teisių apsaugos standartas"[4], išties fundamentalią reikšmę turintis tarptautinis regioninis dokumentas, dažniau vadinamas tiesiog Europos žmogaus teisių konvencija. Ji turi ypatingą reikšmę dėl daugelio priežasčių. Tai pirmoji tarptautinė sutartis, kurioje buvo kodifikuotos žmogaus teisės. Iš abstrakčių principų žmogaus teisės buvo paverstos konkrečiais teisiniais įsipareigojimais, kurių vykdymą pavesta kontroliuoti specialiai sukurtoms tarptautinėms institucijoms. Būtina pabrėžti, kad remiantis Konvencija buvo sukurta pirmoji tarptautinių peticijų prieš žmogaus teisių pažeidimus sistema[5].

Konvencijos pagalba sukurtas ir pirmasis žmogaus teisių apsaugos teismas – Europos Žmogaus Teisių Teismas[6]. Teismas nuo jo įkūrimo pradžios siekė kuo efektyviau įgyvendinti Europoje jam pavestą misiją – prižiūrėti, kaip valstybės Konvencijos dalyvės[7] laikosi pagal EŽTK priimtus įsipareigojimus. Siekiant tinkamo ir efektyvaus Konvencijos pagrindu sukurtos regioninės žmogaus teisių gynybos sistemos funkcionavimo, ši dar 1950 m. sukurta sistema ne kartą buvo tobulinama ir reformuojama, *inter alia* priimant naujus Protokolus, atliekant procedūras Teisme pakeitimus ar įvedant naujas administracines priemones, kaip *Pilotinių bylų nagrinėjimo*

---

[1] Danutė Jočienė, *Europos žmogaus teisių konvencijos taikymas* (Vilnius: Eugrimas, 2001), 16.
[2] Vilenas Vadapalas, *Tarptautinė teisė. Bendroji dalis* (Vilnius: Eugrimas, 2006), 233.
[3] Toliau tekste bus santrumpa „Europos žmogaus teisių konvencija", „EŽTK" arba „Konvencija" , turint omenyje Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją.
[4]Danutė Jočienė, „Europos žmogaus teisių konvencijos įtaka Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo jurisprudencijai" iš *Ketvirtis amžiaus tiriant ir reformuojant Lietuvos teisinę sistemą: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys,* Petras Ragauskas, Jurgita Paužaitė- Kulvinskienė (Vilnius: Akademinė leidyba, 2016), 188.
[5] Vilenas Vadapalas, *supra note,* 2: 265.
[6] Toliau tekste bus naudojama santrumpa „EŽTT", „Teismas" arba „Strasbūro Teismas", turint omenyje Europos Žmogaus Teisių Teismą.
[7] „47 Member States", COE, žiūrėta 2020 m. vasario 15 d., https://www.coe.int/en/web/portal/47-members-states. Europos Tarybos duomenimis šiuo metu prie Konvencijos yra prisijungusios 47 valstybės: Albanija, Andora, Airija, Armėnija, Austrija, Azerbaidžanas, Belgija, Bosnija ir Hercogovina, Bulgarija, Kroatija, Kipras, Čekijos Respublika, Danija, Estija, Suomija, Prancūzija, Gruzija, Vokietija, Graikija, Vengrija, Islandija, Ispanija, Italija, Jungtinė Karalystė, Latvija, Lichtenšteinas, Lietuva, Liuksemburgas, Malta, Portugalija, Ruminija, Rusijos Federacija, San Marinas, Serbija, Slovakijos Respublika, Slovėnija, Švedija, Šveicarija, Turkija, Ukraina.

*procedūrų (*angl. *Pilot Judgments Procedure)*[8] ar *Filtravimo sekcijų (*angl. *Filtering Sections)*[9] sukūrimą. Nors Konvencijos sistemos atliktos reformos sudarė sąlygas Teismui efektyvinti savo darbą, vis dėlto, dar ir dabar Teismas susiduria su jo veiklos efektyvumo problemomis, kaip laukiančių teisminio nagrinėjimo bylų gausa, proceso ilgumo problema Teisme bei kitomis problemomis, Teismą pasiekiančių bylų pakartotinumas, jo sprendimų netinkamas vykdymas valstybėse, *inter alia* jo *pilotinių sprendimų* įgyvendinimo problemos, ir pan., kurių sprendimui būtina ieškoti tinkamų ir naujų veiklos efektyvinimo būdų ar priemonių.

Kaip minėta, viena iš gana ryškių Konvencijos mechanizmo funkcionavimo sistemos trūkumų, yra kylančios problemos dėl Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimų vykdymo tinkamo užtikrinimo;[10] tokią priežiūrą įgyvendina Europos Tarybos politinis organas – Europos Tarybos Ministrų Komitetas[11]. Todėl ypač pastaruosius tris dešimtmečius Strasbūro Teismas ir visa Konvencijos sistema yra pastoviai reformuojama, kaip antai, priimant 1994 m. Protokolą Nr. 11, kuris įsigaliojo 1998 m., įkurdamas vieningą ir pastoviai veikiantį Europos Žmogaus Teisių Teismą bei panaikindamas Europos Žmogaus Teisių Komisiją, taip pat 2004 metais Konvencijos Protokolą Nr. 14, o 2013 m. – dar du Konvencijos papildomus Protokolus Nr. 15 ir Nr. 16.

Strasbūro Teismas unikalus dar ir todėl, jog nė vienas kitas tarptautinis teismas nesprendžia tokio didelio bylų skaičiaus. Palyginimui galima pateikti tam tikrus skaičius, kurie demonstruoja, ne tik tai, kaip keitėsi Teisme nagrinėjamų bylų skaičius, bet tuo pačiu rodo, kad Teismas yra tapęs paties savo sėkmės auka, todėl jo efektyvaus funkcionavimo užtikrinimas lieka itin aktualus visais Konvencijos gyvavimo laikotarpiais, o kartu išlieka aktualus tiek dabar, tiek ateityje. Pavyzdžiui, 1982 m. buvo priimtas tik 61 Teismo sprendimas, nuo 1998 m. pasikeitus Teismo veiklos mechanizmui ir jo principams, 1999 m. priimti 177 sprendimai, o jau 2000 m. – 695, 2005 m. – 1105 ir 2009 m. – net 1625[12]. Atitinkamai nuo 2010 m. įsigaliojus Konvencijos papildomam Protokolui Nr. 14 priimtų Teismo sprendimų skaičius mažėjo, 2016 m. – 993, 2019 m. – 884, o

---

[8] „Pilot Judgments procedure", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. vasario 1 d., https://www.echr.coe.int/documents/pilot_judgment_procedure_eng.pdf. Nuoroda „pilot-judgment procedure" pažodžiui būtų verčiama „pilotinė bylų nagrinėjimo procedūra".

[9] „Filtering Section speeds up processing of cases from highest case-count countries", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. vasario 1 d., https://www.echr.coe.int/Documents/Filtering_Section_ENG.pdf. Nuoroda „filtering section" pažodžiui būtų verčiama „filtravimo sekcija".

[10] Kaip pavyzdį Autorė pateikia šią bylą: Europos Žmogaus Teisių Teismo 2014 m. spalio 14 d. sprendimas byloje *Ilgar Mammadov prieš Azerbaidžaną,* Nr. 15172/13. Dėl EŽTT sprendimų nevykdymo Europos Tarybos Ministrų Komitetas pirmą kartą istorijoje pradėjo pažeidimų procedūrą prieš Azerbaidžaną. Žiūrėta 2020 m. spalio 15 d., http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-144124 .

[11] Europos Ministrų Komitetas atlieka EŽTT sprendimų vykdymo priežiūrą, tačiau valstybė turi galimybę rinktis konkrečias priemones, kurios jai padės įvykdyti galutinį EŽTT sprendimą.
Council of Europe, „Committee of Ministers", žiūrėta 2020 m. spalio 15 d., https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/committee-of-ministers1.

[12] „Overview 1959-2020", European Court of Human Rights , žiūrėta 2020 m. spalio 15 d., https://www.echr.coe.int/Documents/Overview_19592020_ENG.pdf.

2020 m. – 871, tačiau laukiančių teisminio nagrinėjimo bylų pastaraisiais metais skaičius buvo net 62 000[13].

Šio Magistrinio darbo kontekste ypač svarbu paminėti ir 2010 m. vasario 18-19 d. Interlakene (Šveicarijoje) vykusią 47 valstybių Konvencijos dalyvių aukščiausiojo lygio konferenciją, nubrėžusią gaires EŽTT efektyvumo užtikrinimui ateityje, kurioje buvo priimta *Deklaracija (Interlaken Final Declaration)*[14] ir *Veiksmų planas (Action plan)*[15] dėl EŽTT ateities, siekiant išsaugoti Teismo efektyvumą[16]. Tokios tarpvalstybinės konferencijos vyksta ir toliau, kur aptariamos EŽTT ir valstybių bendradarbiavimo įgyvendinant Konvenciją nacionaliniu lygmeniu problemos[17].

Darbo autorės nuomone, šiame darbe svarbu išnagrinėti EŽTK sistemos kitimo raidą, jos reformų priežastis bei rezultatus, siekiant atskleisti šio tarptautinio žmogaus teisių gynybos dokumento – EŽTK – reikšmę valstybėms narėms, ir šios Konvencijos pagrindu funkcionuojančio Europos Žmogaus Teisių Teismo įtaką valstybėms Konvencijoms dalyvėms, joms formuojant savo žmogaus teisių apsaugos sistemas bei siekiant aukštesnių žmogaus teisių apsaugos standartų, o tuo pačiu – užtikrinti Konvencijos sistemos efektyvumą ir jos prieinamumą ateities kartoms. Siekiant šio tikslo, darbe nagrinėjami klausimai, tokie kaip Konvencijos papildomų Protokolų Nr. 11 ir Nr. 14 priėmimo priežastys, jų tikslai, būtinybė esminiams pakeitimams Konvencijos sistemoje, su kokiomis problemomis susidūrė Teismas įvairiuose veiklos etapuose, siekiant atsakyti į klausimą, ar naujos Konvencijos nuostatos, kurios buvo numatytos Protokole Nr. 11 ir Nr. 14, pagerino (suaktyvino) EŽTT darbą, kad jis liktų efektyviu tarptautiniu žmogaus teisių gynybos organu ateities kartoms, o kartu atsakyti į klausimą, ar įvykdytos reformos buvo būtinos, pagrįstos ir teisingos, ar jos davė teigiamų rezultatų Konvencijos sistemos efektyvumui.

Šiame Magistro darbe Autorė daugiausia dėmesio skiria EŽTK pagrindu sukurtam žmogaus teisių apsaugos sistemos kontrolės mechanizmui, Konvencijos sistemos reformai pagal Protokolą Nr. 11 ir po jo įsigaliojimo įvestiems pakeitimams, taip pat kitai reformai pagal Protokolą Nr. 14, kuris įvedė esmines Konvencijoje numatyto teisminio proceso pakeitimus ir

---

[13] „Annual report 2020", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. balandžio 15 d., https://echr.coe.int/Documents/Annual_report_2020_ENG.pdf.

[14] „Interlaken Final Declaration", European Court of Human Rights, žiūrėta 2020 m. vasario 15 d., https://www.echr.coe.int/Documents/2010_Interlaken_FinalDeclaration_ENG.pdf.

[15] *Ibid*

[16] Danutė Jočienė, „Pagrindinių teisių apsauga pagal Europos žmogaus teisių konvenciją Europos Sąjungos teisę", *Jurisprudencija*. 3 (121)(2010): 97, https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/download/1049/1003 .

[17] „Reform of the Court", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. balandžio 15 d., https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=basictexts/reform&c=.

naujoves. Darbe bus nagrinėjami šie du papildomi Konvencijos protokolai, kurių pagrindu buvo vykdomos principinės Konvencijos sistemos reformos.

Autorė kelia tokius klausimus, kaip ar Europos žmogaus teisių konvencijos sistemą reformuojantys Protokolai Nr. 11 ir Nr. 14 pasiekė savo tikslus ir pateisino jiems iškeltus lūkesčius, siekiant išlaikyti efektyviai veikiantį Europos Žmogaus Teisių Teismą tiek dabar, tiek ateityje? Kokių teisinių, administracinių, jurisprudencinių ir kitų priemonių bus būtina imtis ateityje, kokie nauji galimai sprendimai turės būti priimti dėl Konvencijos sistemos pertvarkymo ir jos sukurto mechanizmo tobulinimo tam, kad jis efektyviai funkcionuotų ateityje ir pajėgtų užtikrinti greitą ir tinkamą individualių peticijų Strasbūro teisme nagrinėjimą?

Temos mokslinis naujumas, problemos ištyrimo lygis ir baigiamojo darbo reikšmė. Mokslinių publikacijų, straipsnių apie Europos žmogaus teisių konvencijos istoriją, sistemą, jos įtaką nacionalinei teisei galima rasti tiek užsienio, tiek Lietuvos teisės mokslininkų tarpe. Lietuvos teisės doktrinoje apie Konvencijos reformas plačiau analizuota Prof. D. Jočienės ir K. Čilinsko knygoje nei kituose moksliniuose darbuose, apie Konvencijoje įtvirtintas žmogaus teises ir laisves bei jų apsaugos ypatumus analizuota Prof. P. Kūrio, Prof. S. Katuokos, Prof. V. Vadapalo, Prof. L. Jakulevičienės, Doc. Dr. D. Gailiūtės ir kitų autorių moksliniuose darbuose.

Darbo naujumas pasireiškia tuo, jog darbe analizuojama Konvencijos Protokolo Nr. 11 ir Nr. 14 reformos, kurios, priimtos ne taip ir seniai, jau vien dėl to, kad visa Konvencijos sistema funkcionuoja daugiau nei 70 metų, o pastarasis Protokolas Nr. 14 įsigaliojo tik 2010 m. birželio 1 d. Taigi, detalus šio Protokolo naujovių gilesnis aptarimas sąlygoja šio Magistro darbo naujumą, kuriame, be kita ko, aptariamos ne tik Konvencijoje įvestos naujovės bei pakeitimai, bet ir jų įtaka Teismo veiklos efektyvumo užtikrinimui. Pažymėtina, jog be Protokolo Nr. 14 reformos neįmanoma nagrinėti visos Konvencijos sistemos ir jos sisteminės pertvarkos, tačiau tuo pačiu metu būtina aptarti ir ankstesnius pakeitimus ir reformos kryptis pagal Protokolą Nr. 11, siekiant turėti detalų Konvencijos sistemos pertvarkos vaizdą ir keitimosi procesą.

Darbo pabaigoje pateikiami reikšmingi praktiniu aspektu pasiūlymai dėl Teismo veiklos efektyvumo stiprinimo bei Teismo pagrindinio vaidmens – greito individualių peticijų nagrinėjimo užtikrinimui, pakeitimų, kuriais būtų dar labiau užtikrinama žmogaus teisių ir laisvių apsauga.

Darbo objektas. Europos Žmogaus Teisių Teismo reformos, jų ypatumai ir reformų būtinumas užtikrinant žmogaus teisių apsaugą.

Darbo tikslas ir uždaviniai. Pagrindinis darbo tikslas yra išanalizuoti Europos žmogaus teisių konvencijos sistemos reformas, kurios buvo įvykdytos nuo Teismo įkūrimo 1959 m. iki šių dienų, ir kuriomis buvo siekiama didinti (efektyvinti) Europos Žmogaus Teisių Teismo veiklą.

Pasitelkiant loginį, sisteminį ir analitinį metodus įvertinti Europos Žmogaus Teisių Teismo reformų nuo pat Teismo įkūrimo iki šių dienų būtinumą, jų tikslus, aptarti jose numatytas priemones Teismo veiklos efektyvumui skatinti bei, kas itin svarbu, aptarti tokių reformų pasiektus rezultatus ir pasekmes, o kartu pabandyti nubrėžti kryptis naujoms Konvencijos sistemos reformoms. Siekiant įgyvendinti nustatytus tikslus, iškeliami tokie uždaviniai:

1. Aptarti Europos žmogaus teisių konvencijos kaip labiausiai išplėtotos regioninės žmogaus teisių apsaugos sistemos prigimtį ir jos funkcionavimo esminius principus;
2. Išanalizuoti Europos Žmogaus Teisių Teismo reformas ir jų ypatumus per visą Teismo gyvavimo laikotarpį, *inter alia* šių reformų būtinumą, pagrįstumą, tikslus, jose numatytas priemones bei šių priemonių įtaką Teismo veiklos efektyvumo stiprinimui;
3. Išanalizuoti Europos žmogaus teisių konvencijos papildomus Protokolus Nr. 11 ir Nr. 14, jų priėmimo priežastis, tikslus, išanalizuoti jomis įvedamas naujoves ir nustatytas priemones Teismo veiklos efektyvumo stiprinimui;
4. Kartu aptarti Europos žmogaus teisių konvencijos papildomų Protokolų Nr. 11 ir Nr. 14 pasiektus rezultatus ir pasekmes Teismo veiklos efektyvumo stiprinimui, atsakant į klausimą, ar buvo pasiekti šių Protokolų priėmimais iškelti tikslai ir pateisinti reformų lūkesčiai;
5. Apibendrinti tarpvyriausybinės Interlakeno (Šveicarija) konferencijos priimtą *Deklaraciją* ir *Veiksmų planą* bei kitų vėlesnių tarvyriausybinių konferencijų įtaką EŽTT veiklos efektyvumo didinimui bei aptarti jose priimtų Deklaracijų tekstuose numatytas priemones Teismo efektyvumui didinti;
6. Pateikti atitinkamas idėjas dėl EŽTT veiklos efektyvumo užtikrinimo galimybių ateityje, naujų reformų galimybes ir idėjas.

Magistro baigiamojo darbo Ginamieji teiginiai:

1. Ar be Konvencijos sistemos reformų, kurios įvykdytos Protokolais Nr. 11 ir Nr. 14, Europos Žmogaus Teisių Teismas būtų buvęs pajėgus susidoroti su didžiuliais darbo krūviais bei nagrinėjamų individualių peticijų gausa, ir ar šis tarptautinis regionis teismas būtų išlikęs efektyviu teisminiu organu ateities kartoms bei tokiu pat svarbiu Europos tarptautiniu teisminiu organu, formuojančiu bendrus žmogaus teisių apsaugos standartus 47 valstybėms Konvencijos dalyvėms Europoje.

2. Remiantis Konvencijos sistemos subsidiarumo ir pasidalinamosios atsakomybės (*angl. shared responsibility*) principais, kokių priemonių turi imtis atitinkamai valstybės Konvencijos dalyvės ir pats Europos Žmogaus Teisių Teismas, kad Teismas išliktų efektyviu tarptautiniu teisminiu organu ir būtų užtikrintas tinkamas Teismo funkcionavimas ateitiems kartoms.

Svarbiausi šaltiniai. Magistro darbo pagrindą sudaro Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, remtasi Lietuvos ir užsienio autorių ir teisininkų moksliniais darbais. Žmogaus teisių raidą tam tikra apimtimi analizuoja buvusi Europos Žmogaus Teisių Teismo teisėja Danutė Jočienė knygoje „Europos žmogaus teisių konvencijos taikymas: užsienio valstybių ir Lietuvos Respublikos teisėje“[18], bei kartu su Kęstučiu Čilinsku „Žmogaus teisių apsaugos problemos tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje“[19] išleistame leidinyje. Autorė taip pat remiasi Prof. Sauliaus Katuokos ir Doc. Dr. Lauryno Biekšos mokslinio tyrimo darbu „Lietuva ir Europos žmogaus teisių konvencija: 2020 metų aktualijos”, *Lietuvos teisė 2020: esminiai pokyčiai*[20], Doc. Dr. Dovilės Gailiūtės-Janušonės monografijos dalimi „Regioninės žmogaus teisių apsaugos institucijos”[21], bei kitais naujausiais moksliniais darbais, taip pat darbe remiamasi įvairia ir kitų Lietuvos autorių ir teisininkų, bei užsienio autorių - D. J. Harris, M. O‘Boyle, E. Bates, C. Buckley , M. R. Madsen ir kt. moksliniais darbais, straipsniais teisinėje literatūroje bei ES institucijų ataskaitomis žmogaus teisių klausimais. Pažymėtina ir tai, kad Europos žmogaus teisių konvencijos sistemos reformos ir jų įtaka Europos Žmogaus Teisių Teismo veiklos efektyvumui nėra nuodugniai tyrinėtos Lietuvos mokslinėje literatūroje, todėl, Autorės nuomone, buvo gana sunku rasti detalesnių šaltinių šia tema.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro: įvadas, trys skyriai susidedantys iš poskyrių, išvados ir pasiūlymai tolimesnei temos analizei, naudotos literatūros sąrašas, bei darbo santrauka.

Pirmajame skyriuje aptariamas Europos žmogaus teisių konvencijos priėmimo būtinumas ir jos principinė reikšmė iki Protokolo Nr. 11 įsigaliojimo 1998 m. Analizuojama Konvencijos sistema, kurią tuo metu sudarė du žmogaus teisių apsaugos sistemos kolektyviniai organai, tai – buvusi Europos Žmogaus Teisių Komisija ir Europos Žmogaus Teisių Teismas, aptariama, kokios buvo šio Konvencijos priežiūros mechanizmo funkcijos iki Protokolo Nr. 11 priėmimo ir jo įsigaliojimo 1998 m.

Antrasis skyrius skirtas Konvencijos reformai pagal Protokolą Nr. 11, visų pirma, pagal šį Protokolą įkurto vieningo, nuolat veikiančio Europos Žmogaus Teisių Teismo funkcionavimui aptarti, taip pat aptarti vieningos teisminės sistemos problemas, ypač inidividualių peticijų

---

[18] Danutė Jočienė, *Europos žmogaus teisių konvencijos taikymas: užsienio valstybių ir Lietuvos Respublikos teisėje* (Vilnius: Eugrimas, 2001).
[19] Danutė Jočienė ir Kęstutis Čilinskas, *Žmogaus teisių apsaugos problemos tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje* (Vilnius: Petro ofsetas, 2004).
[20] Saulius Katuoka ir Laurynas Biekša, „Lietuva ir Europos žmogaus teisių konvencija: 2020 metų aktualijos”, iš *Lietuvos teisė 2020: esminiai pokyčiai,* [interaktyvus] https://repository.mruni.eu/handle/007/17283.
[21] Dovilė Gailiūtė, „Regioninės žmogaus teisių apsaugos institucijos”, iš *Žmogaus teisių apsaugos institucijos,* Egidijus Jarašiūnas ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009).

filtravimo srityje, kai nebeliko Europos Žmogaus Teisių Komisijos, kuri, iki Protokolo Nr. 11 įsigaliojimo, atmesdavo nepriimtinas peticijas. Pateikiama tam tikrų Konvencijos sistemos problemų analizė, su kuriomis susidūrė EŽTT, bei reformų būtinumas Teismo veiklos efektyvinimo didinimui, ko pasekoje ir buvo priimtas 2004 m. Protokolas Nr. 14.

Trečiajame skyriuje nagrinėjami Europos žmogaus teisių konvencijos sistemos pakeitimai priėmus 2004 m. Protokolą Nr. 14 (ir, aišku, jam įsigaliojus 2010 m.), taip pat parodomi pasiekti rezultatai ir pasekmės Teismo veiklos efektyvumo stiprinimui. Kita vertus, Teismo veiklos efektyvumo užtikrinimui ateityje, šio Magistrinio darbo Autorė taip pat bando pateikti galimas naujų Konvencijos sistemos reformų idėjas, kryptis ir konkrečius galimų pakeitimų aspektus.

Tyrimo metodai. Magistro baigiamajame darbe derinami keletas vienas kitą papildančių tyrimo metodų: mokslinės literatūros ir dokumentų analizės, loginis, sisteminis, lingvistinis, istorinis ir apibendrinimo. *Mokslinės literatūros ir dokumentų analizės metodas* taikomas surinkti ir susisteminti medžiagą, analizuojant Europos žmogaus teisių konvenciją kartu su jos protokolais, Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudenciją, Lietuvos ir užsienio mokslininkų darbus, straipsnius mokslinėje literatūroje. *Loginis ir sisteminis metodai* naudojamas atskleisti ir apibrėžti esminius Konvencijos sistemos probleminius aspektus, padeda analizuojant Konvencijos sistemą kaip visumą ir suformuluoti darbo išvadas bei pasiekti išsikeltus darbo tikslus. *Lingvistinis metodas* taikomas siekiant išsiaiškinti teisės normų ir analizuojamų sąvokų reikšmę tarptautinių dokumentų ir sutarčių tekstuose. *Istorinis metodas* naudojamas siekiant atskleisti EŽTK sistemos ir EŽTT veiklos raidą nuo 1959 m. iki 2020 m. *Apibendrinimo metodas* naudojamas apibendrinimams bei išvadoms suformuluoti.

1. EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ KONVENCIJOS SISTEMA 1959 – 1998 METAIS

1.1. Europos žmogaus teisių konvencijos priėmimo priežastys, tikslai ir reikšmė

Po Antrojo pasaulinio karo Europos tautos, kurios svarstė, kokią politinę santvarką pasirinkti, nutarė sukurti naują instituciją, kuri įkūnytų *naujosios Europos* idėją. Tokia institucija tapo Europos Taryba[22], kuri, kaip tarptautinė regioninė organizacija, įkurta 1949 m. gegužės 5 d., remiantis Europos Tarybos Statutu arba Londono sutartimi, kurią jos priėmimo metu pasirašė 10 Vakarų Europos valstybių[23].

Europos Tarybos Statuto Preambulėje pateikiamos priežastys, paskatinusios įsteigti Europos lygmeniu šią tarptautinę regioninę organizaciją. Joje ją įsteigusios valstybės pareiškė, jog yra įsitikinusios, kad „*taikos politika, grindžiama teisingumu ir tarptautiniu bendradarbiavimu, yra gyvybiškai svarbi žmonių visuomenei ir civilizacijai apsaugoti*", taip pat patvirtino „*savo pasišventimą dvasinėms ir moralinėms vertybėms, kurios yra bendras jų tautų paveldas bei sudarančių tikrosios demokratijos pagrindą asmens laisvės, politinės laisvės ir teisinės valstybės principų šaltinis*". Šiems idealams apsaugoti ir jiems toliau įgyvendinti, taip pat ekonominei bei socialinei pažangai skatinti ir buvo įsteigta Europos Taryba kaip vienminčių Europos valstybių organizacija, vienijanti glaudesnę bendriją. Tai buvo institucija, atsiradusi po Antrojo pasaulinio karo kaip būtina organizacija, kuri spręstų pagrindines žmogaus teisių apsaugos problemas, daugiausiai užsiimanti žmogaus teisių apsaugos ir demokratijos plėtros Europos klausimais[24].

ET tikslai įtvirtinti Europos Tarybos Statuto 1 straipsnyje, kuriame pabrėžta, kad ši organizacija imasi „*siekti didesnės jos narių vienybės, kad būtų apsaugoti ir įgyvendinti idealai ir principai, kurie yra bendras jų paveldas, ir skatinama jų ekonominė bei socialinė pažanga*"[25]. Statuto 3 straipsnyje pabrėžiama itin svarbi teisinės valstybės idėja, kuri sudarys sąlygas garantuoti valstybių vidaus teisėje – pagrindines žmogaus teises ir laisves[26]. Norėdami įgyvendinti šį tikslą ET narės turėjo vadovautis teisės viršenybės principu ir principu, pagal kurį visi jos jurisdikcijai priklausantys asmenys naudojasi žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, ir turi nuoširdžiai

---

[22] Toliau tekste vietoj Europos Tarybos pavadinimo bus naudojama ir santrumpa „ET". Žr. taip pat -Europos Tarybos Statuto oficialų tekstą - https://rm.coe.int/1680306052, žiūrėta 2021 m. balandžio 6 d.

[23] Europos Tarybos Statutą pasirašė Airijos Respublika, Belgijos Karalystė, Danijos Karalystė, Italijos Respublikos, Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės, Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės, Nyderlandų Karalystės, Norvegijos Karalystės, Prancūzijos Respublikos, Švedijos Karalystės atstovai. Žiūrėta 2020 m. sausio 19 d., https://www.coe.int/en/web/about-us/founding-fathers.

[24] Dainius Žalimas ir kt., *Tarptautinės organizacijos* (Vilnius: Justitia, 2001), 747.

[25] Žr. taip pat - „Europos Tarybos Statutas ", Valstybės žinios, Nr. 13-481, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.35761.

[26] Danutė Jočienė, *Europos žmogaus teisių konvencijos taikymas* (Vilnius: Eugrimas, 2001), 17.

ir aktyviai bendradarbiauti įgyvendinant [...] Europos Tarybos tikslą[27]. Taigi, įstatymo viršenybė, arba teisinės valstybės idealas buvo narystės ET sąlygos[28].

Šios priežastys paskatino Europos Tarybą pasiekti užsibrėžtų tikslų, vienas svarbiausių – ypatingos ir sudėtingos regioninės žmogaus teisių apsaugos sistemos sūkurimas, pagal Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją. Konvencijoje numatyto priežiūros mechanizmo – Europos Žmogaus Teisių Komisijos ir Europos Žmogaus Teisių Teismo – sukūrimas 1950 m. sudarė sąlygas realiai žmogaus teisių apsaugai tiek vidaus teisėje, tiek tarptautiniu lygmeniu[29]. Šiuo žingsniu, buvo suteikta galimybė efektyviai ginti pažeistas savo teises ir laisves, jeigu žmonėms nepavyksta jų apginti nacionalinėse teisminėse institucijose, taip pat sudarytos sąlygos unifikuoti žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių sampratą bei praktiką Europoje[30].

Europos Taryba savo kaip tarptautinės regioninės organizacijos lygmeniu priėmė ir atvėrė valstybių pasirašymui, o vėliau – ir ratifikavimui daugybę tarptautinių regioninių konvencijų ar sutarčių[31], tiesiogiai ir netiesiogiai reglamentuojančių žmogaus teisių apsaugą. Tačiau visuotinai pripažįstama, kad svarbiausias šioje sistemoje veikiantis dokumentas – Europos žmogaus teisių konvencija[32].

Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (toliau – ir Europos žmogaus teisių konvencija ar Konvencija) iškilmingai buvo pasirašyta 1950 m. lapkričio 4 d., kurią pasirašė 13 šalių atstovai. Konvencija įsigaliojo 1953 m. rugsėjo 3 d., kai ją ratifikavo 10 valstybių pagal Konvencijos 66 straipsnį[33].

1954 m. gegužės 18 d. buvo įkurta Europos Žmogaus Teisių Komisija, o 1959 m. sausio 19 d. – Europos Žmogaus Teisių Teismas[34]. Europos žmogaus teisių konvencija buvo priimta siekiant specifinių tikslų, įtvirtintų preambulėje: „[...] *žengti pirmą žingsnį, kad bendromis pastangomis užtikrintų tam tikras Visuotinėje deklaracijoje paskelbtas teises*"[35]. Nors 1948 m.

---

[27] Danutė Jočienė, *Europos žmogaus teisių konvencijos taikymas* (Vilnius: Eugrimas, 2001), 17.
[28] Saulius Katuoka, „Europos Taryba ir jos vaidmuo", iš *Lietuva Europos taryboje: dvidešimt narystės metų. Recenzuotų mokslinių straipsnių ir pranešimų rinkinys,* Indrė Isokaitė ir Dainius Žalimas (Vilnius: Europos tarpuniversitetinis žmogaus teisių ir demokratizacijos centras, 2014), 49.
[29] Danutė Jočienė, *supra note,* 27: 18.
[30] Danutė Jočienė, *supra note,* 27: 19.
[31] Alvydas Pumputis, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija ir jos įgyvendinimo mechanizmas (Vilnius: Lietuvos teisės akademijos Leidybos centras, 2000), 7.
[32] Dovilė Gailiūtė, „Regioninės žmogaus teisių apsaugos institucijos", iš *Žmogaus teisių apsaugos institucijos,* Egidijus Jarašiūnas ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009), 348.
[33] EŽTK pasirašiusios pirmosios 13 šalių atstovai – Belgija, Danija, Prancūzija, Islandija, Airija, Italija, Liuksemburgas, Olandija, Norvegija, Turkija, Jungtinė Karalystė, Vokietija ir Saaro žemė.
[34] Danutė Jočienė, *supra note,* 27: 20.
[35] Dovilė Gailiūtė, *supra note,* 32: 348.

Jungtinių Tautų visuotinę žmogaus teisių deklaraciją (toliau – VŽTD) ir EŽTK pagal priėmimo laiką skiria keletas metų, akivaizdu, kad rengiant EŽTK, buvo pasiremta ta patirtimi, kuri susiformavo diskusijose dėl VŽTD įtvirtintų teisių ir pagrindinių laisvių[36].

Konvencija dėl savo svarbos dažnai yra įvardijama kaip „Europos viešosios tvarkos konstitucinis įrankis žmogaus teisių srityje"[37]. Konvencijos, kaip ir kitų tarptautinių sutarčių, tikslas – apginti individą nuo bet kokio valstybės neteisėto kišimosi į jo teisių ir laisvių apsaugos sferą. Europos Žmogaus Teisių Komisija (toliau – Komisija) dar 1962 m. byloje pažymėjo, kad Konvencija sukuria objektyvias sąlygas viešajai tvarkai (angl. *ordre public,* pranc. *L'ordre public*) Europoje užtikrinti. Europos Žmogaus Teisių Teismas ne kartą yra pabrėžęs, kad „[...] Konvencija prisiimti įsipareigojimai [...] turi būti kolektyviai įgyvendinti [...]. Europos žmogaus teisių konvencija yra klasikinis teisinės technikos vystymo tarptautinėje teisėje rezultatas ir „įrankis naujos Europos žmogaus teisių idealui, teisėtumui bei demokratijai pasiekti"[38].

Konvencijos tikslas atsiskleidžia ir EŽTT praktikoje. Byloje *Austrija prieš Italiją*[39] Komisija paskelbė, kad valstybių Konvencijos dalyvių tikslas – „sukurti Europos naujų demokratijų bendrą viešąją tvarką" ir kad valstybių prisiimti įsipareigojimai pagal Konvenciją yra „esminiai pagal savo objektyvų pobūdį". *Airija prieš Jungtinę Karalystę*[40] bylos sprendime Teismas akcentavo, kad Konvencija „sukuria tvarką bei abipusių įsipareigojimų ir objektyvių pareigų tinklą, kuris, pagal Konvencijos preambulę, turi būti kolektyviai įgyvendintas"[41]. Taigi, Konvencija kaip tarptautinė sutartis sukuria pareigas tik jos dalyvėms – valstybėms, joje numatytų teisių ir laisvių gynimas asmeniui užtikrinamas kolektyviai.

Anot pirmojo Europos Žmogaus Teisių Teismo teisėjo iš Lietuvos, prof. habil. dr. Prano Kūrio, „[..] Prisijungimas prie Konvencijos nėra tik valstybės įsipareigojimas savo nacionalinius įstatymus derinti su Konvencija ir jos protokolais. Be to, pats derinimas nereiškia tik tiek, kad nacionalinių įstatymų formuluotės teksto atžvilgiu atitiktų konvencijos nuostatas. Būtina atsižvelgti į tai, kad Europos Tarybos sistemoje vyksta nenutrūkstamas teisės vystymo procesas, pasireiškiantis unikalios jurisprudencijos kūrimu, žmogaus teisių komisijai ir žmogaus teisių

---

[36] Saulius Katuoka ir Laurynas Biekša, „Lietuva ir Europos žmogaus teisių konvencija: 2020 metų aktualijos", iš *Lietuvos teisė 2020: esminiai pokyčiai,* žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., Lietuvos_teisė_II_dalis-119-125.pdf (mruni.eu)
[37] Danutė Jočienė, „Bylos prieš Lietuvą Europos Žmogaus Teisių Teisme", iš *Lietuvos teisė 1918 – 2018 m. Šimtmečio patirtis ir perspektyvos,* Vytautas Sinkevičius ir Lyra Jakulevičienė (Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2018), 791.
[38] Danutė Jočienė, *Europos žmogaus teisių konvencijos taikymas* (Vilnius: Eugrimas, 2001), 31.
[39] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1961 m. sausio 11 d. sprendimas byloje *Austrija prieš Italiją,* Nr. 788/60.
[40] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1978 m. sausio 18 d. sprendimas byloje *Airija prieš Jungtinę Karalystė,* Nr. 5310/71.
[41] Danutė Jočienė, *supra note,* 38: 33.

teismui sprendžiant konkrečias bylas ir kartu aiškinant Konvencijos ir jos Protokolų normas"[42]. Todėl valstybė ir prieš Konvencijos ratifikavimą turi imtis priemonių, taip pat vidaus teisėje priimti atitinkamus įstatymus, pakeitimus ar papildymus.

Pažymėtina ir tai, kad LR Konstitucinis Teismas taip pat sprendė klausimą, taip formuodamas konstitucinę doktriną dėl tarptautinių sutarčių[43]. Pirmą kartą Konstituciniam Teismui teko pasisakyti 1995 m. sausio 24 d. priimant išvadą „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4 ,5 ,9, 14 straipsnių ir jos Ketvirtojo protokolo 2 straipsnio atitikimo LR Konstitucijai[44], o 1995 m. spalio 17 d. – nutarimą „Dėl LR įstatymo „Dėl tarptautinių sutarčių" 7 straipsnio 4-osios dalies ir 12 straipsnio atitikimo LR Konstitucijai"[45].

Šiuose dokumentuose Konstitucinis Teismas pateikė keletą svarbių išaiškinimų[46]:

1. Akcentuota, kad tarptautinės sutartys turi būti ne tik ratifikuotos, bet taip pat ir įsigaliojusios, kad būtų laikomos sudėtine LR teisės sistemos dalimi;
2. Tarptautinė sutartis negali prieštarauti LR Konstitucijai (remiantis LR Konstitucijos 7 straipsniu „negalioja joks įstatymas ar kitas teisės aktas priešingas Konstitucijai"), nors pati savaime negali padaryti negaliojančia tarptautinės sutarties – šiuo atveju Konvencija reikalauja, kad tarptautinės sutarties nuostatos neprieštarautų Konstitucijos nuostatoms, nes jei prieštarautų, būtų problematiška įgyvendinti Konvenciją Lietuvos Respublikos vidaus teisėje (šis aspektas itin aštriai iškilo 2012 m. rugsėjo 5 d. nutarime, Konstituciui Teismui sprendžiant klausimą dėl galimybių įvykdyti EŽTT Didžiosios Kolegijos 2011 m. sausio 6 d. sprendimą byloje *Paksas prieš Lietuvą*[47]*;* šioje konstitucinės justicijos byloje buvo užginčyta, ar Konstitucijai neprieštarauja Seimo rinkimų įstatymo, kuris buvo pakeistas nustatant konkretų terminą, kuriam suėjus apkaltos tvarka pašalintas iš pareigų asmuo galėtų kandidatuoti Seimo rinkimuose, tokiu įstatyminiu pakeitimu siekiant įvykdyti minėtą EŽTT sprendimą). Todėl tai tampa įpareigojimu, kad tarptautinė sutartis privalo būti suderinta su Konstitucija;

---

[42] Vincent Berger, *Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija* (Vilnius: Pradai, 1997), 6.
[43] Saulius Katuoka, „Pagrindinės Lietuvos teisės ir tarptautinės teisės santykio problemos", iš *Lietuvos teisė 1918–2018 m. Šimtmečio patirtis ir perspektyvos,* Vytautas Sinkevičius ir Lyra Jakulevičienė (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2018), 823.
[44] „Konstitucinio Teismo 1995 m. sausio 24 d. išvada „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4, 5, 9, 14 straipsnių ir jos Ketvirtojo protokolo 2 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai", *Valstybės žinios,* 1995, Nr. 9-199.
[45] „Konstitucinio Teismo 1995 m. spalio 17 d. nutarimas „Dėl LR įstatymo „Dėl tarptautinių sutarčių" 7 straipsnio 4-osios dalies ir 12 straipsnio atitikimo LR Konstitucijai", *Valstybės žinios,* 1995, Nr. 86-1949.
[46] Saulius Katuoka, *supra note,* 43: 823.
[47] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 2011 m. sausio 6 d. sprendimas byloje *Paksas prieš Lietuvą* [DK], Nr. 34932/04.

3. Tarptautinės sutartys, kurios nėra ratifikuotos, turi neprieštarauti ne tik Konstitucijai, bet ir įstatymams[48];

Vis dėlto, atsižvelgdamas į tai, kad Lietuvos teisinė sistema grindžiama minėtu Konstitucijos viršenybės principu, Konstitucinis Teismas padarė išvadą, kad vienintelis būdas pašalinti Europos žmogaus teisių konvencijos ir Lietuvos konstitucinės sistemos nesuderinamumą – priimti atitinkamą Konstitucijos pataisą. Taigi Konstitucinio Teismo 2012 m. rugsėjo 5 d. nutarimo[49] pagrindu galima teigti, kad Konvencija gali būti traktuojama kaip pagrindas *de facto* keisti Konstituciją[50]. Praktiškai tai reikštų, kita vertus, kad Konstitucinio Teismo nuomone, Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje prieš Lietuvą nėra traktuojamas kaip pagrindas keisti oficialiąją konstitucinę doktriną jos reinterpretavimo būdu.

Pastebėtina ir tai, kad pati Europos žmogaus teisių konvencija, kaip tarptautinė regioninė sutartis, *inter alia* jos 13 straipsnis, nenustato pareigos valstybei suteikti Konvencijai tam tikrą statusą vidaus teisėje ar padaryti ją vidaus teisės sudėtine dalimi; iš Konvencijos perspektyvų, *inter alia* jos 1 straipsnio, svarbu yra tai, kad valstybė Konvencijos dalyvė, ratifikuodama Konvenciją, įsipareigoja užtikrinti, kad jos vidaus teisė atitiks Konvencijos reikalavimus. Tai konstatuota, tarp daugelio kitų, ir minėtoje EŽTT Didžiosios Kolegijos byloje *Paksas prieš Lietuvą*, kurioje taip pat konstatuota ir vastybės pareiga pagal Konvenciją ir jos Protokolus vykdyti prieš ją priimtus Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimus, imantis, ET Ministrų Komitetui prižiūrint, atitinkamų (reikiamų) bendrųjų ir individualių priemonių vidaus teisėje tam, kad būtų užkirstas kelias tolesnėms neigiamoms pasekmėms, ir, kiek tai įmanoma, atstatyta buvusi iki pažeidimo padėtis (žr. bylas *Assanidze prieš Gruziją; Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) prieš Šveicariją*[51]).

Tarptautinių sutarčių vieta Lietuvos teisinėje yra išspręsta, kaip ir jų kolizijų su nacionaline teise sprendimas – fiksuota Konstitucinėje doktrinoje[52]. Todėl apibendrinant, galima teigti, kad Konvencija nors ir nenumato valstybėms Konvencijos dalyvėms, kaip minėta, pareigos perkelti

---

[48] Saulius Katuoka, „Pagrindinės Lietuvos teisės ir tarptautinės teisės santykio problemos", iš *Lietuvos teisė 1918–2018 m. Šimtmečio patirtis ir perspektyvos*, Vytautas Sinkevičius ir Lyra Jakulevičienė (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2018), 823.

[49] „LR Konstitucinio Teismo nutarimas dėl Lietuvos Respublikos seimo rinkimų įstatymo 2 straipsnio 5 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai", LRS, žiūrėta 2021 m. kovo 15 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.432375.

[50] Danutė Jočienė, „Europos žmogaus teisių konvencijos įtaka Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo jurisprudencijai" iš *Ketvirtis amžiaus tiriant ir reformuojant Lietuvos teisinę sistemą: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys*, Petras Ragauskas, Jurgita Paužaitė- Kulvinskienė (Vilnius: Akademinė leidyba, 2016), 190.

[51] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 2004 m. balandžio 8 d. sprendimas byloje *Assanidze prieš Gruziją*, Nr. 71503/01; taip pat 2009 m. birželio 30 d. sprendimas byloje *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) prieš Šveicariją* (Nr. 2) [DK], Nr. 32772/02.

[52] Saulius Katuoka, *supra note*, 48: 824.

Konvencijos nuostatas į valstybės vidaus teisę, bet akivaizdu yra tai, kad norint pasiekti Konvencijoje užsibrėžtus tikslus, tokius kaip tinkamai saugoti ir ginti žmogaus teises ir pagrindines laisves, bei efektyviai realizuoti tokią žmogaus teisių apsaugą per nacionaliniu lygmeniu veikiančias institucijas, Konvencijoje garantuojamos žmogaus teisės ir laisvės turėjo (turėtų) būti įtvirtinamos ne tik tarptautiniuose teisės aktuose, bet ir valstybių vidaus teisėje.

Vertinant, Konvencijos reikšmę tarptautiniu lygiu, tai pirmoji tarptautinė sutartis, įtvirtinusi žmogaus teisių apsaugos standartus, kodifikavusi žmogaus teises ir iš bendro pobūdžio deklaracijų jas pavertųsi tvirtais teisiniais įsipareigojimais[53], kurių vykdymo kontrolė pavesta specialiai sukurtoms tarptautinėms institucijoms. Konvencija įtvirtino ne tik minėtų žmogaus teisių ir laisvių katalogą, bet ir numatė Konvencijos priežiūros mechanizmą[54].

Europos Žmogaus Teisių Komisija ir Europos Žmogaus Teisių Teismas – buvo pirmieji tarptautinės žmogaus teisių apsaugos sistemos kolektyviniai organai, kuriems pirmą kartą tarptautinės teisės istorijoje buvo pavesta tikrinti valstybių prisiimtų įsipareigojimų pagal Konvenciją vykdymą remiantis individualia peticijos teise[55]. Antra, per Konvencijos organų veiklos dešimtmečius susiformavo plati žmogaus teisių apsaugos jurisprudencija[56]. Trečia, Konvencija padėjo pagrindus tarptautinių peticijų dėl žmogaus teisių pažeidimų sistemai[57]. Individualios peticijos teisės sistema iki šiol vadinama efektyviausia žmogaus teisių gynimo sistema, kai individui suteikta teisė pateikti skundą tarptautiniam teismui, skundžiant savo valstybę dėl savo teisių ir pagrindinių laisvių pažeidimo. Tai buvo perversmas tarptautinės teisės istorijoje, kai individas įgijo realias galimybes praktiškai ir efektyviai ginti savo pažeistas teises tarptautiniu lygiu[58].

Taigi darytina išvada, kad 1950 m. priimta Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija turi ypač didžiulę reikšmę žmogaus teisių gynybos sistemos efektyvumui Europoje. Be to, ši Konvencija yra pirmoji tarptautinė sutartis, kurioje buvo kodifikuotos žmogaus teisės; pirmą kartą įtvirtinta individualios peticijos į tarptautinius organus teisė; EŽTK nuostatų vykdymo kontrolė patikėta Europos Žmogaus Teisių Komisijai ir Europos Žmogaus Teisių Teismui, ko

---

[53] Danutė Jočienė, „Bylos prieš Lietuvą Europos Žmogaus Teisių Teisme", iš *Lietuvos teisė 1918 – 2018 m. Šimtmečio patirtis ir perspektyvos,* Vytautas Sinkevičius ir Lyra Jakulevičienė (Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2018), 791.

[54] Dovilė Gailiūtė, „Regioninės žmogaus teisių apsaugos institucijos", iš *Žmogaus teisių apsaugos institucijos,* Egidijus Jarašiūnas ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009), 350.

[55] Danutė Jočienė, „Europos Žmogaus Teisių Teismas – tarptautinė regioninė žmogaus teisių gynybos institucija: istorija, jurisprudencija, ateities perspektyvos", iš *Asmens teisių gynimas: problemos ir sprendimai,* Armanas Abramavičius ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014), 162.

[56] Vilenas Vadapalas, *Tarptautinė Teisė* (Vilnius: Eugrimas, 2006), 277.

[57] Danutė Jočienė, *supra note,* 53: 791.

[58] Danutė Jočienė, *Europos žmogaus teisių konvencijos taikymas* (Vilnius: Eugrimas, 2001), 17.

pasekoje, šie sisteminiai kolektyviniai organai suformavo plačią Konvencijos ir jos protokolų aiškinimo bei taikymo praktiką, kuri padarė ir iki šiol daro didžiulę įtaką Europos teisės formavimuisi bei plėtrai žmogaus teisių srityje.

1.2. Europos žmogaus teisių konvencijos sistemos mechanizmas iki Konvencijos Protokolo Nr. 11 priėmimo

1950 m. priimta Europos žmogaus teisių konvencija įtvirtino ne tik žmogaus teisių ir laisvių katalogą, bet numatė šių teisių apsaugos priežiūros mechanizmą[59]. Atsakomybė prižiūrėti, kaip valstybės įgyvendina pagal Konvenciją prisiimtus įsipareigojimus, buvo patikėta institucijoms – Europos Žmogaus Teisių Komisijai, Europos Žmogaus Teisių Teismui ir Europos Tarybos Ministrų Komitetui[60]. Konvencijos II skyriaus 19 straipsnis[61], iki 1998 m. Protokolo Nr. 11 įsigaliojimo, apibrėžė Konvencijos priežiūros mechanizmo sukūrimo pagrindą – Komisijos ir EŽTT įsteigimą.

Konvencijos III skyriuje numatyta įkurti Europos Žmogaus Teisių Komisiją, pagal 20 straipsnį, kurią sudarė asmenys renkami Ministrų Komitete. Asmenų skaičius atitiko valstybių narių skaičių ir valstybė galėjo deleguoti į Komisiją tik vieną savo pilietį. Komisijos narių rinkimo procedūros buvo numatytos Konvencijos 21 straipsnyje, kur įtvirtinta nuostata, kad „*Komisijos nariai veikia Komisijoje savo vardu“.* Tai numatė, kad Komisijos nariai turėjo būti nešališki bei nepriklausomi; galėjo būti renkami šešeriems metams ir galėjo būti perrenkami[62].

Komisijos funkcija iki Konvencijos sistemos reformos pagal Protokolą Nr. 11 buvo priskirta kaip „pirmosios instancijos tarptautinio žmogaus teisių teismo”[63]. Viena iš pagrindinių funkcijų – nagrinėti peticijas prieš valstybes – Konvencijos dalyves, kurios padarė pažeidimus pagal Konvencijos nuostatas. Konvencijos efektyvumo požiūriu svarbiausi buvo 24 ir 25 straipsniai numatę, tiek valstybės Konvencijos dalyvės, tiek privatūs pareiškėjai – asmenys, grupės asmenų ar nevyriausybinės organizacijos, tuo atveju, jei jų valstybė buvo pripažinusi individualios

---

[59] Alvydas Pumputis, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija ir jos įgyvendinimo mechanizmas (Vilnius: Lietuvos teisės akademijos Leidybos centras, 2000), 7.
[60] Dovilė Gailiūtė, „Regioninės žmogaus teisių apsaugos institucijos”, iš *Žmogaus teisių apsaugos institucijos,* Egidijus Jarašiūnas ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009), 350.
[61] Šiame nagrinėjamame skyriuje bus remiamasi (1950 m. priimta ir 1953 m. įsigaliojusia) „Europos žmogaus teisių konvencija” turint omenyje, iki Protokolo Nr. 11 įsigaliojimo 1998 m. European Court of Human Rights, https://www.echr.coe.int/Documents/Collection_Convention_1950_ENG.pdf.
[62] Donna Gomien, *Trumpas Europos žmogaus teisių konvencijos vadovas* (Vilnius: Europos tarybos ir dokumentacijos centras, 1995), 96.
[63] *Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija: skiriama Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 50-mečiui* (Vilnius: Valstybės žinios, 2000), 7.

peticijos teisę, galėjo pateikti ir kolektyvines pagal Konvencijos 24 straipsnį, bei individualias peticijas, pagal Konvencijos 25 straipsnį[64], prieš vieną ar kelias valstybes Konvencijos dalyves dėl Konvencijoje įtvirtintų teisių pažeidimų[65] (kaip kolektyvinės peticijos atvejį galima paminėti bylą *Belgian Linguistics case*[66], kur prancūziškai kalbantys tėvai skundėsi, kad jų vaikai neturi galimybės mokytis prancūzų kalbos Briuselio priemesčių mokyklose tik dėl savo gyvenamosios vietos, tuo tarpu flamandiškai kalbančiai bendruomenei tokių apribojimų nėra). Aptariant minėtą kriterijų, byloje *Van der Tang prieš Ispaniją*[67] Teismas ne kartą pakartojo savo jurisprudencijoje aiškiai išsakytą teiginį, kad kiekvienas asmuo gali remtis Konvencijos apsauga prieš valstybę, Konvencijos narę, jei tariamas pažeidimas buvo padarytas tos valstybės jurisdikcijoje.

Komisija pagal numatytas Konvencijos 25 straipsnio nuostatas vykdė funkcijas tik tada, kai ne mažiau šešios valstybės narės išreiškė pripažinimą, kurį įsipareigojo pareikštais atskirais pareiškimais. Taip pat šis straipsnis įtvirtino svarbią nuostatą, kaip antai, „*pripažinti Europos žmogaus teisių Komisijos kompetenciją vykdyti kontrolę tais atvejais, kai procesas pradedamas ne valstybės, o individo iniciatyva*". Šios Konvencijos nuostatos, pripažinusios individualios peticijos teisę, suteikiant tokią galimybę fiziniams asmenims ar asmenų grupėms buvo vienas iš Konvencijos skiriamųjų bruožų[68].

Toliau aptariant Europos Žmogaus Teisių Komisijos darbo procedūras, būtina panagrinėti skundų procesinius priimtinumo klausimus. Kad Komisija galėtų nagrinėti pareiškimą, buvo aiškiai nustatytos priimtinumo sąlygos individualioms peticijoms pateikti. Konvencijos 26 straipsnis nurodė, „*Komisija gali nagrinėti bylą tik po to, kai buvo išnaudotos visos valstybės vidaus teisinės gynybos priemonės pagal visuotinai pripažintas tarptautinės teisės normas"*[69]. Tai reiškia, individualios ar tarpvyriausybinės peticijos turėjo atitikti 26 straipsnio reikalavimus ir pažeistas teises ginti privalėjo pirmiausia nacionaliniame teisme, o tik po to asmuo arba valstybė galėjo teikti pareiškimą Komisijai. Aiškinant sąlygą „po to, kai buvo išnaudotos visos vidaus teisinės gynybos priemonės", *Belgian Linguistic*[70] byloje Teismas pabrėžė, kad valstybės gali

---

[64] „Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and Protocol", European Court of Human Rights, https://www.echr.coe.int/Documents/Collection_Convention_1950_ENG.pdf, 25 straipsnis.
[65] Danutė Jočienė, „Europos Žmogaus Teisių Teismas – tarptautinė regioninė žmogaus teisių gynybos institucija: istorija, jurisprudencija, ateities perspektyvos", iš *Asmens teisių gynimas: problemos ir sprendimai,* Armanas Abramavičius ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014), 162.
[66] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1968 m. liepos 23 d. sprendimas byloje *Belgian Linguistics Case,* Nr. 1474/62, 1677/62, 1769/63, 1994/63, 2126/64.
[67] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1995 m. liepos 13 d. sprendimas byloje *Van der Tang prieš Ispaniją,* Nr. 19382/92.
[68] Donna Gomien, *supra note*, 62: 96.
[69] „Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and Protocol", European Court of Human Rights, https://www.echr.coe.int/Documents/Collection_Convention_1950_ENG.pdf, 26 straipsnis.
[70] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1968 m. liepos 23 d. sprendimas byloje *Belgian Linguistics Case,* Nr. 1474/62, 1677/62, 1769/63, 1994/63, 2126/64.

laisvai rinktis priemones, tačiau šios priemonės negali prieštarauti Konvencijos reikalavimams. Komisija *De Becker prieš Belgiją*[71] byloje pabrėžė, kad pareiškėjas privalo išnaudoti absoliučiai visas vidaus įstatymų suteiktas priemones – tiek administracines, tiek teismines.

Komisija spręsdama visų vidaus teisinės gynybos priemonių išnaudojimo klausimą, nagrinėjo bylos esmę taip, kaip ji buvo nagrinėjama nacionalinių įstatymų lygyje, ir svarstė vidaus įstatymų suteiktų gynybos priemonių efektyvumą. Kaip pavyzdį galima pateikti bylą *Cardot prieš Prancūziją*[72], kur Komisija konstatavo, kad nacionaliniuose teismuose pareiškėjas neprivalo daryti nuorodų į Europos žmogaus teisių konvenciją, jeigu jis vadovaujasi valstybės vidaus įstatymais. Tačiau *Deweer prieš Belgiją*[73] byloje Teismas pažymėjo, kad visgi pareiškėjas gali vadovautis Europos žmogaus teisių konvencija, jeigu tai yra vienintelis juridinis pagrindas.

Tiek Komisija, tiek Teismas dažnai bylose akcentavo, kaip antai, *Ringeisen prieš Austriją*[74], kad vidaus teisinės gynybos priemonių panaudojimo taisyklė turi būti taikoma su tam tikru lankstumu ir be perdėto formalizmo, bei atsižvelgti į žmogaus teisių apsaugos kontekstą. Tai reiškia, kad vidaus teisinės gynybos priemonių panaudojimas nebuvo absoliutus remiantis Konvencijos 26 straipsniu ir turėjo būti taikytinas pagal nagrinėjamą konkrečią situaciją. Todėl Teismas ne kartą yra pabrėžęs, kad kiekviena byla nagrinėjama individualiai, atsižvelgiant į susiklosčiusias aplinkybes[75].

Valstybė – atsakovė galėjo tvirtinti, jog pareiškėjas neišnaudojo visų vidaus teisinės gynybos priemonių, tada jai tekdavo pareiga įrodyti, kad pareiškėjas nepanaudojo veiksmingos ir prieinamos teisinės gynybos priemonės (žr. bylą *Dalia prieš Prancūziją*[76]). Taip pat, esant abejonėms, dėl vidaus teisinės gynybos priemonių panaudojimo, valstybė – atsakovė turėjo įrodyti, jog egzistuojančios gynybos priemonės šalies vidaus teisėje yra veiksmingos[77]. Visgi, Komisija ne kartą akcentavo, kad šios priemonės nėra veiksmingos, jeigu egzistuojanti teisminė praktika šio įstatymo atžvilgiu aiškiai rodo, kad pareiškėjas neturi galimybių laimėti bylą, arba jeigu pareiškėjo bylos esmė yra panaši į vietinių teismų jau išnagrinėtas bylas[78].

Svarbu pažymėti, kad pripažinus peticiją nepriimtina dėl to, kad nebuvo išnaudotos visos vidaus teisinės gynymos priemonės – tik laikina kliūtis. Po to, kai pareiškėjas įvykdęs peticijos

[71] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1962 m. kovo 27 d. sprendimas byloje *De Becker prieš Belgiją,* Nr. 214/56.
[72] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1991 m. kovo 19 d. sprendimas byloje *Cardot prieš Prancūziją,* Nr. 11069/84.
[73] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1980 m. vasario 27 d. sprendimas byloje *Deweer prieš Belgiją,* Nr. 6903/75.
[74] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1971 m. liepos 16 d. sprendimas byloje *Ringeisen prieš Austriją,* Nr. 2614/65.
[75] Dovilė Gailiūtė, „Asmens būsto neliečiamybė Lietuvos ir tarptautinėje teisėje", iš *Asmens teisių gynimas: problemos ir sprendimai,* Armanas Abramavičius ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014), 402.
[76] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1998 m. vasario 19 d. sprendimas byloje *Dalia prieš Prancūziją,* Nr. 26102/95.
[77] Donna Gomien, *Trumpas Europos žmogaus teisių konvencijos vadovas* (Vilnius: Europos tarybos ir dokumentacijos centras, 1995), 98.
[78] *Ibid*

priimtinumo sąlygą – išnaudoti visas vidaus teisinės gynybos priemones – Komisija galėjo nagrinėti tą pačią peticiją dar kartą[79].

Komisijos darbo procedūra apėmė nustatytus peticijos priimtinumo terminus – šešių mėnesių taisyklę. Pagal Konvencijos 26 straipsnį, pareiškėjas Komisijai privalėjo pateikti peticiją per šešių mėnesių laikotarpį nuo galutinio sprendimo priėmimo[80]. Šios taisyklės paskirtis – skatinti įstatymų patikimumą, užtikrinti, kad bylos, kuriose keliami Konvencijos klausimai, būtų išnagrinėtos per pagrįstą laiko tarpą, bei apsaugoti valdžios institucijas ir kitus susijusius asmenis nuo per ilgo laukimo išnagrinėjant skundą[81].

Data, nuo kurios skaičiuojamas šešių mėnesių laikotarpis, ne tik buvo sprendimo priėmimo data, bet ir galėjo būti data, kada pareiškėjas sužinojo apie jį bei apie savo galimybę pateikti peticiją Teismui. Tais atvejais, kai valstybė pripažino individualios peticijos teisę pagal 25 straipsnį po Konvencijos ratifikavimo, valstybė pati sprendė, ar data, nuo kurios pareiškėjui atsiranda teisė paduoti peticiją, turi būti skaičiuojama nuo pareiškimo dėl pripažinimo datos, t.y. nuo to momento, kada potencialiam pareiškėjui suteikiama juridinė galimybė paduoti peticiją[82].

Šešių mėnesių taisyklė galėjo būti taikoma tik tada, kai kalbama apie konkrečius ir apibrėžtus įvykius. Tai reiškė, kai valstybinės valdžios veiksmai ar sprendimai negali būti protestuojami, šešių mėnesių laikotarpis turėjo būti skaičiuojamas nuo galutinio sprendimo įsigaliojimo datos[83]. Tačiau šio termino atskaitos pradžios galėjo ir nebūti esant galimiems tęstiniams pažeidimams, kaip byloje *McFeeley prieš Jungtinę Karalystę*[84], Komisijos nuomonė buvo tokia, jeigu peticija yra susijusi su įstatymo taikymu, kuris gali sukelti tęstinius asmens teisių pažeidimus (angl. „[..] *the matters about which they complain represent a continuing situation"*) - minėta taisyklė netaikytina.

Konvencijos 27 straipsnio 1 punktas numatė, kad Komisija negali nagrinėti tokių peticijų, kurios buvo anoniminės. Jeigu pateiktuose dokumentuose nėra nurodytas nei vardas, nei pavardė, tik užuominos ir slapyvardžiai ir neįmanoma nustatyti pareiškėjo tapatybės, tokia peticija laikoma anonimine[85]. Tačiau svarbu pažymėti, kad asmuo pateikęs skundą gali vartoti pseudonimus jei yra nurodęs, kad yra priverstas neatskleisti savo tikro vardo ir pavardės dėl ginkluoto konflikto (*„who*

---

[79] Donna Gomien, *Trumpas Europos žmogaus teisių konvencijos vadovas* (Vilnius: Europos tarybos ir dokumentacijos centras, 1995), 98.
[80] „Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and Protocol", European Court of Human Rights, https://www.echr.coe.int/Documents/Collection_Convention_1950_ENG.pdf, 26 straipsnis.
[81] Donna Gomien, *supra note,* 79: 99.
[82] Donna Gomien, *supra note,* 79: 99.
[83] Donna Gomien, *supra note,* 79: 99.
[84] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1981 m. gegužės 15 d. sprendimas byloje *McFeeley prieš Jungtinę Karalystę,* Nr. 8317/78.
[85] „Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and Protocol", European Court of Human Rights, https://www.echr.coe.int/Documents/Collection_Convention_1950_ENG.pdf, 27 straipsnis.

may be defined as a „threatened witness" (žr. bylą *Kostovski prieš Olandiją*[86]) ir tokiu būdu siekiama apsaugoti savo šeimos narius ar artimuosius[87].

Peticija taip pat skelbiama nepriimtina, jeigu pagal savo esmę yra tokia pati, kaip jau svarstytos Komisijos peticijos (žr. bylą *Pauger prieš Austriją*[88]), arba tokios, kurios jau yra kitų tarptautinių svarstymo ar reguliavimo procedūrų objektas[89]. Visgi, Komisija galėjo nagrinėti peticiją dar kartą, tam buvo sąlyga – naujos informacijos pateikimas[90]. *Chappex prieš Šveicariją*[91] byloje Teismas aiškiai pabrėžė, kad skundas gali būti identiškas kitam skundui, jei pareiškėjas pateikia naujos informacijos ir tokius atveju tai jau nebus iš esmės toks pats skundas prieš tai teiktam.

Konvencijos 27 straipsnio 2 punktas numatė *res judicata* principą – ta pati byla negali būti nagrinėjama du kartus. Straipsnio tekstas numato dvi kriterijaus „peticija pagal savo esmę yra tokia pati, kaip jau nagrinėta" sąlygas: pirmoji yra susijusi su Komisijos nagrinėtomis peticijomis, kita – su peticijomis, kurias nagrinėja kitas tarptautinio ginčo sprendimo ar tyrimo organas[92]. Autorės nuomone, šis *res judicata* principas svarbus norint išvengti su tomis pačiomis bylomis susijusių pakartotinių tarptautinių nagrinėjimų.

Komisijai paskelbus peticiją priimta, Konvencijos 28 straipsnio 1 punktas numatė, jog Komisija privalo organizuoti kur kas platesnį apsikeitimą nuomonėmis tarp šalių ir įpareigojo valstybes bendradarbiauti. 28 straipsnio 1 punkto b papunktis nurodė, kad Komisija „*turi teikti suinteresuotoms šalims paslaugas, kad byla būtų sureguliuota taikos sutartimi, gerbiant žmogaus teises taip, kaip jos apibrėžtos Konvencijoje*"[93]. Taigi, Komisija būdama tarpininku dviejų šalių santykiuose, perduodavo vyriausybei informaciją apie pareiškėjo skundo esmę, o pareiškėjui – vyriausybės komentarus ir atsakymus. Esant reikalui konsultuodavo abi šalis siekiant taikaus susitarimo. Antroji užduotis - užtikrinti, kad taikus susitarimas būtų pasiektas. Komisijos vaidmuo taikaus sureguliavimo procedūrose buvo garantuoti bendrą suinteresuotumą ginti žmogaus teises net ir tais ypatingais atvejais, kai šalys tarpusavyje jau susitardavo. Šis Komisijos kaip bešališkos žmogaus teisių gynėjos vaidmuo buvo labai svarbus tais atvejais, kai pažeidimo pasekmės

---

[86] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1989 m. lapkričio 20 d. sprendimas byloje *Kostovski prieš Olandiją, Serija A* Nr. 166.

[87] „Survey: forty years of activity", European Court of Human Rights, žiūrėta 2020 m. kovo 15 d., https://www.echr.coe.int/Documents/Survey_19591998_BIL.pdf, 98.

[88] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1995 m. sausio 9 d. sprendimas byloje *Pauger prieš Austriją,* NR. 24872/94.

[89] „Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and Protocol", European Court of Human Rights, https://www.echr.coe.int/Documents/Collection_Convention_1950_ENG.pdf, 27 straipsnis.

[90] Donna Gomien, *Trumpas Europos žmogaus teisių konvencijos vadovas* (Vilnius: Europos tarybos ir dokumentacijos centras, 1995), 100.

[91] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1994 m. spalio 12 d. sprendimas byloje *Chappex prieš Šveicariją,* Nr. 20338/92.

[92] Donna Gomien, *supra note,* 90: 100.

[93] „Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and Protocol", European Court of Human Rights, https://www.echr.coe.int/Documents/Collection_Convention_1950_ENG.pdf, 28 straipsnio 1 punkto b papunktis.

peržengdavo individualaus pareiškėjo, kuris kreipėsi su peticija, interesų ribas, ir kai tokios pasekmės galėjo priversti vyriausybę imtis priemonių panašių kitų asmenų teisių pažeidimų išvengti. Daug kartų taikus susitarimas pagal 28 straipsnį buvo pasiektas tada, kai valstybės – atsakovės vyriausybė, siekdama išvengti galimų Konvencijos pažeidimų, taikė administracines, o kartais net ir įstatymines priemones[94].

Konvencijos 30 straipsnis numatė galimybę peticiją išbraukti iš bylų sąrašo. Numatyti šie peticijos išbraukimo iš sąrašo atvejai – tai susiklosčiusios aplinkybės, kai pareiškėjas nebuvo linkęs siekti peticijos nagrinėjimo, kada klausimas jau išspręstas, ar Komisija nuomone, jog nagrinėti peticiją nebetikslinga[95]. Komisija buvo kompetentinga nagrinėti peticiją *ex officio* net ir tuomet, kada pareiškėjas nustojo veikti savo peticijos atžvilgiu ar nebepageidavo, jog ji būtų nagrinėjama[96].

Komisija, išskyrus peticijos nepriimtinumo ir išbraukimo iš bylų sąrašo atvejus, baigiamajame tyrimo procedūros etape rengė pranešimą apie kiekvieną nagrinėjamą peticiją. Jei buvo siekiama taikaus šalių susitarimo pagal 28 straipsnio 1 b papunktį, ji parengdavo trumpą pranešimą ir išsiųsdavo jį atitinkamoms vyriausybėms, Ministrų Komitetui ir Generaliniam Sekretoriui, kuris pagal 28 straipsnio 2 punktą buvo atsakingas už pranešimo paskelbimą. Nepavykus pasiekti taikaus susitarimo, parengdavo kur kas platesnį pranešimą apie bylos faktus, išdėstant savo nuomonę[97] ir siųsdavo jį Ministrų Komitetui. Išskyrus atvejus, kai byla būdavo perduodama Teismui[98]. Konvencijos 32 straipsnyje numatyta individualių peticijų svarstymo procedūra Ministrų Komitete Komisijos pateikto pranešimo pagrindu[99] – straipsnio nuostatos sulaukė aštrios kritikos ir buvo viena iš Konvencijos priežiūros mechanizmo pertvarkymo priežasčių Protokolo Nr. 11 pagrindu[100]. Pagrindinė priežastis ta, kad Europos Tarybos politiniam organui – Ministrų Komitetui – buvo pavesta spręsti žmogaus teisių pažeidimų atvejus ir priimti valstybėms privalomus sprendimus[101]. Be to, Komitetas dar ir prižiūrėdavo Teismo priimtų sprendimų vykdymą tose bylose, kuriose Teismas buvo jau priėmęs sprendimus[102].

---

[94] Donna Gomien, *Trumpas Europos žmogaus teisių konvencijos vadovas* (Vilnius: Europos tarybos ir dokumentacijos centras, 1995), 101.
[95] „Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and Protocol", European Court of Human Rights, https://www.echr.coe.int/Documents/Collection_Convention_1950_ENG.pdf, 30 straipsnis.
[96] Donna Gomien, supra note, 94: 102.
[97] Donna Gomien, supra note, 94: 102.
[98] Michael Akehurst ir Peter Malanczuk, *Šiuolaikinis tarptautinės teisės įvadas* (Vilnius: Eugrimas, 2000), 269.
[99] „Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and Protocol", European Court of Human Rights, https://www.echr.coe.int/Documents/Collection_Convention_1950_ENG.pdf, 32 straipsnis.
[100] Andrew Drzemczewski, *The European human rights convention: Protocol No. 11. Entry into force and first year of application*, 360; žiūrėta 2020 m. spalio 15 d., https://www.corteidh.or.cr/tablas/a11660.pdf.
[101] Danutė Jočienė, *Europos žmogaus teisių konvencijos taikymas* (Vilnius: Eugrimas, 2001), 22.
[102] Danutė Jočienė, „Europos Žmogaus Teisių Teismas – tarptautinė regioninė žmogaus teisių gynybos institucija: istorija, jurisprudencija, ateities perspektyvos", iš *Asmens teisių gynimas: problemos ir sprendimai,* Armanas Abramavičius ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014), 162.

Pagal Konvencijos 57 straipsnį[103], buvo užtikrinta, kad Europos žmogaus teisių apsaugos mechanizmas efektyviai funkcionuotų ir numatė valstybių pareigą, gavus Europos Tarybos Generalinio Sekretoriaus paklausimą, paaiškinti, kokiu būdu jos vidaus teisė garantuoja kiekvienos Konvencijos nuostatos veiksmingą įvykdymą. Tai buvo dar viena valstybės atskaitomybės Europos Tarybos institucijoms forma[104]. Konvencijos 61 straipsnis numatė, kad „*niekas šioje Konvencijoje neapriboja Ministrų Komiteto kompetencijos, kurią jam yra suteikęs Europos Tarybos Statutas*"[105]. Būtent jis faktiškai Ministrų Komitetui suteikė teisę nagrinėti Konvencijos pažeidimų atvejus bei priimti valstybėms privalomus sprendimus[106].

Komisija pagal 32 straipsnį perduodavo savo pranešimą Ministrų Komitetui, buvo galimi tokie eigos variantai: jei byloje dalyvaujanti valstybė pripažino Europos Žmogaus Teisių Teismo ar Komisijos jurisdikciją, valstybė – atsakovė arba valstybė, kurios pilieču yra pareiškėjas, galėjo per tris mėnesius perduoti bylą Teismui[107]. 1994 m. Protokolas Nr. 9[108] (kuris buvo panaikintas 1998 m. įsigaliojus Protokolui Nr. 11) suteikė individui teisę pačiam perduoti savo bylą tiesiogiai Teismui. Jeigu viena iš šalių kreipėsi į Teismą, jis pats sprendė ar skelbti pranešimą ar ne[109]. Jei byla nebūdavo perduodama Teismui, Ministrų Komitetas spręsdavo, ar buvo pažeistos Konvencijoje garantuojamos teisės ir galėdavo priteisti valstybei išmokėti nukentėjusiajai šaliai kompensaciją[110]. Iš 200 sprendimų, kuriuos Teismas priėmė iki 1990 metų, 20 proc. buvo susiję su kompensacija pagal Konvencijos 50 straipsnį, kuris apėmė išlaidų, atlyginimo, materialinės ir nematerialinės žalos klausimus[111]. Konvencijoje numatyta visiškos kompensacijos galimybė, buvo didelė paskata kreiptis dėl pažeistų teisių, o tai dar labiau suaktyvino Europos žmogaus teisių apsaugos mechanizmo funkcionavimą, nes įtvirtino tarptautinę garantiją dėl visiškos ir teisingos kompensacijos. Tai buvo dar viena iš priežasčių dėl ženkliai padidėjusio bylų skaičiaus nuo 9-ojo dešimtmečio[112].

---

[103] „Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and Protocol", European Court of Human Rights, https://www.echr.coe.int/Documents/Collection_Convention_1950_ENG.pdf, 57 straipsnis.
[104] Danutė Jočienė, *Europos žmogaus teisių konvencijos taikymas* (Vilnius: Eugrimas, 2001), 22.
[105] „Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and Protocol", European Court of Human Rights, https://www.echr.coe.int/Documents/Collection_Convention_1950_ENG.pdf, 61 straipsnis.
[106] Danutė Jočienė, *supra note,* 104: 22.
[107] „Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and Protocol", European Court of Human Rights, https://www.echr.coe.int/Documents/Collection_Convention_1950_ENG.pdf, 32 straipsnis.
[108] „Protocol Nr. 9 to the Convention for the protection of human rights and fundamental freedoms", European Court of Human Rights, 2020 m. spalio 10 d. https://www.echr.coe.int/Documents/Library_Collection_P9_ETS140E_ENG.pdf.
[109] Donna Gomien, *Trumpas Europos žmogaus teisių konvencijos vadovas* (Vilnius: Europos tarybos ir dokumentacijos centras, 1995), 103.
[110] Danutė Jočienė, *supra note,* 102: 161.
[111] Donna Gomien, *supra note,* 109: 106.
[112] Danutė Jočienė, *supra note,* 104: 22.

Konvencijos 65 straipsnyje buvo numatytos Konvencijos denonsavimo sąlygos. Ministrų Komitetas dviejų trečdalių balsų dauguma galėjo nuspręsti, ar buvo pažeista Konvencija ir liepti valstybei pažeidėjai pašalinti pažeidimą. Kraštutiniu atveju numatyta maksimali sankcija – pašalinimas iš Europos Tarybos[113]. Praktiškai Konvenciją iki šiol buvo denonsavusi tik viena valstybė – Graikija 1969 m. gruodžio 12 d., kai ji tą pačią dieną pareiškė, kad išstojanti iš Europos Tarybos[114] (Graikija vėl buvo priimta į Europos Tarybą 1974 m., šalyje atkūrus demokratiją). Denonsavimas pagal 65 straipsnio 4 dalį galėjo būti taikomas ir toms teritorijoms, kurių atžvilgiu Konvencijos galiojimas buvo išplėstas 63 straipsnio pagrindu[115].

Europos Žmogaus Teisių Teismo kaip vieno iš Konvencijos sistemos mechanizmo funkcionavimas numatytas IV skyriuje. Pagal Konvencijos 38 straipsnį – Teismo teisėjų turėjo būti tiek, kiek Europos Tarybos narių. Kita vertus, Komisijos narių skaičius buvo lygus Konvencijos Aukštųjų Susitariančiųjų šalių skaičiui, todėl, jeigu kuri nors valstybė, Europos Tarybos narė, nebuvo prisijungusi prie Konvencijos, galėjo įvykti taip, kad Teismo teisėjų skaičius viršys Komisijos narių sudėtį. Europos Žmogaus Teisių Teismo teisėjai buvo renkami Ministrų Komiteto Europos Tarybos Parlamentinėje Asamblėjoje[116]. Negalėjo būti dviejų teisėjų, turinčių tos pačios valstybės pilietybę, teisėjai buvo renkami devyneriems metams, atnaujinant trečdalį teismo sudėties kas treji metai; kaip ir Komisijos nariai, teisėjai galėjo būti perrenkami[117].

Kaip jau buvo minėta anksčiau, pagal Konvencijos 32 straipsnį, nepavykus pasiekti taikaus susitarimo, Ministrų Komitetas gavęs pranešimą apie bylą, per tris mėnesius turėjo perduoti Teismui arba sprendimą priimdavo pats Ministrų Komitetas[118]. Konvencijos 48 straipsnis nurodė tuos subjektus, kurie turi teisę perduoti bylą Teismui: Komisija; Aukštoji Susitarianti Šalis, kurios pilietis teigia, kad perdavė bylą Komisijai; Aukštoji Susitarianti Šalis, kuri perdavė bylą Komisijai; Aukštoji Susitarianti Šalis, prieš kurią perduotas skundas[119]. Taigi skirtingai nuo procedūros Komisijoje, nei fiziniai asmenys ar jų grupės, nei vyriausybinės organizacijos negalėjo tiesiogiai kreiptis į Europos Žmogaus Teisių Teismą[120] (1990 m. priimtas Protokolas Nr. 9 išplėtė asmenų,

---

[113] „Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and Protocol", European Court of Human Rights, https://www.echr.coe.int/Documents/Collection_Convention_1950_ENG.pdf, 65 straipsnis.
[114] Žr. taip pat - „The Greek case in 1969", European Court of Human Rights, žiūrėta 2020 m. spalio 10 d. https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-73020&filename=001-73020.pdf.
[115] „Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and Protocol", European Court of Human Rights, https://www.echr.coe.int/Documents/Collection_Convention_1950_ENG.pdf, 63 straipsnis.
[116] Danutė Jočienė, *Europos žmogaus teisių konvencijos taikymas* (Vilnius: Eugrimas, 2001), 23.
[117] „Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and Protocol", European Court of Human Rights, https://www.echr.coe.int/Documents/Collection_Convention_1950_ENG.pdf, 38 straipsnis.
[118] „Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and Protocol", European Court of Human Rights, https://www.echr.coe.int/Documents/Collection_Convention_1950_ENG.pdf, 32 straipsnis.
[119] „Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and Protocol", European Court of Human Rights, https://www.echr.coe.int/Documents/Collection_Convention_1950_ENG.pdf, 48 straipsnis.
[120] Dovilė Gailiūtė, „Regioninės žmogaus teisių apsaugos institucijos", iš *Žmogaus teisių apsaugos institucijos,* Egidijus Jarašiūnas ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009), 351.

galinčių kreiptis į EŽTT, skaičių. Protokolas numatė, kad be minėtų subjektų, dar fiziniai asmenys, nevyriausybinės organizacijos ar asmenų grupės, kurios pateikė individualią peticiją Komisijai, galėjo pateikti bylą Teismui[121]).

Esminę reikšmę turėjo Konvencijos 46 straipsnis, numatęs fakultatyvinę Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisdikciją, tai reiškė, kad valstybė turėjo padaryti atskirą pranešimą apie tai, kad ji pripažįsta Teismo jurisdikciją nagrinėti prieš ją pateiktas bylas. Valstybės be specialaus susitarimo bet kuriuo metu galėjo pripažinti privalomą *ipso facto* Teismo jurisdikciją visose bylose, susijusiose su Konvencijos aiškinimu bei taikymu[122], jei valstybė privalomos Teismo jurisdikcijos nepripažino – Ministrų Komitetas galėjo priimti galutinį sprendimą visais Komisijos jurisdikcijai priklausančiais klausimais[123], kadangi pagal Konvencijos 32 straipsnio 4 punktą, valstybės – narės, ratifikuodamos Konvenciją, įsipareigojo pripažinti kiekvieną Ministrų Komiteto priimtą sprendimą kaip joms privalomą[124].

EŽTT procedūros ir kompetencijos tarptautinėje žmogaus teisių sistemoje didėjo su lyg kiekvienu valstybių narių skaičiumi. Naujų valstybių priėmimas iš Vakarų ir Rytų Europos paskatino dar didesnį skundų ir neišnagrinėtų bylų skaičių. Nuo 1950 m. Konvencijos susikūrimo iki 1996 m. iš 40 Europos Tarybos valstybių narių 34 narės buvo ratifikavusios Konvenciją[125]. Vengrija buvo pirmoji, kuri 1990 m. prisijungė prie Europos Tarybos, vėliau sekė Lenkija ir Čekoslovakija 1991 m., Bulgarija 1992 m., Estija, Lietuva, Slovėnija, Čekija, Slovakija ir Rumunija 1993 m., Latvija 1995 m., bei Kroatija 1996 m., antroji naujųjų valstybių narių prisijungimo banga iš buvusios Sovietų Sąjungos tik didėjo: 1995 m. Ukraina, 1996 m. Rusija[126]. Todėl galima teigti, kad nuo Konvencijos priėmimo iki 1998 m., ženkliai augantis valstybių narių skaičius, ratifikavusių Konvenciją, rodo jos svarbą bei reikšmingumą, ginant žmogaus teises.

Statistiškai matyti, kaip didėjo tiek Komisijos, tiek Teismo darbo krūviai, pavyzdžiui, nuo pateiktų 404 skundų 1981 m., skaičius padidėjo iki 2037 – 1993 m., Komisijoje užregistruotų bylų

---

[121] „Protocol Nr. 9 to the Convention for the protection of human rights and fundamental freedoms", European Court of Human Rights, žiūrėta 2020 m. spalio 10 d., https://www.echr.coe.int/Documents/Library_Collection_P9_ETS140E_ENG.pdf.

[122] „Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and Protocol", European Court of Human Rights, https://www.echr.coe.int/Documents/Collection_Convention_1950_ENG.pdf, 46 straipsnis.

[123] Donna Gomien, *Trumpas Europos žmogaus teisių konvencijos vadovas* (Vilnius: Europos tarybos ir dokumentacijos centras, 1995),103.

[124] „Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and Protocol", European Court of Human Rights, https://www.echr.coe.int/Documents/Collection_Convention_1950_ENG.pdf, 32 straipsnio 4 punktas.

[125] Žr. taip pat – Informacija apie valstybes ratifikavusias EŽTK, žiūrėta 2020 m. spalio 10 d., https://treaties.un.org/pages/showDetails.aspx?objid=080000028014a40b.

[126] Mikael Rask Madsen, „The Challenging Authority of the European Court of Human Rights: From Cold War Legal Diplomacy to the Brighton Declaration and Backlash",Duke Law Scholarship Repository, Nr. 1 (2016): 159; https://scholarship.law.duke.edu/lcp/vol79/iss1/6/.

1994 m. vien sausio mėnesį buvo 2672, iš kurių beveik 1500 – nebuvo net pradėtos nagrinėti. EŽTT veiklos laikotarpiu nuo 1959 m. iki 1998 m. priėmė 837 sprendimus, kur Komisijai per visą gyvavimo laikotarpį 1955 – 1998 m. pateikta daugiau nei 128 000 pareiškimų. Pavyzdžiui 1981 m. Teisme buvo užregistruotos 7 bylos, o prieš Protokolo Nr. 11 įsigaliojimą, bylų skaičius 1997 m. jau siekė 119[127]. Todėl Teismas dėjo dideles pastangas, siekiant pagerinti jo veiksmingumą, bet negalėjo sustabdyti vis didėjančio bylų skaičiaus.

Atsižvelgiant į tai, kad nuo 9-ojo dešimtmečio pradžios skundų skaičius tik augo, Teismo darbas tapo sudėtingas ir nagrinėjimų skundų procesas tik ilgėjo. Laikas, nuo skundo padavimo iki sprendimo dėl bylos esmės priėmimo, galėjo tęstis ir iki penkių ar net daugiau metų. Kaip pavydžiui, *Immobiliare Saffi prieš Italiją*[128] – teisminis nagrinėjimas dėl žalos atlyginimo užtruko septynerius metus ir septynis mėnesius, o *Bock prieš Vokietijos Federacinę Respubliką*[129] skyrybų procesas buvo nagrinėjamas daugiau nei devynerius metus. Todėl tai buvo svarios priežastys skatinusios priimti naujus pakeitimus Teismo veiklos procedūrose.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima daryti tokias išvadas, kad Konvencijos mechanizmo sistema, veikusi iki 1998 m. Protokolo Nr. 11 įsigaliojimo, tapo iš esmės neefektyvi, todėl iškilo būtinybė šią sistemą reformuoti, darant tam tikrus pakeitimus jos mechanizme (kuris, kaip minėta, susidėjo iš dviejų organų), dėl kelių itin svarių priežasčių. Visų pirma, nors individualios peticijos teisė padarė perversmą tarptautinėje teisėje, ji buvo fakultatyvinio pobūdžio, kas apsunkino jos praktinį įgyvendinimą valstybių vidaus teisėje ir jos efektyvumas nuo valstybių pozicijos įgyvendinant individualios peticijos teisę ir požiūrio į žmogaus teisių gynybą[130]. Antra, ratifikavus Konvenciją, ne visos valstybės – narės, buvo pripažinusios Komisijos kompetenciją ir Teismo jurisdikciją nagrinėti individualias peticijas. Trečia, Konvencija sulaukė aštrios kritikos, dėl politinių niuansų, kaip Ministrų Komiteto galimybės svarstyti peticijas, o priimami sprendimai dėl žmogaus teisių pažeidimo dažnai turėdavo politinį atspalvį[131]. Ketvirta, nuo 1990 m. ženkliai padidėjo valstybių, tapusių Europos žmogaus teisių konvencijos dalyvėmis, skaičius, todėl neatpažįstamai išsiplėtė (itin padidėjo) Konvencijos taikymo teritorija, todėl buvo

---

[127] ,,Overview 1959 – 2020", European Court of Human Rights, žiūrėta 2020 m. spalio 15 d., https://www.echr.coe.int/Documents/Overview_19592020_ENG.pdf.

[128] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1999 m. liepos 28 d. sprendimas byloje *Immobiliare Saffi prieš Italiją,* Nr. 22774/93.

[129] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1989 m. kovo 29 d. sprendimas byloje *Bock prieš Vokietijos Federacinę Respubliką,* Nr. 11118/84.

[130] Danutė Jočienė, ,,Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijos įtaka nacionalinei teisei bei jurisprudencijai, tobulinant žmogaus teisių apsaugą. Konvencijos ir Europos Sąjungos teisės santykis", *Jurisprudencija: Mokslo darbai*, 7, 97 (2007), žiūrėta 2020 m. kovo 7 d., https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2698.

[131] Andrew Drzemczewski, *The European human rights convention: Protocol No. 11. Entry into force and first year of application,* 360; žiūrėta 2020 m. spalio 15 d., https://www.corteidh.or.cr/tablas/a11660.pdf.

suteikta galimybė žymiai daugiau asmenų, esančių prie Konvencijos sistemos prisijungusių (ją ratifikavusių) valstybių jurisdikcijoje, pateikti individualias peticijas į Europos žmogaus teisių konvencijos sistemą, ko pasekoje, kaip buvo pademonstruota, individualių peticijų skaičius į Konvencijos organus itin ženkliai kilo, o individualių peticijų nagrinėjimo procesas europinėse institucijose tapo pernelyg ilgas.

Taigi, pagrindinis tikslas buvo pertvarkyti vadinamąjį „pirminį“ Konvencijos sistemos kontrolės mechanizmą taip, kad individualios peticijos būtų nagrinėjamos per įmanomai trumpesnį laiką, o kartu iš Europos Tarybos Ministrų Komiteto – ET politinio organo - būtų atimtos teisminės funkcijos, kurios dubliavosi su Teismo procedūromis, kurios kartu ilgino ir nagrinėjamų bylų procesą. Visa tai buvo pagrindinės priežastys, lėmusios poreikį reformuoti Konvencijos „pirminį“ mechanizmą, priimant 1994 m. Konvenciją papildantį Protokolą Nr. 11.

2. EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ KONVENCIJOS MECHANIZMAS 1998 – 2010 METAIS

Toliau analizuojant Konvencijos mechanizmą, kuris pirmą kartą tarptautinės teisės istorijoje įtvirtino kolektyvinio tarptautinio teisminio mechanizmo funkcionavimo pagrindus, šio mechanizmo antruoju etapu, galima išskirti laikotarpį – nuo 1998 m. lapkričio 1 d. iki 2010 m. birželio 1 d. (iki Konvencijos Protokolo Nr. 14 (priimto 2004 m.) įsigaliojimo) – kuris atsirado naujos Konvencijos reformos Protokolo Nr. 11 pagrindu. Šiame skyriuje darbo Autorė analizuos naujos reformos ypatumus per šį Teismo gyvavimo laikotarpį, *inter alia* šios reformos priėmimo būtinumą, tikslus, numatytas priemones bei šių priemonių įtaką Teismo veiklos efektyvumo stiprinimui.

2.1.Protokolo Nr. 11 priėmimas ir jo reikšmė Konvencijos sistemos efektyvumo stiprinimui

Pagrindinės priežastys, kurios sąlygojo imtis naujos reformos – dėl sparčiai didėjančio bylų skaičiaus ir nuolat ilgėjančio nagrinėjimo proceso Europos Žmogaus Teisių Teisme, sąlygojo imtis kuo skubesnių veiksmų šioms problemoms spręsti ir kurios lėmė pradėtas diskusijas dėl būtinybės pertvarkyti Konvencijos kontrolės mechanizmą[132]. Atsižvelgiant į tai, buvo siekiama pertvarkyti Konvencijos kontrolės mechanizmą taip, kad pateikiamos individualios peticijos būtų nagrinėjamos per įmanomai trumpesnį laiką[133] bei laukiančių teisminio nagrinėjimo bylų skaičius mažėtų. Todėl, siekiant geresnio Teismo darbo efektyvumo, buvo organizuojama EŽTK procedūrinė reforma – Protokolo Nr. 11 priėmimas[134].

1998 m. lapkričio 1 d. įsigaliojo Protokolas Nr. 11[135] (priimtas 1994 m. gegužės 11d.), kuris iš esmės reformavo 1950 m. Konvencijoje įtvirtintų teisių apsaugos mechanizmą. Vietoje anksčiau buvusių institucijų Ministrų Komiteto, Komisijos ir EŽTK, Protokolas Nr. 11 numatė vieną – nuolat veikiantį Europos Žmogaus Teisių Teismą, kurio jurisdikcijai priklausė ir

---

[132] Mikael Rask Madsen, „The Challenging Authority of the European Court of Human Rights: From Cold War Legal Diplomacy to the Brighton Declaration and Backlash",Duke Law Scholarship Repository, Nr. 1 (2016): 167; žiūrėta 2021 m. sausio 10 d., https://scholarship.law.duke.edu/lcp/vol79/iss1/6/.

[133] Danutė Jočienė, „Europos Žmogaus Teisių Teismas – tarptautinė regioninė žmogaus teisių gynybos institucija: istorija, jurisprudencija, ateities perspektyvos", iš *Asmens teisių gynimas: problemos ir sprendimai,* Armanas Abramavičius ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014), 162.

[134] Harris B'oyle and Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights,* (Oxford university press, 2014), 38.

[135] Žr. taip pat - Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Protokolas Nr. 11, *Valstybės žinios,* 1995-05-16, Nr. 40-987.

individualių asmenų, žmonių grupių bei organizacijų ir tarpvalstybinių peticijų nagrinėjimas[136]. Protokolą turėjo pasirašyti ir ratifikuoti visos valstybės Konvencijos dalyvės. Todėl šią sąlygą išpildė visos tuo metu buvusios valstybės Konvencijos dalyvės, o kartu ir valstybės[137], kurios buvo Europos Tarybos narėmis[138].

Šis Konvencijos sistemos pertvarkymas reikšmingas dėl keletos priežasčių, visų pirma, buvo išspręsta ne viena iki tol buvusi Konvencijos mechanizmo efektyvumo problema. Autorės nuomone, vienas svarbiausių įvykdytų pakeitimų – tai Europos Žmogaus Teisių Teismo privalomos jurisdikcijos įtvirtinimas, arba tokios jurisdikcijos pripažinimas be jokių papildomų pareiškimų Konvenciją ratifikavusiose valstybėse[139]. Jeigu iki tol individualios peticijos teisė buvo fakultatyvinio pobūdžio, Protokolas Nr. 11 ją įtvirtino kaip automatišką, o ta reiškia, kad Konvencija tam tikru aspektu pripažino individą kaip tarptautinės teisės subjektą[140].

Kita, iki Konvencijos priežiūros mechanizmo pertvarkymo, buvusi aktuali problema – dideli darbo krūviai, dėl kurių Komisija fiziškai nebepajėgė apsvarstyti didžiulio peticijų skaičiaus, todėl labai dažnai jos būdavo skelbiamos nepriimtinomis. Problematiškas buvo ir Komisijos narių skyrimas. Jiems turėjo būti keliami tokie pat reikalavimai kaip ir Teismo nariams. Visa tai išsprendė Protokolas Nr. 11, kuriuo iki tol buvusi Europos Žmogaus Teisių Komisija panaikinta, o jos funkcijos perduotos Europos Žmogaus Teisių Teismui[141]. Ir tokiu būdu buvo nustatyta, kad Konvencijos ginamų teisių ir laisvių pažeidimus nagrinės naujas nuolat veikiantis ir pastovus organas – Europos Žmogaus Teisių Teismas[142].

Kartu su Europos Žmogaus Teisių Komisijos panaikinimu, išsisprendė dar viena problema, tai peticijų priimtinumo problematika. Individualios ar tarpvyriausybinės peticijos turėjo atitikti, įsigaliojus Protokolui Nr. 11, 35 straipsnio[143] reikalavimus, kai pažeistas teises ginti pirmiausia reikalaujama nacionaliniame teisme, o tik po to asmuo arba valstybė galėjo teikti pareiškimą

---

[136] Laimonas Tapinas, *Žiniasklaidos bylos Europos Žmogaus Teisių ir Lietuvos teismuose* (Vilnius: Danielius, 2002), 13.
[137] Pirmosios valstybės Konvencijos dalyvės ratifikavusios Protokolą Nr. 11 – Albanija, Andora, Austrija, Belgija, Bulgarija, Kroatija, Kipras, Čekijos Respublika, Danija, Estija, Suomija, Prancūzija, Vokietija, Gruzija, Graikija, Vengrija, Islandija, Airija, Italija, Latvija, Lichtenšteinas, Lietuva, Liuksemburgas, Malta, Moldova, Olandija, Norvegija, Lenkija, Portugalija, Rumunija, Rusijos Federacija, San Marinas, Slovakija, Slovėnija, Ispanija, Švedija, Šveicarija, Jugoslavijos Federacinė Respublika, Turkija, Ukraina, Jungtinė Karalystė.
[138] Andrew Drzemczewski, *The European human rights convention: Protocol No. 11. Entry into force and first year of application*, 357; žiūrėta 2020 m. spalio 15 d., https://www.corteidh.or.cr/tablas/a11660.pdf.
[139] Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Protokolas Nr. 11, *Valstybės žinios,* 1995-05-16, Nr. 40-987, 46 straipsnis.
[140] Danutė Jočienė, *Europos žmogaus teisių konvencijos taikymas* (Vilnius: Eugrimas, 2001), 53.
[141] *Ibid*, 54.
[142] Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Protokolas Nr. 11, *Valstybės žinios,* 1995-05-16, Nr. 40-987, 19 straipsnis.
[143] „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista Protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7", Nr. 96-3016.

Komisijai[144]. Kaip jau minėta anksčiau, tokiu reikalavimu buvo realizuojami du reikšmingi privalumai: EŽTT tenka mažesnis bylų krūvis ir kiekviena sutarties šalis gauna galimybę, esant galimam pažeidimui, pasinaudoti efektyvios teisinės gynybos priemonėmis valstybės vidaus teisėje, prieš kreipiantis į Teismą. Tačiau Konvencijos mechanizmo efektyvumo trūkumu buvo laikoma tai, kad Teismas, gavęs bylą iš buvusios Europos Žmogaus Teisių Komisijos, ją priimtinumo aspektu tikrindavo antrą kartą, t. y. Teismas spręsdavo pakartotinai, ar išpildyta efektyvios teisinės gynybos priemonių išnaudojimo valstybės viduje taisyklė[145]. Įvykdžius reformą, iš Europos Tarybos Ministrų Komiteto – Europos Tarybos politinio organo – buvo atimtos teisminės funkcijos, kurios kėlė daug diskusijų valstybių Europos Tarybos narių tarpe, ir kurios dubliavosi su Teismo procedūromis; ši naujovė taip pat turėjo efektyvinti nagrinėjamų individualių skundų naujai įsteigtame pastoviai veikiančiame Teisme procesą[146].

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima daryti išvadą, kad Konvencijos kontrolės priežiūros mechanizmo pertvarkymas pagal 1994 m. priimtą ir 1998 m. įsigaliojusį Protokolą Nr. 11 yra reikšmingas tuo, jog iš esmės buvo pertvarkytos dabar jau nuolat veikiančio vieningo Europos Žmogaus Teisių Teismo veiklos procedūros (arba kitais žodžiais tariant, teisminė individualių skundų (taip pat ir tarpvalstybinių peticijų) nagrinėjimo procedūra), siekiant jas padaryti paprastesnėmis ir efektyvesnėmis, kartu turint tikslą išlaikyti priimamų sprendimų teisinę kokybę ir sutrumpinti teisminio nagrinėjimo proceso Teisme laiką. Taip pat priimti itin reikšmingi, fundamentalūs Konvencijos mechanizmo pakeitimai – įtvirtinimas, kad Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisdikcija yra privaloma valstybėms Konvencijos dalyvėms be atskiro pareiškimo, t. y. joms nebereikėjo teikti papildomų deklaracijų – o tai suteikė galimybę kur kas didesniam asmenų ratui (skaičiui) pateikti daugiau individulių skundų tiesiogiai Teismui kaip vieningam teisminiam organui dėl Europos žmogaus teisių konvencijoje įtvirtintų žmogaus teisių ir laisvių pažeidimų.

2.2. Protokolu Nr. 11 įvestos naujovės; jo trūkumai

Konvencijos papildomo Protokolo Nr. 11 įsigaliojimas Konvencijos priežiūros sistemoje įvedė svarbių pakeitimų ir naujovių. Buvo panaikinti kai kurie kiti iki tol priimti protokolai, kurie buvo svarbūs Konvencijos sistemos mechanizmui. Kaip antai, Protokolas Nr. 9 (įsigaliojęs 1994

---

[144] Donna Gomien, *Trumpas Europos žmogaus teisių konvencijos vadovas* (Vilnius: Europos tarybos ir dokumentacijos centras, 1995), 97.
[145] *Ibid*
[146] Andrew Drzemczewski, *The European human rights convention: Protocol No. 11. Entry into force and first year of application*, 359; žiūrėta 2020 m. spalio 10 d., https://www.corteidh.or.cr/tablas/a11660.pdf.

m. spalio 1 d.)[147], kuris įtvirtino galimybę pareiškėjui tam tikromis aplinkybėmis prašyti Europos Žmogaus Teisių Teismo perimti bylą. Kitas, taip ir neįsigaliojęs Protokolas Nr. 10[148], kuriuo buvo siekiama patobulinti Konvencijos priežiūros procedūras – neteko aktualumo, įsigaliojus Protokolui Nr. 11.

Didžiausia ir pati svarbiausia šio naujojo mechanizmo naujovė pagal Konvencijos Protokolą Nr. 11 – sukurtas vieningas, nuolat veikiantis Europos Žmogaus Teisių Teismas, turintis privalomą visoms valstybėms Konvencijos dalyvėms jurisdikciją, kuris turėjo veikti vietoje veikusių trijų organų, tuo siekiant padaryti Teismo darbą paprastesnį ir efektyvesnį, turint tikslą išlaikyti priimamų sprendimų teisinę kokybę ir sutrumpinti proceso Teisme laiką[149]. Tai reiškia, kad valstybėms, ratifikavus EŽTK Protokolą Nr. 11, Teismo jurisdikcija tapo privaloma[150] ir nebereikėjo teikti papildomų deklaracijų, todėl asmenys galėjo į Teismą kreiptis tiesiogiai, o pats Teismas spręsdavo peticijų priimtinumo klausimą ir vienbalsiai galėjo pripažinti peticiją nepriimtina arba išbraukti ją iš bylų sąrašo, jei toks nutarimas būdavo priimamas[151].

Be to, kaip jau minėta, Protokolu Nr. 11 panaikinta Europos Žmogaus Teisių Komisija. Taigi iš esmės Konvencijos mechanizmo sistemoje nebeliko organo, kuris buvo atsakingas už peticijų filtravimo funkciją, t. y. Komisija atmesdavo nepriimtinas peticijas. Šiuo tikslu, Teismas jau atliko ne tik savo buvusias, bet ir panaikintos Komisijos funkcijas – jis galėjo priimti sprendimus tiek dėl peticijų priimtinumo, tiek vėliau nagrinėti priimtinomis paskelbtas bylas iš esmės. Iki šiol buvęs dvigubas Komisijos ir Teismo darbas turėjo tapti kur kas paprastesnis ir racionalesnis, siekiant geresnės daugėjančių peticijų kokybės ir trumpesnio nagrinėjimo proceso[152].

Protokolas Nr. 11 ne tik reformavo 1950 m. sukurtą Konvencijos mechanizmą, bet ir pakeitė Konvencijos tekstą[153]. Šio Protokolo 1 straipsnyje numatyta: „Konvencijos II – IV skyrius (19-56 straipsniai) ir Protokolas Nr. 2 [..] bus pakeisti Konvencijos II skyriumi (19-51

---

147 „Protocol No. 9 to the Convention for the protection of human rights and fundamental freedoms", European Court of Human Rights, žiūrėta 2020 m. spalio 10 d., https://www.echr.coe.int/Documents/Library_Collection_P9_ETS140E_ENG.pdf.

148 „Protocol No. 10 to the Convention for the protection of human rights and fundamental freedoms", European Court of , žiūrėta 2020 m. spalio 10 d., https://www.echr.coe.int/Documents/Library_Collection_P10_ETS146E_ENG.pdf.

149 Danutė Jočienė, „Europos Žmogaus Teisių Teismas – tarptautinė regioninė žmogaus teisių gynybos institucija: istorija, jurisprudencija, ateities perspektyvos", iš *Asmens teisių gynimas: problemos ir sprendimai,* Armanas Abramavičius ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014), 162.

150 Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Protokolas Nr. 11, *Valstybės žinios,* 1995-05-16, Nr. 40-987, 46 straipsnis.

151 Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Protokolas Nr. 11, *Valstybės žinios,* 1995-05-16, Nr. 40-987, 33-35 straipsnis.

152 Dovilė Gailiūtė, „Regioninės žmogaus teisių apsaugos institucijos", iš *Žmogaus teisių apsaugos institucijos,* Egidijus Jarašiūnas ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009), 352.

153 Danutė Jočienė, *Europos žmogaus teisių konvencijos taikymas* (Vilnius: Eugrimas, 2001), 24.

straipsniai)". Naujai įtrauktas II skyrius „Europos Žmogaus Teisių Teismas" reglamentavo naujojo ir nuolat veikiančio Teismo veiklą, bei numatė teisėjų skyrimą ir darbo sąlygas[154].

Bylos Teisme nagrinėjamos ir sprendimai priimami tik kolegialiai – trijų teisėjų komitete (sprendimai dėl peticijų nepriimtinumo), septynių teisėjų Kolegijoje (sprendimai dėl esmės arba sudėtingi nepriimtinumo nutarimai) ir 17 teisėjų Teismo Didžiojoje Kolegijoje, kuri nagrinėja itin sudėtingus Konvencijos taikymo ir aiškinimo klausimus arba keičia Teismo nusistovėjusią Teismo praktiką[155]. Tai reiškia, kad įsigaliojus Protokolui Nr. 11, nuolat įkurtame Teisme vienas teisėjas neturėjo jokių galių vienasmeniškai priiminėti jokių sprendimų[156].

Trijų Teisėjų Komitetas išimtinai svarstė peticijų priimtinumo klausimą ir galėjo pripažinti jas nepriimtinomis ar nepagrįstomis. Konvencijos 28 straipsnis pažymi apie Komiteto vienbalsiu balsavimu bylos paskelbimą nepriimtina arba pašalinimą iš bylos sąrašo, jei tokį sprendimą priima be tolesnio nagrinėjimo[157]. Jei nustatoma, kad per trijų mėnesių terminą nuo kolegijos sprendimo byla priimta, kolegija turi teisę spręsti bylos priimtinumo klausimą pagal Konvencijos 34 straipsnį. Išimtiniais atvejais, byla gali būti perduota svarstyti Didžiajai Kolegijai, kurios sprendimas – galutinis[158].

Septynių teisėjų kolegijos kompetencija buvo svarstyti priimtinumo sąlygas sunkesnėse bylose ir priimti sprendimus iš esmės visose bylose. Ši kolegija taip pat sprendė klausimą dėl tarpvalstybinių peticijų priimtinumo. Tais atvejais, kai kolegijai turima byla kelia sudėtingumą Konvencijos ir jos protokolų aiškinimo klausimas arba, kai klausimo svarstymas kolegijoje tampa nesuderinamas su ankstesne praktika ir gali įtakoti priimti kitokį sprendimą, turi galimybę iki sprendimo priėmimo, bet kuriuo metu, perleisti bylą Didžiajai kolegijai, jei tam nepriešatarauja bylos šalys. Jei bylos šalys prieštarauja, tai kolegijos sprendimas tampa galutinis[159]. Šalims suteikiamas trijų mėnesių terminas teikti prašymą dėl bylos perdavimo Didžiajai Kolegijai. Kolegijos sprendimas taip pat tampa galutinis, jei toks prašymas nėra pateiktas. Jei Didžiosios

[154] Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Protokolas Nr. 11, *Valstybės žinios,* 1995-05-16, Nr. 40-987.
[155] „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista Protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7", *Valstybės žinios,* 2000-11-10, Nr. 96-3016, 27 straipsnis.
[156] Danutė Jočienė, *supra note*,149: 165.
[157] „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista Protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7", *Valstybės žinios,* 2000-11-10, Nr. 96-3016, 28 straipsnis.
[158] „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista Protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7", *Valstybės žinios,* 2000-11-10, Nr. 96-3016, 30 straipsnis.
[159] *Ibid*

Kolegijos teisėjų komisija atmeta prašymą peržiūrėti kolegijos sprendimą – kolegijos sprendimas tampa galutinis[160].

Svarbus 46 straipsnis, kuriame numatyta, kad „*Aukštosios Susitariančios Šalys įsipareigoja vykdyti galutinius Teismo sprendimus bylose, kuriose jos yra šalys. Galutinis sprendimas bus perduodamas Ministrų Komitetui, kuris prižiūri jo vykdymą*"[161]. Kaip matoma, atėmus iš Ministrų Komiteto teisę spręsti žmogaus teisių pažeidimų pagal Konvenciją atvejus, jam liko sprendimų vykdymo užtikrinimo funkcija.

Dar viena naujovė – Konvencijos 33 straipsnyje numatyta tarpvalstybinės peticijos galimybė. Valstybė Konvencijos dalyvė turi teisę kreiptis į Teismą, kaltindama kitą valstybę Konvencijos dalyvę Konvencijos nuostatų pažeidimais[162]. 34 straipsnyje nustatyta individualios peticijos galimybė, kai bet koks asmuo, nevyriausybinė organizacija arba asmenų grupė turi teisę pateikti individualią peticiją prieš valstybę Konvencijos dalyvę, kaltindami ją Konvencijoje bei jos protokoluose įtvirtintų teisių pažeidimais[163]. Tai reiškia, kad skundą dėl žmogaus teisių ir laisvių pažeidimo be Konvencijos 34 straipsnyje išvardintų subjektų galėjo paduoti taip pat ir kita valstybė pagal 33 straipsnį.

Galima teigti, kad Konvencijos 34 straipsnyje įtvirtintas naujas įpareigojimas valstybėms pagal Konvenciją organizuoti savo teisines sistemas taip, kad Konvencijoje numatytos teisės būtų ginamos iš esmės efektyviau. Nurodyta, kad išnaudojus visas galimybes nacionaliniuose teismuose, pasinaudoti individualios peticijos teise ir „*Aukštosios Susitariančios Šalys įsipareigoja jokiu būdu nekliudyti efektyviai naudotis šia teise*" (angl. *not to hinder in any way the effective exercise of this right")*[164]. Tai reiškia, kad fakultatyvinės individualios peticijos teisės problemą išsprendė Konvencijos Protokolas Nr. 11, įtvirtinęs privalomą nuostatą be specialių pareiškimų, Teismo jurisdikcijos pripažinimą Konvenciją ratifikavusiose valstybėse[165], todėl pareiškėjai galėjo pasinaudoti teise ginti savo galimai pažeistas teises, tiesiogiai kreipiantis į Teismą[166].

---

[160] „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista Protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7", *Valstybės žinios,* 2000-11-10, Nr. 96-3016, 43 straipsnis.
[161] „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista Protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7", *Valstybės žinios,* 2000-11-10, Nr. 96-3016, 46 straipsnis.
[162]Danutė Jočienė, „Europos Žmogaus Teisių Teismas – tarptautinė regioninė žmogaus teisių gynybos institucija: istorija, jurisprudencija, ateities perspektyvos", iš *Asmens teisių gynimas: problemos ir sprendimai,* Armanas Abramavičius ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014), 165.
[163] „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista Protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7", *Valstybės žinios,* 2000-11-10, Nr. 96-3016, 34 straipsnis.
[164] *Ibid*
[165] Danutė Jočienė, *supra note,* 162: 165.
[166] Andrew Drzemczewski, *The European human rights convention: Protocol No. 11. Entry into force and first year of application,* 360; žiūrėta 2020 m. spalio 10 d., https://www.corteidh.or.cr/tablas/a11660.pdf.

Nors minėta reforma buvo iš esmės pertvarkytas Konvencijos priežiūros mechanizmas, įsigaliojus Protokolui Nr. 11 pasimatė ir jo trūkumų. Bylų skaičiai toliau didėjo ir viena iš įvardijamų priežasčių – individualių peticijų pasikartojantis pobūdis, t.y. priimtinomis pripažintų peticijų, pateiktų tuo pačiu pagrindu, dėl kurio kitose panašiose bylose Teismas jau buvo pripažinęs Konvencijos pažeidimą[167]. Kaip pavyzdį, galima paminėti pirmąją principinę bylą (angl. *pilot judgment*) - *Broniowski prieš Lenkiją*[168] - kurioje buvo nustatyta sisteminė Lenkijoje buvusi problema dėl iškeldintų nuo Bugo upės asmenų nuosavybės teisių apsaugos, kur Teismas vienbalsiai pripažino Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnio pažeidimą (nuosavybės apsauga). Šioje itin reikšmingoje Teismo praktikai byloje Europos Žmogaus Teisių Teismas pabrėžė, kad šie šioje byloje nustatyti pažeidimai kilo dėl Lenkijos vidaus teisėje sisteminių problemų, kai Lenkijos teisės sistema neužtikrino efektyvaus mechanizmo, kurį naudojant būtų patenkinti pareiškėjų skundai, dėl žmonių iškeldinimo iš teritorijų po Antrojo pasaulinio karo, dėl ko asmenys prarado turėtą kilnojamąjį ir nekilnojamąjį turtą (tokių asmenų galėjo būti apie 1,2 mln). Šiuo Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimu Lenkija buvo įpareigota priimti atitinkamus teisės aktus bei įvesti mechanizmą, kurį naudojant būtų užtikrinta veiksminga kompensavimo už prarastą nuosavybę sistema vidaus teisėje. Todėl galima teigti, kad Konvencijos efektyvumas vidaus teisėje dažnai priklauso nuo valstybės noro įvykdyti įsipareigojimus pagal Konvenciją.

Tenka paminėti ir kitą Konvencijos mechanizmo sistemos trūkumą, kuris nebuvo išspręstas Protokolu Nr. 11 – tai itin didelis, nepriimtinomis pripažįstamų individualių peticijų skaičius ir trijų teisėjų komitetų tam gaištamas laikas[169]. Remiantis Teismo pateikiama bylų nagrinėjimo statistika, pavyzdžiui, 2009 m. 33 065 pareiškimai[170] (t. y. apie 93 proc.) buvo paskelbti nepriimtinais arba išbraukti iš bylų sąrašo pagal atitinkamai Konvencijos 34, 35 ar 37 straipsnių nuostatas[171], o tai aiškiai rodo, kad asmenys dažnai kreipėsi į Teismą nepagrįstai, nežinodami nei pagal Konvenciją ginamų žmogaus teisių ar laisvių, nei Teismo darbo specifikos.

Taigi apibendrinant Konvencijos papildomu Protokolu Nr. 11 įvestas naujoves ir jo trūkumus, galima teigti, kad iš esmės pertvarkytas Konvencijos kontrolės mechanizmas reformavo Teismo veiklos procedūras ir tai buvo itin svarbus žingsnis sprendžiant iki tol buvusias aktualias problemas, kaip antai, laukiančiųjų teismo nagrinėjimo bylų gausa, bylų pakartotinumas ar proceso

---

[167] Dovilė Gailiūtė, „Regioninės žmogaus teisių apsaugos institucijos", iš *Žmogaus teisių apsaugos institucijos,* Egidijus Jarašiūnas ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009), 356.
[168] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 2004 m. liepos 22 d. sprendimas byloje *Broniovski prieš Lenkiją,* Nr. 31143/96.
[169] Dovilė Gailiūtė, *supra note,* 167: 356.
[170] „Analysis of statistics 2009", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. sausio 5 d., https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_analysis_2009_ENG.pdf.
[171] Danutė Jočienė, „Pagrindinių teisių apsauga pagal Europos žmogaus teisių konvenciją Europos Sąjungos teisę", *Jurisprudencija*. 3 (121) (2010): 99, https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/download/1049/1003 .

ilgumas Teisme, bei Teismo sprendimų netinkamas vykdymas valstybėse – Konvencijos narėse. Tačiau, su apgailestavimu tenka pastebėti ir tai, kad vis dėlto, Protokolas Nr. 11 nepasiekė savo tikslų.

2.3. Protokolu Nr. 11 įkurtas vieningas EŽTT – specialus tarptautinis teisminis organas su valstybėms Konvencijos dalyvėms privaloma jurisdikcija

Europos Žmogaus Teisių Teismas yra tarptautinis teisminis organas, dirbantis pagal jo paties nusistatytas procedūras, šiuo atveju – Teismo taisykles (angl. *Rules of Court*)[172]. Įsigaliojus Konvenciją papildančiam Protokolui Nr. 11 bylos Teisme buvo nagrinėjamos ir sprendimai priimami tik kolegialiai – trijų teisėjų komitete, septynių teisėjų Kolegijoje ir 17 teisėjų Teismo Didžiojoje Kolegijoje, kuri nagrinėja itin sudėtingus Konvencijos taikymo ir aiškinimo klausimus arba keičia Teismo nusistovėjusią Teismo praktiką[173] turėdama tam pakankamai rimtų ir teisiškai rimtų argumentų.

Europos Žmogaus Teisių Teismas priėmė skundus dėl galimai pažeistų teisių tik prieš valstybes - Konvencijos ir atitinkamų jos protokolų dalyves[174]. Teismui apskųsti buvo galima tik tuos tariamus ar tikrus žmogaus teisių ar laisvių pažeidimus, kuriuos padarė valstybės valdžios, valdymo, teisminės ir pan. institucijos ar pareigūnai. Teismas nenagrinėjo skundų dėl žmogaus teisių ar laisvių pažeidimo, kuriuos padarė privatūs asmenys, įmonės ar organizacijos, nebent tokiais atvejais iškiltų valstybei pozityvios pareigos[175].

Europos Žmogaus Teisių Teismo paskirtis, numatyta Konvencijos 19 straipsnyje[176], kontroliuoti, kaip valstybės vykdo pagal Konvenciją prisiimtus tarptautinius įsipareigojimus žmogaus teisių srityje. Pavyzdžiui, byloje *Streletz, Kessler ir Krenz prieš Vokietiją*[177], Teismas pakartojo savo jurisprudencijoje aiškiai suformuluotą teiginį, kad Teismo principinė funkcija - prižiūrėti, kaip ir kiek nacionaliniu lygmeniu pateiktas Konvencijoje garantuojamų žmogaus teisių

---

[172] „Rules of Court", European Court of Human Rights, https://www.echr.coe.int/Documents/Archives_1959_Rules_Court_BIL.pdf.
[173] Danutė Jočienė, „Europos Žmogaus Teisių Teismas – tarptautinė regioninė žmogaus teisių gynybos institucija: istorija, jurisprudencija, ateities perspektyvos", iš *Asmens teisių gynimas: problemos ir sprendimai,* Armanas Abramavičius ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014), 165.
[174] Andrew Drzemczewski, *The European human rights convention: Protocol No. 11. Entry into force and first year of application,* 368; žiūrėta 2020 m. spalio 15 d., https://www.corteidh.or.cr/tablas/a11660.pdf
[175] Danutė Jočienė,*supra note,* 173: 166..
[176] „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista Protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7", *Valstybės žinios,* 2000-11-10, Nr. 96-3016, 19 straipsnis.
[177] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 2001 m. kovo 22 d. sprendimas byloje *Streletz, Kessler ir Krenz prieš Vokietiją,* Nr. 34044/96, 35532/97, 44801/98.

ir pagrindinių laisvių aiškinimas atitinka Konvencijos taikymo ir aiškinimo Europos Žmogaus Teisių Teisme principus bei praktiką[178].

Galima išskirti keletą Teismo jurisprudencijoje išvystytų Konvencijos taikymo ir aiškinimo principų, kurie buvo įtvirtinti ir iki Protokolo Nr. 11 įsigaliojimo, bet tapo itin svarbiais – nuo 1998 m. Teismui tapus nuolat veikiančia institucija – aiškinant ir taikant Konvencijos nuostatas. Autorės nuomone, svarbu pabrėžti, kad šie Konvencijos aiškinimo principai, nėra tiesiogiai įtvirtinti Konvencijos tekste, jų sampratą susiformavo EŽTT praktikoje, ir yra ypač svarbūs aiškinant Konvencijos nuostatas, jeigu nacionalinių teismų aiškinimas neatitinka Teismo jurisprudencijoje išvystytų principų.

Visų pirma, paminėtina tai, kad individualių peticijų (pareiškimų) sistema į EŽTT – subsidiari nacionalinėms žmogaus teisių apsaugos sistemoms. Teismas savo jurisprudencijoje aiškiai išvystė fundamentalų principą, kad Europos žmogaus teisių konvencijos sistema yra tik *subsidiari* sistema nacionalinių žmogaus teisių apsaugos sistemų atžvilgiu. Subsidiarus pobūdis reiškia, kad būtent nacionalinės institucijos, visų pirma teismai, aiškina ir taiko nacionalinę teisę ir taip pat sprendžia kilusius konstitucingumo klausimus[179]. Todėl, valstybės, visų pirma, įpareigotos užtikrinti vidaus teisėje efektyvias teisinės gynybos priemones, kuriomis asmenys išnaudotų prieš kreipiantis į EŽTT[180]. Jei pareiškėjai tokių priemonių neišnaudos, byla bus atmetama pagal Konvencijos 35 straipsnį dėl vidaus gynybos priemonių neišnaudojimo[181]. Kaip jau minėta anksčiau, nagrinėjamu laikotarpiu, didelė dalis pareiškimų buvo atmesta būtent pagal Konvencijos 35 straipsnio nuostatas[182].

Be to, paminėtinas ir dar vienas Konvencijos principas – tam, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas galėtų spręsti galimus Konvencijos pažeidimų klausimus, asmenys ar jų grupės bei nevyriausybinės organizacijos, kurie teikia Teismui skundus pagal Konvencijos 34 straipsnį, turi patekti į tam tikros valstybės jurisdikciją. Dar 1978 m. priimtas sprendimas byloje *Airijos prieš Jungtinę Karalystę*[183]yra labai svarbus, nes nustatytos Konvencijos 1 straipsnio taikymo ribos – asmenų (lot. *ratione personae*), vietos (lot. *ratione loci*) bei dalyko (lot. *ratione materiae*) atžvilgiu. Konvencijos 1 straipsnis apima taip pat ir laiko reikalavimo (lot. *ratione temporis*)

---

[178] Danutė Jočienė, *supra note,* 173: 140.
[179] Danutė Jočienė, *supra note,* 173: 140.
[180] Harris B'oyle and Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights,* (Oxford university press, 2014), 40.
[181] „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista Protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7", *Valstybės žinios,* 2000-11-10, Nr. 96-3016, 35 straipsnis.
[182] Žr. taip pat – oficiali Europos Žmogaus teisių Teismo statistika, https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=reports&c=.
[183] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1978 m. sausio 18 d. sprendimas byloje *Airija prieš Jungtinę Karalystę,* Nr. 5310/71.

aspektą, kuris reiškia, kad valstybė atsako tik už tokių Konvencijoje bei jos protokoluose numatytų materialinių žmogaus teisių pažeidimus, kurie įvyko po to, kai valstybė ratifikavo Konvenciją arba atitinkamą jos protokolą[184].

Comingersoll S. A. prieš Portugaliją[185] byloje Teismas pabrėžė, kad pagal Konvenciją, kiekviena valstybė turi taip organizuoti savo teisines sistemas, kad kiekvieno asmens teisių klausimas būtų išspręstas per įmanomai trumpiausią laiką.

Teismas taip pat yra pabrėžęs, kad jis remiasi ir Konvencijos aiškinimo ribų principu – *travaux préparatoires* (pranc. *parengiamaisiais darbais*), norėdamas nustatyti tam tikros Konvencijos nuostatos reikšmę. Tačiau kaip teigiama teisės doktrinoje, šiuo aiškinimo principu, Teismas naudojosi (ir dabar naudojasi) tik išskirtiniais atvejais, iš dalies dėl to, kad akcentuojamas svarbus dinamiškas Konvencijos nuostatų aiškinimo pobūdis[186].

Teismas praktikoje itin svarbus Konvencijos nuostatų *dinamiško aiškinimo principas*. Byloje *Tyrer prieš Jungtinę Karalystę*[187] Teismas pabrėžė, kad Konvencija yra gyvybingas instrumentas (angl. *living instrument*), ir turi būti interpretuojama pagal šių dienų realijas bei susiklosčiusias aplinkybes[188]. Vėlesnėje itin svarbioje jurisprudencijos 8 straipsnio požiūriu *Christine Goodwin prieš Jungtinę Karalystę*[189] byloje Teismas dar kartą pasiūlė vertinti bylos situaciją iš šiandienos pozicijų (angl. *in the light of present-day conditions*), nes tai būtų tinkamiausias Konvencijos taikymo ir aiškinimo būdas. Teismas šioje byloje nurodė, kad atsižvelgiant į visuomenės vystymosi ypatumus, valstybėms jau gali būti nustatyta pozityvi pareiga Konvencijos teisėms apsaugoti ir pripažinti asmenų po lyties keitimo operacijų naują identifikaciją ir pakeisti jų asmens dokumentus (nors iki tol Teismo jurisprudencijoje tokia pozityvi valstybių pareiga pagal 8 straipsnį anksčiau nagrinėtose bylose nebuvo nustatyta).

Taigi, *dinamiškas* Konvencijos nuostatų aiškinimas yra be galo svarbus Teismo praktikoje, tam tikrais atvejais iškeliantis klausimą ir dėl Teismo jurisprudencijos plėtojimo bei Konvencijoje

---

[184] Danutė Jočienė, „Europos Žmogaus Teisių Teismas – tarptautinė regioninė žmogaus teisių gynybos institucija: istorija, jurisprudencija, ateities perspektyvos", iš *Asmens teisių gynimas: problemos ir sprendimai,* Armanas Abramavičius ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014), 143.

[185] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 2000 m. balandžio 6 d. sprendimas byloje *Cominersoll prieš Portugaliją,* Nr. 35382/97.

[186] Harris B'oyle and Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights,* (Oxford university press, 2014), 20.

[187] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1978 m. balandžio 25 d. sprendimas byloje *Tyrer prieš Jungtinę Karalystę,* Nr. 35763/97.

[188] Mikael Rask Madsen, „The Challenging Authority of the European Court of Human Rights: From Cold War Legal Diplomacy to the Brighton Declaration and Backlash",Duke Law Scholarship Repository, Nr. 1 (2016): 153; žiūrėta 2021 m. sausio 10 d., https://scholarship.law.duke.edu/lcp/vol79/iss1/6/.

[189] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 2002 m. liepos 11 d. sprendimas byloje *Goodwin prieš Jungtinę Karalystę,* Nr. 28957/95.

ginamų žmogaus teisių aiškinimo apimties bei jos ribų[190]. Būtent dažnai kritikuotas dinamiškas Teismo požiūris interpretuojant EŽTK ir išplečiant jos ginamų teisių skaičių[191] buvo vienas iš veiksnių, dėl ko, nagrinėjamu laikotarpiu, nuolat didėjo skundų prieš valstybes Konvencijos dalyves skaičius Teisme.

Chapman prieš Jungtinę Karalystę[192] Teismas pabrėžė, kad jis formaliai nėra susaistytas savo sprendimais, iki tol priimtais bylose. Tai padeda įgyvendinti *teisinio tikrumo, matomumo ir lygybės principus*, todėl Teismas neturėtų nukrypti nuo savo įprastinės praktikos, nebent būtų tam pagrįsta svarbi priežastis[193]. Nepaisant Konvencijoje ir jos taikymo praktikoje ginamo *teisinio tikrumo principo*, Konvencija negarantuoja teisės į nuolatinę, pastovią jurisprudenciją (žr. bylą *Unèdic prieš Prancūziją*[194])[195].

Kaip jau minėta anksčiau, Teismo Didžioji Kolegija, sudaryta iš 17 teisėjų, nagrinėja itin sudėtingus Konvencijos ar jos protokolų taikymo ir aiškinimo klausimus arba keičia Teismo jurisprudenciją, turėdama tam teisiškai rimtų argumentų[196]. Pagal Konvencijos 43 straipsnio 2 dalį[197], Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžioji Kolegija nagrinėja bylas, kuriose keliami sudėtingi Konvencijos ar jos protokolų aiškinimo ir taikymo klausimai arba rimtos visuotinės svarbos problemos[198]. Teismo 7 teisėjų kolegija, bet kuriuo metu iki sprendimo priėmimo Kolegijoje gali perduoti bylą Teismo Didžiajai kolegijai, kai byla kelia sudėtingą Konvencijos ar jos protokolų aiškinimo klausimą ir jei bylos sprendimas Kolegijoje lemtų nesuderinamą rezultatą su ankstesniu Teismo sprendimu[199]. Būtent taip įvyko byloje *Goodwin prieš Jungtinę Karalystę*[200], kur 7 teisėjų kolegija 2001 m. lapkričio 1 d. perdavė bylą Strasbūro Teismo Didžiajai Kolegijai

---

[190] Danutė Jočienė, „Europos Žmogaus Teisių Teismas – tarptautinė regioninė žmogaus teisių gynybos institucija: istorija, jurisprudencija, ateities perspektyvos", iš *Asmens teisių gynimas: problemos ir sprendimai,* Armanas Abramavičius ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014), 144.
[191] Harris B'oyle and Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights,* (Oxford university press, 2014), 9.
[192] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1978 m. balandžio 25 d. sprendimas byloje *Chapman prieš Jungtinę Karalystę,* Nr. 27238/95.
[193] Danutė Jočienė, *supra note,* 190: 144.
[194] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 2008 m. gruodžio 18 d. sprendimas byloje *Unedic prieš Prancūziją,* Nr. 20153/04.
[195] Danutė Jočienė, *supra note,* 190: 144.
[196] Andrew Drzemczewski, *The European human rights convention: Protocol No. 11. Entry into force and first year of application,* 362; žiūrėta 2020 m. spalio 15 d., https://www.corteidh.or.cr/tablas/a11660.pdf
[197] „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista Protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7", *Valstybės žinios,* 2000-11-10, Nr. 96-3016, 43 straipsnio 2 dalis.
[198] Iki 2020 m. Didžioji Kolegija priėmė sprendimus penkiose bylose prieš Lietuvą - *Ramanauskas prieš Lietuvą* ([DK], peticijos Nr. 74420/01, 2008-02-05); *Cudak prieš Lietuvą* ([DK], peticijos Nr. 15869/02, 2010-03-23); *Paksas prieš Lietuvą* ([DK], peticijos Nr. 34932/04, 2011-01-06); *Kudrevičius ir kiti prieš Lietuvą* [DK], peticijos Nr. 37553/05, 2015-10-15); *Vasiliauskas prieš Lietuvą* ([DK], peticijos Nr. 35343/05, 2015-10-20).
[199] „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista Protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7", *Valstybės žinios,* 2000-11-10, Nr. 96-3016, 30 straipsnis.
[200] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 2002 m. liepos 11 d. sprendimas byloje *Goodwin prieš Jungtinę Karalystę,* Nr. 28957/95.

dėl Konvencijos 27 straipsnio 2 ir 3 dalies nuostatų ir Teismo taisyklės (angl. *Rules of Court*) Nr. 24 išaiškinimo. Byla svarbi tuo, jog Teismas po daug metų suformavo naują pozityvią pareigą valstybėms[201] pagal 8 straipsnį, įpareigodamas pakeisti asmenims asmens dokumentus po lyties pakeitimo operacijų pagal naują lytį, nors iki tol tokia pozityvi pareiga valstybėms nebuvo nustatoma. Teismas visgi pabrėžė, kad, atsižvelgdamas į visuomenės ir mokslo pažangą, jis privalo atsižvelgti į šių dienų realijas (angl. *in the light of present – day conditions*), kad būtų galima tinkamai apginti pagrindines žmogaus teises. Tai vėlgi, vienas iš anksčiau nagrinėtų, *dinamiškas* Konvencijos nuostatų aiškinimo principas, kuris itin svarbus Teismo praktikoje, tam tikrais atvejais iškeliantis klausimą dėl Konvencijoje plėtojamų nuostatų aiškinimo būtinybės plėtojant Teismo jurisprudenciją.

Apibendrinant tai, kas pasakyta, galima teigti, kad Teismas savo jurisprudencijoje aiškiai išvystė kertinius Europos žmogaus teisių konvencijos sistemos funkcionavimo principus, kuriais vadovaujantis, viena vertus, Europos Žmogaus Teisių Teismas gerbia nacionalinius teismus ir įsikiša tik tada, kai nacionaliniu lygmeniu yra pažeidžiamos Konvencijos teisės, tačiau kita vertus, šis europinis Teismas ir visa Europos žmogaus teisių konvencijos sistema gali efektyviau spręsti Konvencijoje garantuojamų teisių ir pagrindinių laisvių pažeidimų klausimus, tačiau toks Konvencijos nuostatų aiškinimas taip pat išplėtė ir ginamų teisių ratą, tai yra, išplėtė Konvencijos garantuojamą apsaugą, o tai buvo vienas iš veiksnių kodėl Teismo krūvis nuolat didėjo nagrinėjamu laikotarpiu.

Toliau analizuojant Protokolu Nr. 11 įkurto vieningo Teismo veiklos efektyvumo rezultatus, būtina aptarti Teismo veiklos statistinius duomenis, kurie aiškiai parodo, ar buvo pasiekti Protokolu Nr. 11 iškelti Konvencijos mechanizmo sistemos pertvarkos tikslai ir lūkesčiai.

Remiantis Teismo statistikos 2008 m. sausio 1 d. duomenimis, Teismui iš viso buvo pateikta 103 850 pareiškimų, iš kurių teisminio nagrinėjimo laukė apie 79 400 ir jau buvo priskirti atitinkamam organui (angl. *pending before a decision formation*). Iš jų apie 20 000 pareiškimų paduota prieš vieną valstybę – Rusijos Federaciją. Prieš Turkiją nagrinėjimo laukė daugiau kaip 8 000 pareiškimų, prieš Rumuniją – daugiau kaip 9 000, prieš Ukrainą – apie 6 000, prieš Lenkiją – daugiau kaip 3 000 pareiškimų[202].

Į klausimą - kodėl keleri metai po įvykdytos Teismo reformos Protokolo Nr. 11 pagrindu, dar tais pačiais 1998 m. pradėta kalbėti apie naujos reformos būtinumą, pagal kurią Konvencijos

---

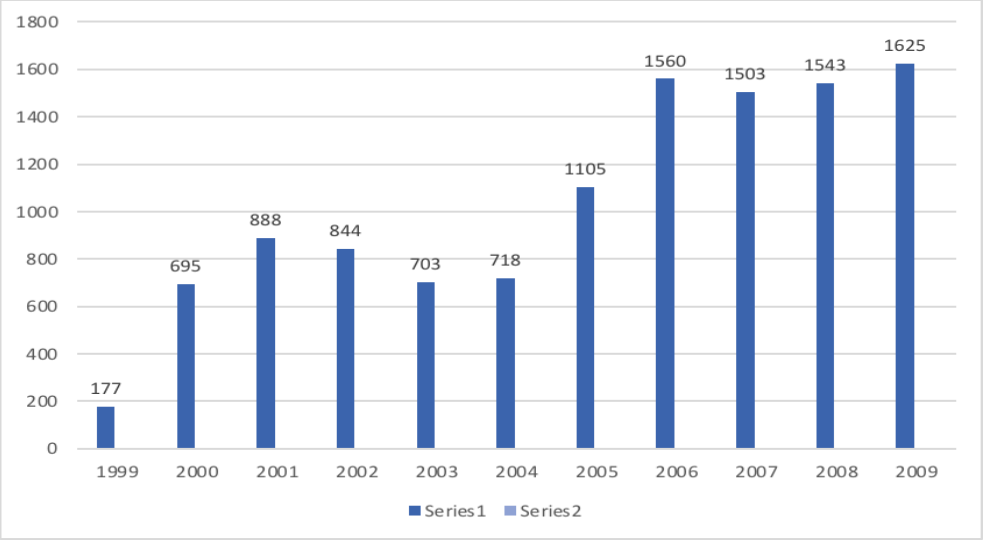
[201] Harris B'oyle and Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights,* (Oxford university press, 2014), 10.

[202] „Annual Report 2008", Europos Žmogaus Teisių Teismas, žiūrėta 2021 m. vasario 15 d., https://echr.coe.int/Documents/Annual_report_2008_ENG.pdf.

mechanizmas būtų efektyvesnis - atsako toliau nagrinėjami Teismo statistikos duomenys. Naujos reformos būtinumą rodo itin sparčiai augantys pareiškimų Europos Žmogaus Teisių Teismui skaičiai. Jei 1999 m. Teismas iš viso buvo priėmęs galutinius sprendimus (angl. *judgments*) dėl 177 pareiškimų, tai 2009 m. – jau 1625 (žr. 1 pav.); 33 065 pareiškimai trijų teisėjų komitetuose buvo paskelbti nepriimtinais arba išbraukti iš sąrašų (angl. *inadmissible or trucked out of the list*). 620 pareiškimai buvo pripažinti nepriimtinu arba sekcijoje (angl. *chamber*), arba Didžiojoje Kolegijoje; 1211 pareiškimų buvo išbraukti iš bylų sąrašo[203]. Įsigaliojus Protokolui Nr. 11, laikotarpiu nuo 1998 m. lapkričio 1 d. iki 2009 m. gruodžio 31 d. EŽTT iš viso buvo pripažinęs nepriimtinais arba išbraukęs iš bylų sąrašų 220 985 pareiškimus[204].

Pažymėtina, kad daugiau nei 80 proc. bylų vidutiniškai Teismas pripažino nepriimtinomis, arba peticijos pateiktos tuo pačiu pagrindu, dėl kurio kitose panašiose bylose Teismas jau pripažino Konvencijos pažeidimą[205], o tai reiškia, kadangi vietoj to, kad būtų sprendžiamos principinės bylos, buvo nagrinėjamos netinkamos – Teismo veikla tapo iš esmės neefektyvi.

1 pav. Teismo priimti sprendimai nuo 1999 m. iki 2009 m.

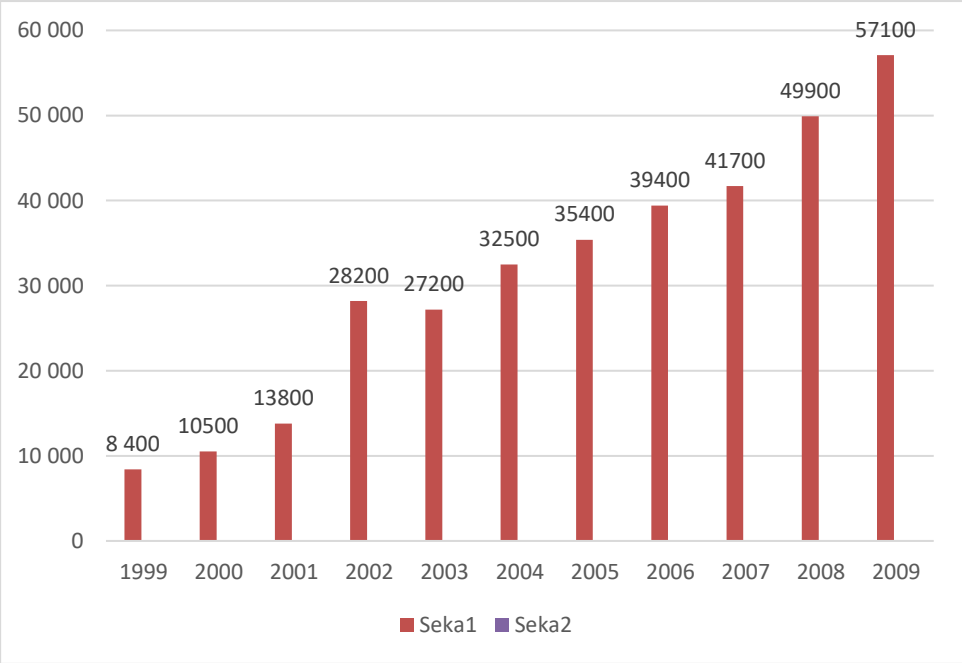

Kita Teismo problema – prieš 4 - 5 valstybes yra pateikta daugiau kaip pusė visų teikiamų skundų Teismui. Remiantis Teismo statistika, 2009 m. Teisme nagrinėjimo laukė apie 119 300 pareiškimų, kurie jau buvo paskirti atitinkamam organui, keturios valstybės sudarė 55,7 proc. visų pateiktų pareiškimų - 28,1 proc. iš Rusijos, 11 proc. iš Turkijos, 8,4 proc. iš Turkijos ir 8,2 proc.

[203] „Annual Report 2009", Europos Žmogaus Teisių Teismas, žiūrėta 2021 m. vasario 15 d., https://echr.coe.int/Documents/Annual_report_2009_ENG.pdf.
[204] „Court Statistics", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. sausio 20 d., https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=reports&c=.
[205] „Court Statistics", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. sausio 25 d., https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=reports&c=.

iš Rumunijos[206]. Tai reiškia dalis valstybių tiesiog nėra linkusios arba stipriai vėluoja vykdyti Teismo priimtus sprendimus[207] (šis klausimas diskutuojamas Europos Tarybos Ministrų Komiteto posėdžiuose ir dabar, kuriam valstybė atsiskaito ir pateikia informaciją apie Teismo priimtų sprendimų vykdymą[208]).

Dar viena ryški Teismo problema – didėjantis laukiančiųjų teisminio nagrinėjimo bylų skaičius. Remiantis Teismo statistika iš viso Teismas per 2009 m. išnagrinėjo daugiau kaip 35 000 pareiškimų, tačiau jau vien 2009 m. Teismui buvo pateikta daugiau kaip 57 100 naujų pareiškimų lyginant su 1999 m. – 8 400, 2003 m. – 27 200, 2005 m. – 35 400 ir 2007 m. – 41 700 (žr. 2 pav.)[209].

2 pav. Teismui pateikti pareiškimai nuo 1999 m. iki 2009 m.

Apibendrinant galima teigti, kad Konvencijos papildomo Protokolo Nr. 11 įsigaliojimas Konvencijos sistemai ir kontrolės mechanizmui davė daug teigiamų dalykų, visų pirma, įkurtas vieningas nuolat veikiantis Teismas. Tokiu būdu buvo sumažintas institucijų skaičius ir taip

---

[206] „Annual Report 2009", Europos Žmogaus Teisių Teismas, žiūrėta 2021 m. vasario 15 d., https://echr.coe.int/Documents/Annual_report_2009_ENG.pdf.

[207] Iki 2009 metų pabaigos neįvykdytų Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimų skaičius siekė beveik 8000. Teismo statistikos duomenimis, valstybės, kurios daugiausiai neįvykdė priimtų prieš jas EŽTT sprendimų: Italija, Turkija, Lenkija, Ukraina, Rusijos Federacija. *Execution of Judgments of the European Court of Human Rights. Statistics*, žiūrėta 2021 m. vasario 2 d., https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2020_ENG.pdf.

[208] Dovilė Gailiūtė, „Regioninės žmogaus teisių apsaugos institucijos", iš *Žmogaus teisių apsaugos institucijos,* Egidijus Jarašiūnas ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009), 355.

[209] „Annual Report 2009", Europos Žmogaus Teisių Teismas, žiūrėta 2021 m. vasario 15 d., https://echr.coe.int/Documents/Annual_report_2009_ENG.pdf.

supaprastinta kontrolės sistema, kuri sąlygojo efektyvesnį žmogaus teisių apsaugos užtikrinimą. Antra, iki 1998 m. buvusi fakultatyvinės individualios peticijos teisės problemą išsprendė Konvencijos Protokolas Nr. 11 įtvirtinęs privalomą nuostatą be specialių pareiškimų, Teismo jurisdikcijos pripažinimą Konvenciją ratifikavusiose valstybėse, todėl daugiau individų galėjo pasinaudoti teise ginti savo pažeistas teises Teisme. Trečia, numatyta tarpvalstybinės peticijos galimybė išplėtė Konvencijos taikymo ribas.

Išsamiai išanalizavus Teismo veiklos statistiką nagrinėjamu laikotarpiu, Konvencijos papildomu Protokolu Nr. 11 galima sakyti, nepavyko išspręsti kai kurių problemų buvusių iki jo priėmimo. Kaip antai, nuolat didėjantis individualių peticijų (pareiškimų) skaičius, kurį pirmiausia sąlygojo tai, kad į Europos Tarybą buvo priimtas didelis naujų valstybių skaičius ir jos tapo Konvencijos dalyvėmis, ko pasekoje, gerokai išsiplėtė Konvencijos taikymo sritis į valstybių jurisdikciją patenkančių teritorijų atžvilgiu. Vadinamų problematiškų valstybių kaip Rusijos Federacija, Ukrainos, Turkijos, Rumunijos, Italijos ir kitų valstybių priėmimas dar labiau pagausino individualių ir tarpvalstybinių peticijų skaičių į Europos Žmogaus Teisių Teismą. Kitas veiksnys, lėmęs nuolat didėjantį Teismo krūvį – individualių peticijų pasikartojantis pobūdis ir nepriimtinomis pripažintų peticijų didelis skaičius. Dėl minėtų priežasčių Teismas nebebuvo pajėgus užtikrinti greito peticijų išnagrinėjimo. Teismo priimtų sprendimų vykdymo valstybėse problema[210], kurios Konvencijos Protokolu Nr. 11 taip pat nepavyko išspręsti. Atsižvelgiant į tai kas išsakyta, galima daryti išvadą – priimant Konvencijos papildomą Protokolą Nr. 11 buvo pasiekti kai kurie iškelti svarbūs Konvencijos sistemai tikslai, tačiau siekiant pagerinti Konvencijos kontrolės mechanizmo veikimą, buvo būtina nauja Teismo reforma.

[210] Kaip pavyzdį galima paminėti – 2007 m. rugsėjo 11 d. sprendimas byloje L. prieš Lietuvą (Nr. 27527/03), kurioje buvo konstatuotas teisės į privatų gyvenimo pažeidimas, susijęs su asmens teise pakeisti lytį, priimtas dar 2007 m. rugsėjo 11 d., tačiau vis dar nėra įvykdytas. Žr. taip pat - Saulius Katuoka ir Laurynas Biekša, „Lietuva ir Europos žmogaus teisių konvencija: 2020 metų aktualijos", iš *Lietuvos teisė 2020: esminiai pokyčiai,* 120; žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., Lietuvos_teisė_II_dalis-119-125.pdf (mruni.eu).

3. EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ KONVENCIJOS SUKURTOS ŽMOGAUS TEISIŲ APSAUGOS SISTEMOS TOBULINIMO PERSPEKTYVOS NUO 2010 METŲ

Kaip buvo analizuota šio Magistrinio darbo antrajame skyriuje, Konvencijos Protokolas Nr. 11, įsigaliojęs 1998 m., savo iškeltų tikslų visa apimtimi nepasiekė, bylų skaičiai toliau didėjo itin sparčiai, vadinamąja geometrine progresija. Teismas didžiuliai darbo krūviai salygojo vis ilgėjantį bylų nagrinėjamo procesą. Todėl, praėjus vos keleriems metams po 1998 m. Protokolo Nr. 11 įsigaliojimo, imta svarstyti apie naują būtiną Teismo reformą.

Šioje dalyje, siekiant visapusiškai išnagrinėti Konvencijos sistemos ir joje įtvirtintos teisminės procedūros kitimo raidą, jos reformų priežastis ir rezultatus, bus nagrinėjama Konvencijos sistemą dar kartą pertvarkiusio Protokolo Nr. 14 priėmimo priežastys, tikslai, analizuojamos juo įvedamos naujovės ir pasiekti tikslai bei pasekmės Teismo veiklos efektyvumo stiprinimui iki pat 2020 m.

Darbo pabaigoje bus pateiktos Europos Žmogaus Teisių Teismo veiklos efektyvumo galimybės ateityje ir galimų naujų reformų idėjos.

3.1.Protokolo Nr. 14 priėmimas ir jo svarba

Nors Europos žmogaus teisių konvencijos kontrolės sistema pripažįstama kaip tarptautinėje sistemoje efektyviausiai veikianti ir užtikrinanti žmogaus teises ir laisves[211], tačiau EŽTT itin sparčiai didėjantis pareiškimų skaičius[212], bei dažnas Teismo reformų poreikis vertė sunerimti dėl Teismo ateities[213]. Valstybių Konvencijos dalyvių skaičius pasiekė 47 valstybes[214], o didelių ir problematiškų valstybių priėmimas sąlygojo dar didesnius individualių peticijų skaičius Teisme. Teismas tapo nebepajėgus sustabdyti skundų srauto prieš pasikartojančias valstybes (Rusijos Federacija, Turkija, Rumunija, Ukraina, Italija ir kt.), prieš kurias pateikta

[211] Dovilė Gailiūtė, „Regioninės žmogaus teisių apsaugos institucijos", iš *Žmogaus teisių apsaugos institucijos,* Egidijus Jarašiūnas ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009), 354

[212] Pagal EŽTT oficialios statistikos duomenis, 2000 m. pateikta 10 500 pareiškimų, 2001 m. – 13 800, 2002 m. – 28 200, 2003 m. – 27 200, 2004 m. – 32 500, 2005 m. – 35 400, 2006 m. – 39 400, 2007 m. – 41 700, 2008 m. – 49 900, 2009 m. – 57 100, European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. vasario 15 d., https://echr.coe.int/Documents/Annual_report_2009_ENG.pdf.

[213] Paul Mahoney ir Jonathan Sharpe, „The legacy of Carlo Russo: creation of a supreme court of human rights", iš *Teisė besikeičiančioje Europoje. Liber amicorum Pranas Kūris,* Saulius Katuoka ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2008), 292.

[214] Informacija apie EŽTK valstybes dalyves iš ET oficialaus tinklapio, COE, žiūrėta 2020 m. spalio 15 d. https://www.coe.int/en/web/portal/47-members-states.

daugiau kaip pusę registruotų skundų[215]. Iki 2010 m. gruodžio 31 d. viso laukiančių Teismo svarstymo laukė 139 650 pareiškimų, iš kurių prie Rusijos Federaciją 40 300 (28,9 proc.), prieš Turkiją 15 200 (10,9 proc.), prieš Rumuniją 11 950 (8,6 proc.), prieš Ukrainą 10 450 (7,5 proc.), prieš Italiją 10 200 (7,3 proc.). Taigi daugiau nei 60 proc. visų peticijų Teisme gauta tik iš penkių valstybių[216]. Kitos, EŽTT reformos būtinybę numačiusios problemos – Teismo sprendimų vykdymo problema, per ilga proceso Teisme trukmė ir daugiau nei 80 proc. bylų vidutiniškai Teismas pripažįsta nepriimtinomis[217]. Siekiant išspręsti minėtas problemas, Europos Tarybos Ministrų komiteto 112 sesijoje 2003 m. gegužės 15 d. priimta deklaracija „Dėl Europos Žmogaus Teisių Teismo ilgalaikio efektyvumo užtikrinimo", kurios pagrindu duotas mandatas Europos Tarybos Žmogaus teisių vykdomajam komitetui (angl. CDDH) – parengti Europos žmogaus teisių konvencijos pakeitimo projektus[218].

Deklaracijoje apibrėžtos naujos Teismo reformos metmenys, apimantys tris kryptis – pirma, imtis priemonių, kurios užkirstų kelią pažeidimams valstybių narių nacionalinėje teisėje bei pagerintų teisinės gynybos priemones vidaus teisėje, kurios padėtų asmeniui apginti savo galimai pažeistas teises. Antroji, peticijų filtravimo (angl. *filtering*) ir apdorojimo sistemos gerinimas EŽTT. Ir trečioji kryptis – EŽTT sprendimų veiksmingesnio vykdymo, kur būtų siekiama paskatinti valstybes imtis visų reikalingų priemonių laiku ir tinkamai įvykdyti Teismo sprendimus, tuo palengvinant Europos Tarybos Ministrų Komiteto vykdomą sprendimų bylose vykdymo priežiūrą pagal Konvencijos 46 straipsnį[219].

Ministrų Komitetas parengė rekomendaciją, kurios esmė – kiekvieno Europos žmogaus teisių konvencijos nuostatų tikėtino ir pagrįsto pažeidimo vidaus teisėje atveju valstybės periodiškai privalo tikrinti, ar asmuo turės visas tinkamas ir veiksmingas vidaus gynybos priemones, kuriomis jis galėtų ne tik apginti teises, bet ir gauti atitinkamą kompensaciją už Konvencijos teisių pažeidimus jau vidaus teisėje, nesikreipiant į Europos Žmogaus Teisių Teismą. Taip pat rekomendacijoje siūloma, kad jei EŽTT konstatuoja esant atitinkamas struktūrines ar

---

[215] Annual Report 2009, European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. vaasario 15 d., https://echr.coe.int/Documents/Annual_report_2009_ENG.pdf.

[216] Žr. taip pat – Oficiali Europos Žmogaus Teisių Teismo statistika 2010 m., žiūrėta 2021 m. vasario 15 d., https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_analysis_2010_ENG.pdf.

[217] Dovilė Gailiūtė, „Regioninės žmogaus teisių apsaugos institucijos", iš *Žmogaus teisių apsaugos institucijos,* Egidijus Jarašiūnas ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009), 355.

[218] „Guaranteeing the long-term effectiveness of the European Court of Human Rights- Implementation of the Declaration adopted by the Committee of Ministers at its 112th Session (14-15 May 2003)", COE, žiūrėta 2021 m. vasario 15 d., https://rm.coe.int/16805de915.

[219] „Guaranteeing the long-term effectiveness of the European Court of Human Rights- Implementation of the Declaration adopted by the Committee of Ministers at its 112th Session (14-15 May 2003)", COE, žiūrėta 2021 m. vasario 18 d., https://rm.coe.int/16805de915.

bendras žmogaus teisių gynybos problemas valstybės atžvilgiu ir tai gali sąlygoti peticijų srautą į Teismą, valstybė privalo įvesti naujas vidaus gynybos priemones ar revizuoti jau esamas, tokiu būdu siekiant sustabdyti tų pačių bylų nagrinėjimą Europos Žmogaus Teisių Teisme[220].

Naujajame Konvencijos Protokole Nr. 14, priimtame Europos Tarybos Ministrų Komiteto 114-oje sesijoje, vykusioje 2004 m. gegužės 12–13 d.[221] numatyti tikslai – reformuoti Konvencijos žmogaus teisių apsaugos sistemą – siekiant ilgam išlaikyti ir pagerinti Konvencijos kontrolės sistemos veiksmingumą, ypač dėl vis didėjančio Europos Žmogaus Teisių Teismo ir Europos Tarybos Ministrų Komiteto krūvio; užtikrinti, kad Teismas galėtų toliau atlikti savo išskirtinį vaidmenį Europoje ginant žmogaus teises[222].

Svarbu paminėti, kad prie Konvencijos Protokolu Nr. 14 reformos idėjų ir įsigaliojimo prisidėjo 2006 m. gegužės 16-17 d. valstybių ir vyriausybių vadovų susitikime Varšuvoje, iš vienuolikos narių įsteigta – *Išmintingųjų asmenų grupė* (*angl. The group of Wise Persons*), kurios tikslas buvo – parengti strategiją, kuria būtų užtikrintas Europos žmogaus teisių konvencijos sistemos ir jos kontrolės mechanizmo veiksmingumas ilgalaikiu laikotarpiu[223]. *Išmintingųjų asmenų grupės* siūlomos reformos priemones buvo – efektyvaus peticijų filtravimo ir apdorojimo sistemos mechanizmo sukūrimas; sisteminiai Konvencijos nuostatų pakeitimai, kurie mažintų gaunamų skundų skaičių Teisme ir kitus administracinius veiksmus, kurių pagalba Teismo veikla būtų efektyvesnė. Ypatingai didelis dėmesys skirtas Konvencijos teismų sistemos reformos lankstumui bendradarbiaujant su nacionaliniais teismais[224]. Nors buvo teigiama, kad Konvencijos Protokolas Nr. 14 visų problemų tikrai neišspręs, tačiau tikimasi, kad jis galėtų sumažinti bylų skaičių 20–30 procentų. Protokolo Nr. 14 nuostatos padės pagrindus tolesnei Teismo reformai, kuri pagrįsta 2006 m. lapkričio 15 d. *Išmintingųjų asmenų grupės* pranešimu Ministrų Komitetui[225]. Pranešime akcentuotos Teismo veiklos problemos, kur baimintasi, jei jos nebus

---

[220] Danutė Jočienė ir Kęstutis Čilinskas, *Žmogaus teisių apsaugos problemos tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje* (Vilnius: Petro ofsetas, 2004), 14.

[221] „Declaration of the Committee of Ministers ensuring the effectiveness of the implementation of the European Convention on Human Rights at national and European levels", COE, žiūrėta 2021 m. vasario 15 d., https://www.coe.int/en/web/human-rights-intergovernmental-cooperation/human-rights-development-cddh/declarations.

[222] „Protocol No. 14 to the Convention for the protection of Human Rights and fundamental freedoms, amending the control system of the Convention, European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. vasario 15 d., https://www.echr.coe.int/Documents/Library_Collection_P14_ETS194E_ENG.pdf.

[223] „Review of the Working Methods of the European Court of Human Rights, December 2005", žiūrėta 2021 m. vasario 15 d., https://www.echr.coe.int/Documents/2005_Lord_Woolf_working_methods_ENG.pdf.

[224] „Building Greater Europe without dividing lines. Opinion on the report by the Committee of Wise persons", COE, žiūrėta 2021 m. vasario 15 d., https://rm.coe.int/09000016807ad94d.

[225] Danutė Jočienė, „Europos Žmogaus Teisių Teismas – tarptautinė regioninė žmogaus teisių gynybos institucija: istorija, jurisprudencija, ateities perspektyvos", iš *Asmens teisių gynimas: problemos ir sprendimai,* Armanas Abramavičius ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014), 166.

išspręstos, visai Konvencijos sistemai gali kilti grėsmė. Todėl, suformuluoti konkretūs pasiūlymai, kurie turėjo efektyvinti visą Konvencijos sistemą, kaip antai, naujas peticijų filtravimo sistemos sukūrimas, Konvencijos dalyvių valstybių ir Teismo bendradarbiavimas vykdant priimtus sprendimus, *pilotinių bylų nagrinėjimo procedūra*, taikus susitarimas ir mediacija, ET Žmogaus teisių komisaro darbo funkcijų išplėtimas. Pranešime pateiktas dar vienas svarbus pasiūlymas išplėsti EŽTT jurisdikciją – suteikiant jam teisę pateikti konsultacines išvadas valstybėms Konvencijos dalyvėms. Šiuo pasiūlymu buvo siekiama vystyti kuo glaudesnį dialogą tarp EŽTT ir nacionalinių teismų[226].

Išmintingųjų asmenų grupės pranešime pažymėta, kad iki Konvencijos papildomo Protokolo Nr. 14 įsigaliojimo yra tik vienas žingsnis, turint omenyje, kad Protokolas Nr. 14 ilgą laiką buvo neįsigaliojęs, nes jo neratifikavo iki pat 2010 m. vienintelė valstybė – Rusijos Federacija, o visų valstybių Konvencijos dalyvių Protokolo ratifikavimas buvo būtina jo įsigaliojimo sąlyga[227].

Apibendrinant, galima teigti, kad Protokolo Nr. 14 priėmimą paskatino padidėjęs valstybių Konvencijos dalyvių skaičius, nuolat didėjantis pateiktų individualių peticijų skaičius EŽTT, ko pasekoje, Teismas tapo nebepajėgus veiksmingai ir greitai spręsti bylų. Taip pat Teismo priimtų sprendimų vykdymo valstybėse problema paskatino imtis naujos Teismo reformos. Siekiant išspręsti minėtas problemas, 2004 m. priimtas Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Protokolas Nr. 14, pakeičiantis Konvencijos kontrolės sistemą. Numatyti tikslai – efektyvinti EŽTT darbą, sukuriant spartesnę bylų nagrinėjimo procedūrą, kuria naudodamasis Teismas išliktų efektyviu organu ateityje ir galėtų tinkamai ir greitai nagrinėti jam teikiamus pareiškimus. Dėka, 2006 m. valstybių ir vyriausybių vadovų susitikime Varšuvoje, iš įsteigtos *Išmintingųjų asmenų grupės,* siūlomų reformų ir siekiant įgyvendinti ilgalaikį Konvencijos kontrolės veiksmingumą, pradėtas Protokolo Nr. 14 įgyvendinimas ir naujoji Teismo reforma.

3.1.1. Protokolo Nr. 14*bis* reikšmė Konvencijos sistemai

Dar 2004 m. priimtu Konvencijos papildomu Protokolu Nr. 14 Teismo reformos įvykdyti per trumpą laiką nepavyko dėl jo įsigaliojimui keliamo reikalavimo – ratifikuoti privalo visos EŽTK valstybės dalyvės. Rusijos Federacijai, vienintelei iš Konvencijos dalyvių, delsiant

---

[226] ,,Report of the Group of Wise Persons to the Committee of Ministers", COE, žiūrėta 2021 m. vasario 15 d., https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805d7893.
[227],,Treaty list for the specific State. Russia Federation", COE, žiūrėta 2021 m. vasario 15 d., https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/country/RUS?p_auth=XvYEvzNw.

ratifikuoti[228] ir nuolat augantis individualių peticijų skaičius paskatino Europos Tarybą imtis papildomų veiksmų – 2009 m. gegužės 12 d. priimtas Madrido susitarimas[229] dėl laikino kai kurių Protokolo Nr. 14 nuostatų taikymo iki jo įsigaliojimo. Madrido susitarime numatyta, kad Protokolo Nr. 14 nuostatos dėl vieno teisėjo sudėties Teismo naujos trijų teisėjų Komiteto kompetencijos bus laikinai taikomos tų valstybių, kurios pateiks deklaraciją dėl minėtų nuostatų pripažinimo, atžvilgiu. Įsigaliojus valstybės pateiktai deklaracijai, minėtos Protokolo Nr. 14 nuostatos bus taikomas individualioms peticijoms (pareiškimams), pateiktoms prieš valstybes, kurios pripažino minėtas nuostatas[230].

2009 m. gegužės 27 d. priimtas laikinas EŽTK Protokolas Nr. 14*bis*[231], iki Protokolo Nr. 14 įsigaliojimo, numatė Protokolo Nr. 14 procedūrinių elementų, susijusių su peticijų priimtinumu taikymą – nuostatos dėl vieno teisėjo sudėties Teismo ir dėl trijų teisėjų Komiteto naujos kompetencijos, minėtam protokolui įsigalioti buvo numatyta tik trijų valstybių ratifikacija[232], siekiant kuo greitesnio jo įsigaliojimo, todėl jis ir įsigaliojo gana gretai, t. y. 2009 m. spalio 1d. Akcentuotina tai, kad tačiau šiame Protokole 14*bis* numatytos nuostatos buvo taikomos tik individualioms peticijoms, kurios buvo pateiktos prieš valstybes, ratifikavusias minėtą Protokolą[233].

Protokolo Nr. 14*bis* reikšmė ir pagrindiniai tikslai – galimybė sudaryti sąlygas tam tikrų Protokole Nr. 14 numatytų nuostatų greitesniam taikymui (bet tik tų, kurios įtvirtintos ir Protokole Nr. 14*bis*), tam, kad būtų kuo efektyviau siekiama pagrindinio tikslo - greitesnio bylų nagrinėjimo – užtikrinti galimybę vieno teisėjo sudėties teismui atmesti nepriimtinas peticijas; ir išplečiant trijų teisėjų Komiteto funkcijas – suteikti jam kompetenciją priimti sprendimus dėl Teismui pateiktų individualių peticijų ir nuspręsti dėl jų esmės[234].

---

[228] „Treaty list for the specific State. Russia Federation", COE, žiūrėta 2021 m. vasario 15 d., https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/country/RUS?p_auth=XvYEvzNw.

[229] „Agreement on the provisional application of certain provisions of Protocol No. 14 pending its entry into force", COE, žiūrėta 2021 m. vasario 15 d., https://rm.coe.int/1680083718.

[230] Dovilė Gailiūtė, „Regioninės žmogaus teisių apsaugos institucijos", iš *Žmogaus teisių apsaugos institucijos,* Egidijus Jarašiūnas ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009), 362.

[231] „Protocol No. 14*bis* to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. vasario 15 d., https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/204.

[232] Protokolą Nr. 14*bis* ratifikavusios valstybės: Airija, Danija, Gruzija, Islandija, Liuksemburgas, Monakas, Šiaurės Makedonija, Norvegija, San Marinas, Slovakijos Respublika, Slovėnija, Švedija. Žiūrėta 2021 m. vasario 15 d., Full list (coe.int)

[233] „Protocol No. 14*bis* to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. vasario 15 d., https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/204.

[234] „Protocol No. 14*bis* to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. vasario 18 d., https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/204.

Protokolas Nr. 14*bis* neteko galios, Rusijos Federacijai atlikus ratifikacijos procedūrą 2010 m. vasario 18 d., kas atvėrė kelią Protokolo Nr. 14 įsigaliojimui, kuris įvyko 2010 m. birželio 1 d[235].

Apibendrinant aptarto EŽTK Protokolo Nr. 14*bis* priėmimą ir jo svarbą, galima pasakyti, kad Konvencijos procedūrinių veiksmų priėmimas buvo reikšmingas etapas link Teismo reformos įgyvendinimo. Minėtu pereinamuoju laikotarpiu minėtas laikinas Protokolas suteikė galimybę taikyti dvi Protokolo Nr. 14 nuostatas – taikyti vieno teisėjo sudėties teismo kompetenciją bei trijų teisėjų Komiteto funkcijų plėtimo – taikymo galimybes tol, kol visiškai įsigalios naujasis Protokolas Nr. 14.

3.2. 2010 m. įsigaliojusiu Protokolo Nr. 14 įvestos EŽTT mechanizmo naujovės, procedūros Teisme pakeitimai, naujo priimtinumo kriterijaus nustatymas

Konvencijos papildomo Protokolo Nr. 14 įsigaliojimas sietinas su 2010 m. vasario 18-19 d. Interlakene, Šveicarijoje, vykusia 47 valstybių Konvencijos dalyvių aukščiausiojo lygio konferencija, kurią inicijavo EŽTT pirmininkas J. P. Costa[236] kartu su teisėjų delegacija Europos Tarybos valstybių narių atstovais, nubrėžusia gaires EŽTT efektyvumo užtikrinimui ateityje. Konferencijoje buvo priimta *Deklaracija dėl Teismo ateities* (*Interlaken Final Declaration*[237]) ir *Veiksmų planas* (*Action plan*)[238] dėl EŽTT ateities, siekiant išsaugoti Teismo efektyvumą[239].

Ši konferencija laikoma sėkminga. Jos metu buvo priimta *Deklaracija* dėl Teismo ateities ir *Veiksmų planas*, skirtas trumpos ir vidutinės trukmės priemonėms. *Veiksmų plane* aptarta būtinybė sukurti papildomą mechanizmą pareiškimų priimtinumui nagrinėti, daug dėmesio skirta geresniam Konvencijos įgyvendinimui nacionaliniu lygmeniu, akcentuota būtinybė išlaikyti ir sustiprinti Konvencijos subsidiarumo principą bei tobulinti Teismo priimtų sprendimų vykdymo priežiūrą. Konferencija laikoma sėkminga ir dėl to, kad Rusija prieš pat konferencijos pradžią

---

[235] Treaty list for a specific State. Russian Federation, žiūrėta 2021 m. vasario 15 d., https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/country/RUS?p_auth=XvYEvzNw.

[236] „Memorandum of President J. P. Costa of the European Court of Human Rights to the States with a view to preparing the Interlaken conference", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. vasario 15 d., https://www.echr.coe.int/Documents/Speech_20090703_Costa_Interlaken_ENG.pdf.

[237] „Interlaken Final Declaration", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. vasario 15 d., https://www.echr.coe.int/Documents/2010_Interlaken_FinalDeclaration_ENG.pdf.

[238] *Ibid*

[239] „Interlaken conference 2010", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. kovo 25 d., https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=basictexts/reform.

deponavo Konvencijos Protokolo Nr. 14 ratifikavimo raštus, dėl ko jis pagaliau po 6 metų laukimo įsigaliojo 2010 m. birželio 1 d[240].

Toliau siekiant atskleisti 2004 m. priimto ir 2010 m. įsigaliojusio Konvencijos Protokolo Nr. 14 reikšmę Konvencijos kontrolės sistemai, reikalinga paanalizuoti minėtu Protokolu įvestus pakeitimus ir naujoves EŽTT jurisprudencijoje.

Siekiant pagerinti kontrolės mechanizmo veikimą, EŽTK Protokolas Nr. 14 įvedė keletą esminių naujovių, teisės doktrinoje šie pakeitimai skirstomi į tris grupes[241]:

1. Priemonės, skirtos optimizuoti peticijų atrinkimo – filtravimo (angl. *filtering*) ir apdorojimo sistemą;
2. Naujas priimtinumo reikalavimas;
3. Priemonės, skirtos pagerinti Teismo sprendimų vykdymą;

Kaip jau minėta anksčiau, didelį susirūpinimą kėlė didelis nepriimtinomis pripažįstamų peticijų skaičius ir trijų teisėjų komitetų tam gaištamas laikas. Todėl siekiant išspręsti šią problemą, pirmajai pakeitimų grupei priklauso – vieno teisėjo sudėties (angl. *single-judge formation*) Teismo instituto įvedimas[242]. Pagal Protokolą Nr. 14, vieno teisėjo sudėties Teismas gali paskelbti, kad pateikta peticija yra nepriimtina, arba išbraukti ją iš Teismo bylų sąrašo, jei toks nutarimas gali būti priimtas neatliekant tolesnio nagrinėjimo ir toks nutarimas yra galutinis. Taigi vienas teisėjas priima nutarimą tik tada, kai bylos yra aiškios ir peticijų nepriimtinumas yra akivaizdus. Tačiau jeigu vieno teisėjo sudėties Teismas nepaskelbia, kad peticija yra nepriimtina, arba neišbraukiama iš Teismo bylų sąrašo, jis perduoda peticiją komitetui arba kolegijai toliau nagrinėti. Be to, teisėjai, dirbdami po vieną, bus atleisti nuo pranešėjų funkcijos, kurią pagal naują procedūrą pavedama atlikti Teismo kanceliarijoje dirbantiems teisininkams. Taigi, tokiu būdu, naujasis vieno teisėjo sudėties Teismo instituto įvedimas turėjo paspartinti sprendimų dėl peticijų priimtinumo priėmimą, t. y. užtikrinti spartesnį Teismo darbą, atrenkant (filtruojant) peticijas, nes vietoj trijų teisėjų komitetų, tokias funkcijas gali atlikti kiekvienas teisėjas po vieną[243]. Teisės doktrinoje išsakyta kritika, kad padidėja rizika priimti neteisingą sprendimą. Galima sutikti su teisės doktrinoje išsakyta kritika, kad vienam teisėjui atliekant sprendimų dėl peticijų priimtinumo priėmimą, nors ir leidžia aktyvinti Teismo darbą, bet padidėja galimybė priimti neteisingus

[240] Danutė Jočienė, „Europos Žmogaus Teisių Teismas – tarptautinė regioninė žmogaus teisių gynybos institucija: istorija, jurisprudencija, ateities perspektyvos", iš *Asmens teisių gynimas: problemos ir sprendimai,* Armanas Abramavičius ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014), 147.
[241] Dovilė Gailiūtė, „Regioninės žmogaus teisių apsaugos institucijos", iš *Žmogaus teisių apsaugos institucijos,* Egidijus Jarašiūnas ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009), 355.
[242] Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos protokolas Nr. 14, pakeičiantis Konvencijos kontrolės sistemą, *Valstybės žinios,* 2005-06-14, Nr. 74-2679, 7 straipsnis.
[243] Dovilė Gailiūtė, *supra note,* 241: 356.

sprendimus, vis dėl to, Darbo autorės nuomone, kadangi EŽTT dirbantys teisėjai – aukščiausios kvalifikacijos teisininkai profesionalai, todėl priimant nutarimą be detalesnio nagrinėjimo, tokios klaidos galimybė sumažinama iki minimumo.

Kitas pakeitimas, priklausantis pirmajai grupei – trijų teisėjų komiteto kompetencijos išplėtimas, suteikiant teisę komitetui vienbalsiai pateiktą peticiją pripažinti priimtina ir kartu priimti sprendimą dėl esmės, jei bylos klausimo, susijusio su Konvencijos ir jos protokolų aiškinimu arba taikymu, nagrinėjimo praktika Teisme jau yra nusistovėjusi. Komitetui suteikiama teisė iš esmės nagrinėti pasikartojančias bylas, t. y. tuo pačiu pagrindu paduotas peticijas[244]. Ši naujovė turėjo išspręsti, pasikartojančių individualių peticijų (pareiškimų) teikiamų tuo pačiu pagrindu, dėl kurio panašiose bylose jau buvo priimtas sprendimas dėl Konvencijos pažeidimo Teisme, problemą[245].

Vienas svarbiausių numatytų pakeitimų patenkantis į antrąją grupę – įvedamas naujas peticijų priimtinumo kriterijus – „didelė žala". Konvencijos 35 straipsnis numato, kad Teismui suteikiama teisė atmesti kiekvieną individualią peticiją, „jeigu pareiškėjas nepatyrė didelės žalos (angl. *significant dissadvantage*) išskyrus tuos atvejus, kai iš pagarbos žmogaus teisėms pagal Konvenciją ir jos protokolus peticiją reikia nagrinėti iš esmės, ir su sąlyga, kad byla negali būti atmesta šiuo pagrindu, jei ji nebuvo tinkamai išnagrinėta valstybės teismo"[246]. Tai reiškia, kad naujas priimtinumo kriterijus leidžia Europos Žmogaus Teisių Teismui nagrinėti tik tas bylas, kuriose skundžiamasi dėl pažeistų Konvencijoje įtvirtintų teisių, padarius „didelę žalą" pareiškėjui.

EŽTK Protokole Nr. 14 nėra pateiktas „didelės žalos" apibrėžimas, todėl kaip turi būti interpretuojamas šis kriterijus ir kas laikoma „didele žala" buvo palikta Teismo diskrecijai. Teismo jurisprudencijoje pateikiamos dvi garantijos šio priimtinumo kriterijaus taikymui[247], pagal kuriuos vertinamas atvejis gali būti pripažintas kaip „didelė žala":

Pirmasis kriterijus – užduodant klausimą ar pareiškėjas patyrė realią žalą jam priklausančiai teisei ir ar ta žala atitinka minimalų lygį svarstant tarptautiniame teisme. Minimalaus lygio vertinimas – priklauso nuo konkrečios bylos susiklosčiusių aplinkybių, kurias

---

[244] Dovilė Gailiūtė, *supra note,* 241: 357.
[245] „European Council Explanatory Report of Protocol No. 14 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, amending the control system of the Convention, No. 194, 2004-05-13", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. kovo 25 d., https://rm.coe.int/16800d380f.
[246] Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolais Nr. 11 ir Nr. 14, *Valstybės žinios,* 2011-12-22, Nr. 156-7390, 35 straipsnis.
[247] „Research report „The new admissibility criterion under article 35. 3 (b) of the Convention: case – law two years on", 2012", Europos Žmogaus Teisių Teismas, žiūrėta 2021 m. kovo 25 d., https://www.echr.coe.int/Documents/Research_report_admissibility_criterion_ENG.pdf.

Teismas nagrinėja individualiai[248], o ne pagal bendrą taisyklę; todėl pažeidimo pobūdis turi būti vertinamas santykinai, pažeidimo sunkumas turi būti vertinamas atsižvelgiant į pareiškėjo subjektyvų suvokimą apie galimai pažeistos teisės sunkumą ir ar jis pagrįstas objektyviomis priežastimis (žr. bylą *Korolev prieš Rusiją*[249]).

Antrasis kriterijus – apsauginė sąlyga, numatanti Teismui pareigą nagrinėti peticiją net jei nėra nustatytas pareiškėjo patirtos žymios žalos faktas, jeigu iš pagarbos žmogaus teisėms kaip reikalauja EŽTK ir jos papildomi protokolai. Taip pat Teismas nagrinės peticiją, tuo atveju, jeigu byla kelia bendro pobūdžio klausimus, susijusius su Konvencijos taikymu. Tokie klausimai kyla kai pavyzdžiui reikia paveikti atsakingą valstybę, kuri turėtų išspręsti problemas, kurios paveikia kitus asmenis,ir kurie yra tokioje pačioje situacijoje kaip ir pareiškėjas nagrinėjamoje byloje[250]. Naujojo kriterijaus taikymas galimai užtikrintų, kad bylos, kurios yra mažareikšmės, nebus atmestos, jei jos kelia rimtus teisės pažeidimų klausimus ir yra tiesiogiai veikiančios pareiškėją arba/ ir Konvencijos aiškinimą bei paliečia kitus reikšmingus nacionalinei teisei klausimus (žr. bylą *Finger prieš Bulgariją* [251]).

Teisės doktrinoje teigiama, kad naujo priimtinumo kriterijaus įvedimas ne tik apriboja asmenų, kurių teisės bus pažeistos, galimybes pateikti individualias peticijas, bet ir prieštaraus susiformavusiai Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikai. Kadangi Teismas ne kartą buvo pripažinęs priimtinomis peticijas, kurias pateikė „potencialios“[252] ar „netiesioginės“[253] Konvencijos pažeidimų aukos[254]. Ši nuostata yra sulaukusi nemažai kritikos, kur buvo teigiama, kad naujasis priimtinumo kriterijus nors ir garantuoja greitesnį ir efektyvesnį peticijų svarstymą Europos Žmogaus Teisių Teisme, tačiau naujo priimtinumo kriterijaus įvedimas gali turėti ir neigiamą pusę, kaip antai, leis paskelbti nepriimtinomis dar didesnį skaičių peticijų, todėl

---

[248] Dovilė Gailiūtė, „Asmens būsto neliečiamybė Lietuvos ir tarptautinėje teisėje”, iš *Asmens teisių gynimas: problemos ir sprendimai,* Armanas Abramavičius ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014), 402.

[249] Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. spalio 21 d. sprendimas byloje *Korolev prieš Rusiją,* Nr. 38112/04.

[250] „Research report „The new admissibility criterion under article 35. 3 (b) of the Convention: case – law two years on”, 2012”, Europos Žmogaus Teisių Teismas, žiūrėta 2021 m. kovo 25 d., https://www.echr.coe.int/Documents/Research_report_admissibility_criterion_ENG.pdf.

[251] Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. gegužės 10 d. sprendimas byloje *Finger prieš Bulgariją,* Nr. 37346/05.

[252] *Potenciali* pažeidimų auka – asmuo, kurio teisės dar nebuvo pažeistos, tačiau yra reali grėsmė, kad jos bus pažeistos ateityje. Pavyzdžiui, Europos Žmogaus Teisių Teismo 1979 m. birželio 13 d. sprendimas byloje *Marcx prieš Belgiją*, Nr. 6833/74; Europos Žmogaus Teisių Teismo 1986 m. gruodžio 18 d. sprendimas byloje *Johston ir Kiti prieš Airiją*, Nr. 9697/82; Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. gruodžio 29 d. sprendimas byloje *Open Door ir Dublin Well Woman prieš Airiją*, Nr. 14234/88; 14235/88.

[253] Netiesiogine“ pažeidimų auka laikomas artimas aukos giminaitis ar kitas trečiasis asmuo, jei pažeidimas pakenkė ir jam arba jei jis asmeniškai yra suinteresuotas, kad pažeidimas būtų nutrauktas. Pavyzdžiui, Europos Žmogaus Teisių Teismo 1982 m. liepos 15 d. sprendimas byloje Eckle prieš Vokietiją, Nr. 8130/78; Europos Žmogaus Teisių Teismo 1995 m. balandžio 26 d. sprendimas byloje *Prager ir Oberschlick prieš Austriją*, Nr. 15974/90;

[254] Dovilė Gailiūtė, „Regioninės žmogaus teisių apsaugos institucijos”, iš *Žmogaus teisių apsaugos institucijos,* Egidijus Jarašiūnas ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009), 359.

baiminamasi, kad tai gali sukelti grėsmę Konvencijos, kaip „minimalaus žmogaus teisių apsaugos standarto“ bei „Europos viešosios tvarkos“ idėjai[255] ir apriboti teisę teikti individualias peticijas (pareiškimus) Teismui.

Konvencijos Protokole Nr. 14 numatytos išimtys, kai naujasis priimtinumo kriterijus nebus taikomas[256]:

1. Jei pareiškėjas nepatyrė didelės žalos, peticija nebus pripažinta nepriimtina, „kai iš pagarbos žmogaus teisėms pagal Konvenciją ir jos protokolus peticiją reikia nagrinėti iš esmės“;
2. Jei byla nebuvo tinkamai išnagrinėta valstybės teismo;

Protokolo Nr. 14 12 straipsnis[257], kuris įtrauktas į Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies b punktą, numatyta, kad naujas priimtinumo kriterijus nebus taikomas peticijoms, kurios paskelbtos priimtinomis iki Protokolo Nr. 14 įsigaliojimo ir du metai po šio Protokolo įsigaliojimo, naująjį priimtinumo kriterijų galėjo taikyti tik Teismo kolegijos ir Didžioji Kolegija. Tai reiškia, kad buvo sudaryta dar viena garantija, kuri atėmė teisę dvejus metus taikyti naują priimtinumo kriterijų vienam teisėjui (angl. *single judge*) ir per dvejus pirmuosius šio kriterijaus metus taikymo metus Teismo kolegija ir Didžioji Kolegija išvystė tam tikrą praktiką bei suformulavo šio kriterijaus aiškinimo tendencijas[258], kurioms, pasibaigus dvejų metų pereinamajam laikotarpiui, galėjo remtis jau ir vienas teisėjas[259].

Po Protokolo Nr. 14 įsigaliojimo EŽTT praktikoje galima paanalizuoti Teismo nagrinėtus atvejus, kurie atitiko arba neatitiko „didelės žalos” kriterijaus, kai ginčo suma lygi arba nesiekia 500 Eur. Byloje *Andrian Mihai Ionescu prieš Rumuniją*[260] , kurioje ginčijama suma buvo 90 Eurų, *Korolev prieš Rusiją*[261] byloje ginčijamas valdžios institucijų sprendimas nesumokant mažiau nei 1 Euro pareiškėjui, *Vasilchenko prieš Rusiją*[262] ginčo objektas buvo 12 Eurų, *Gaftoniuc prieš*

---

[255] Europos Žmogaus Teisių Teismo 1977 m. gruodžio 13 d. *Airija prieš Jungtinę Karalystę* sprendimas byloje
[256] Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolais Nr. 11 ir Nr. 14, *Valstybės žinios,* 2011-12-22, Nr. 156-7390, 35 straipsnio 3 dalies b punktas.
[257] Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos protokolas Nr. 14, pakeičiantis Konvencijos kontrolės sistemą, *Valstybės žinios,* 2005-06-14, Nr. 74-2679, 12 straipsnis.
[258] „The new admissibility criterion under article 35. 3 (b) of the Convention: case – law two years on”, Europos Žmogaus Teisių Teismas, žiūrėta 2021 m. kovo 25 d., https://www.echr.coe.int/Documents/Research_report_admissibility_criterion_ENG.pdf.
[259] Danutė Jočienė ir Kęstutis Čilinskas, *Žmogaus teisių apsaugos problemos tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje* (Vilnius: Petro ofsetas, 2004), 43.
[260] Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. birželio 1 d. *Andrian Mihai Ionescu prieš Rumuniją* sprendimas byloje, Nr. 36659/04.
[261] Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. spalio 21 d. sprendimas byloje *Korolev prieš Rusiją,* Nr. 38112/04.
[262] Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. rugsėjo 23 d. sprendimas byloje *Vasilchenko prieš Rusiją,* Nr. 34784/02.

Rumuniją[263] ginčijama suma 25 Eur, *Fedotov prieš Rumuniją*[264] byloje ginčo objektas 12 Eur. *Fernandez prieš Prancūziją*[265] dėl kelių eismo taisyklių pažeidimo paskirtos 135 Eurų baudos, atimant vairavimo teises ir skiriant vieną baudos balą, Teismas šioje byloje pabrėžė, jog „didelės žalos" kriterijus turi būti vertinamas pagal individualią (angl. *in the light of the person's specific condition*) ar ekonominę situaciją šalyje, todėl atsižvelgiant į tai, kad pareiškėja yra Marselio miesto administracinio teismo teisėja, 135 Eur suma neatitiko „didelės žalos" kriterijaus minėtu konkrečiu atveju asmeniui.

Teismas taip pat nustatė, kad pareiškėjai patyrę didelius finansinius nuostolius, tokiu atveju „didelės žalos" kriterijus yra taikytinas. *Sancho Cruz ir kt. „Agrarian Reform" bylos prieš Portugaliją*[266] byloje ginčo suma dešimtys tūkstančių Eurų nuostolių, dėl kompensacijos išmokėjimo atidėjimu dėl paimtos visuomenės poreikiamt nuosavybės iš pareiškėjų. Taip pat patirtą 1800 Eurų žalą dėl darbuotojo teisių pažeidimo byloje *Živic prieš Serbiją*[267]. Svarbu paminėti atvejus, kur Teismas įvertinta „didelė žala" nėra materialaus pobūdžio, kaip antai, *Luchaninova prieš Ukrainą*[268] byloje pareiškėjos teigimu, neteisingas teisminis procesas pakenkė jos profesinei veiklai ir buvo atleista iš darbo.

Apibendrinant tai, kas pasakyta, Teismas suformavo savo jurisprudencijoje priimtinumo kriterijaus aiškinimo tendencijas. Tam, kad Teismas nustatytų pagrindą kriterijaus taikymui arba Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies b punkto išimčiai, konkrečiu nagrinėjamu atveju turėjo būti atsižvelgiama į pareiškėjo subjektyvų suvokimą apie galimai pažeistos teisės sunkumą ir ar jis pagrįstas objektyviomis priežastimis, kurį pagrindžia Teismas.

Trečioji pakeitimų grupė Protokolu Nr. 14 – priemonės skirtos pagerinti Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimų vykdymą. 1998 m. lapkričio 1 d. įsigaliojus EŽTK Protokolui Nr. 11, iš Ministrų Komiteto buvo atimti įgaliojimai dalyvauti bylų nagrinėjime, tačiau palikta funkcija prižiūrėti Teismo sprendimų vykdymą. Ministrų Komiteto praktika šioje srityje atskleidė, kad esama sunkumų, kylančių dėl skirtingo sprendimų interpretavimo. Dėl šios priežasties, Protokolas Nr. 14 išplėtė Ministrų Komiteto įgaliojimus, numatydamas galimybę Ministrų Komitetui kreiptis

---

[263] Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. vasario 11 d. sprendimas byloje *Gaftoniuc prieš Rumuniją,* Nr. 30934/05.
[264] Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. gegužės 24 d. sprendimas byloje *Fedotov prieš Rumuniją,* Nr. 51838/07.
[265] Europos Žmogaus Teisių Teismo 2012 m. sausio 12 d. sprendimas byloje *Fernandez prieš Prancūzija,* Nr. 65421/10.
[266] Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. sausio 18 d. sprendimas byloje *Sancho Cruz ir kt. „Agrarian Reform bylos prieš Portugaliją*, Nr. 8851/07, 8854/07, 8856/07, 8865/07, 10142/07, 10144/07, 24622/07, 32733/07, 32744/07, 41645/07, 19150/08, 22885/08, 22887/08, 26612/08, 202/09.
[267] Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. rugsėjo 13 d. sprendimas byloje *Živic prieš Serbiją,* Nr. 37204/08.
[268] Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. birželio 9 d. sprendimas byloje *Luchaninova prieš Ukrainą,* Nr. 16347/02.

į Teismą dėl sprendimo išaiškinimo, jei, jo manymu, galutinio sprendimo vykdymo priežiūrai trukdo sprendimo neaiškumas. Sprendimas dėl perdavimo priimamas dviejų trečdalių atstovų, įgaliotų dalyvauti Komitete, balsų dauguma[269]. Tada, Teismas, išaiškinęs tikrąją galutinio sprendimo reikšmę tiek Ministrų Komitetui, tiek valstybei su kuria yra susijusi išaiškinimo esmė, pateikia gaires kaip sprendimas turėtų būti vykdomas toliau[270].

Pagal Konvencijos Protokolą Nr. 14, Ministrų Komitetas įgaliotas tik prižiūrėti, kaip vykdomi Teismo sprendimai, tačiau jam nesuteikti įgaliojimai priversti įsipareigojimų nevykdančią valstybę imtis tam tikrų veiksmų, kad būtų įgyvendintas Teismo sprendimas. Tiesa, Ministrų komitetas gali imtis drastiškų priemonių – sustabdyti tos šalies atstovų įgaliojimus balsuoti Ministrų Komitete arba pašalinti iš Europos Tarybos, tačiau tokios priemonės gali dar labiau pabloginti padėtį ir neatnešti laukiamos naudos. Dėl šios priežasties, Protokolu Nr. 14 įvesta dar viena naujovė – įgaliojimas Ministrų Komitetą kreiptis į Teismą su klausimu dėl šalies įsipareigojimų nevykdymo. Ministrų Komitetas sprendimą dėl kreipimosi į Teismą turi priimti dviejų trečdalių atstovų, įgaliotų dalyvauti Komitete, balsų dauguma ir prieš tai oficialiai įspėti Teismo sprendimo nevykdančią šalį. Teismas, nustatęs, kad valstybė nevykdo Teismo sprendimo, perduoda bylą Ministrų Komitetui, kad būtų imtasi atitinkamų priemonių[271]. Tokios procedūros panaudojimas turėtų veikti kaip paskatinimas valstybėms vykdyti Teismo sprendimus. Reikia pažymėti, kad Protokolas Nr. 14 nenumato valstybėms finansinių baudų, jei Teismas ir nustatytų, kad valstybė nevykdė jo priimto sprendimo, tačiau Protokolo rengėjų manymu – politinis spaudimas Ministrų Komitetui kreiptis į Teismą bei Teismo priimtas sprendimas bus pakankama sankcija[272] Konvencijos įsipareigojimams vykdyti.

Prie trečiosios pakeitimų grupės taip pat sąlyginai galima priskirti ir Europos Tarybos žmogaus teisių komisarui suteiktą teisę dalyvauti ir pateikti rašytinius komentarus / pastabas dėl bet kurios bylos, kuri nagrinėjama kolegijoje arba Didžiojoje Kolegijoje[273]. Reikia pažymėti, kad Teisme Didžiojoje Kolegijoje nagrinėjant bylą *M. S. S. prieš Belgiją ir Graikiją*[274], Europos

---

[269] Dovilė Gailiūtė, „Regioninės žmogaus teisių apsaugos institucijos", iš *Žmogaus teisių apsaugos institucijos,* Egidijus Jarašiūnas ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009), 360.

[270] „European Council Explanatory Report of Protocol No. 14 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, amending the control system of the Convention, No. 194, 2004-05-13", Eurupean Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. kovo 25 d., https://rm.coe.int/16800d380f.

[271] Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos protokolas Nr. 14, pakeičiantis Konvencijos kontrolės sistemą, *Valstybės žinios,* 2005-06-14, Nr. 74-2679, 16 straipsnis.

[272] Dovilė Gailiūtė, „Regioninės žmogaus teisių apsaugos institucijos", iš *Žmogaus teisių apsaugos institucijos,* Egidijus Jarašiūnas ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009), 361

[273] Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos protokolas Nr. 14, pakeičiantis Konvencijos kontrolės sistemą, *Valstybės žinios,* 2005-06-14, Nr. 74-2679, 13 straipsnis.

[274] Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. sausio 21 d. sprendimas byloje *M. S. S. prieš Belgiją ir Graikiją*, Nr. 30696/09.

Tarybos Žmogaus teisių komisaras Thomas Hammarberg pirmą kartą Teismo istorijoje viešai dalyvavo ir kalbėjo trečiosios šalies statuso klausimu šioje byloje, kurioje buvo sprendžiamas itin aktualus visai Europos Sąjungai klausimas dėl galimybės perduoti pabėgėlių statuso prašančius asmenis į Graikiją, kaip pirmąją prieglobsčio valstybę, kuri privalo pagal ES teisėje taikomą Dublino reglamentą II išnagrinėti tokių asmenų prašymus, ir kiek Graikija, kuriai tenka daugiau kaip 80 procentų visų ES pabėgėlių prašytojų, yra pajėgi užtikrinti tokiems asmenims žmogaus orumą atitinkančias gyvenimo sąlygas ir garantuoti tam tikras procedūros garantijas ir jos sąžiningumą[275]. Darbo autorės nuomone, kad Protokolu Nr. 14 suteikta galimybė Europos Tarybos žmogaus teisių komisarui būti trečiaja šalimi teismo procesuose, gali padėti atkreipti dėmesį į žmogaus teisių pažeidimus valstybėse ir teigiamai atsiliepti sprendimo vykdymui.

Dar viena reikšminga Protokolu Nr. 14 įvedama naujovė – galimybė Europos Sąjungai (toliau – ES) prisijungti prie Konvencijos[276]. Europos Sąjungos teisės požiūriu toks prisijungimas numatytas 2009 m. gruodžio 1 d. įsigaliojusioje Lisabonos sutartyje, į kurią įtraukta ES pagrindinių teisių chartija, kuri po Lisabonos sutarties įsigaliojimo tapo teisiškai privaloma ir kuri turi esminę reikšmę žmogaus teisių apsaugai ir jų aiškinimui Europos Žmogaus Teisių Teisme[277]. Taip pat ES prisijungimo klausimas buvo aptartas, anksčiau minėtoje, 2010 m. vasario 18-19 d. Interlakeno konferencijoje[278]. Nors Europos Komisija ne kartą (1979 m., 1990 m. ir 1993 m.[279]) teikė pasiūlymus dėl prisijungimo prie EŽTK, paprašytas pateikti nuomonę šiuo klausimu, Teisingumo Teismas 1996 m. nurodė, kad Sutartyje nėra numatytos kompetencijos nustatyti su žmogaus teisėmis susijusias taisykles arba sudaryti tarptautines konvencijas šioje srityje, todėl prisijungimas prie konvencijos neįmanomas[280].

---

[275] Danutė Jočienė, ,,Europos Žmogaus Teisių Teismas – tarptautinė regioninė žmogaus teisių gynybos institucija: istorija, jurisprudencija, ateities perspektyvos", iš *Asmens teisių gynimas: problemos ir sprendimai,* Armanas Abramavičius ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014), 168.

[276] Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos protokolas Nr. 14, pakeičiantis Konvencijos kontrolės sistemą, *Valstybės žinios,* 2005-06-14, Nr. 74-2679, 17 straipsnis.

[277] Danutė Jočienė, ,,Pagrindinių teisių apsauga pagal Europos žmogaus teisių konvenciją Europos Sąjungos teisę", *Jurisprudencija*. 3 (121)(2010): 98, https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/download/1049/1003 .

[278] ,,Interlaken Final Declaration", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. kovo 15 d., https://www.echr.coe.int/Documents/2010_Interlaken_FinalDeclaration_ENG.pdf.

[279] ,,Report on the accession of the European Community to the European Convention on Human Rights, 1995-09-14", COE, žiūrėta 2021 m. kovo 15 d., https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=7010&lang=EN.

[280] ,,1996 m. kovo 28 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo nuomonė, dėl ES prisijungimo prie EŽTK", žiūrėta 2021 m. kovo 25 d., https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:3645916a-61ba-4ad5-84e1-57767433f326.0002.02/DOC_1&format=PDF.

2010 m. įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, kurioje numatyta ES prievolė prisijungti prie EŽTK, ES pradėtos derybos su Europos Taryba dėl prisijungimo susitarimo projekto. Komisija paprašė Teisingumo Teismo priimti sprendimą dėl šio susitarimo suderinamumo su Sutartimis. 2014 m. gruodžio 18 d. Teisingumo Teismas pareiškė neigiamą nuomonę, nurodydamas, kad susitarimo projektas galimai neigiamai paveiktų ES teisės ypatumus ir autonomiją[281].

Vis dėlto, teisės doktrinos atstovai kritiškai vertino naujai įvedama naujovę Protokolu Nr. 14 – ES prisijungimą prie EŽTK. Nors toks žingsnis sudarytų prielaidas žmogaus teisių apsaugos stiprinimui regione, tačiau teisės mokslininkų abejota dėl šio tikslo priemonių ir jų efektyvumo. Konvencijos Protokolo Nr. 14 aiškinimo dokumentuose[282] dar 2004 m. buvo pabrėžta, jog turi būti atliekami tolimesni Konvencijos modifikavimo darbai tam, kad Europos Sąjunga galėtų tapti Konvencijos dalyve[283]. Šiuos ir kitus Konvencijos pakeitimo klausimus, dėl ES prisijungimo prie EŽTK sistemos, mėginta spręsti ne kartą[284] Europos Tarybos Žmogaus teisių vykdomojo komiteto (angl. Steering Committee on Human Rights - trumpinys CDDH) posėdžiuose. Šio komiteto nuomone, Konvencijos pakeitimai turėtų būti vykdomi keliomis opcijomis, arba priimant prisijungimo sutartį, arba priimant naują papildomą Konvencijos protokolą [285].

Teisės mokslininkų nuomone, nors įsigaliojus 2010 m. Konvencijos Protokolui Nr. 14 ir Lisabonos sutarčiai, nebeliko teisinių kliūčių, kurios trukdytų ES prisijungimui prie EŽTK sistemos, tačiau Strasbūro Teismui yra svarbu, ar šis prisijungimas nesukels dar didesnių Teismo darbo trukdžių dėl galimo bylų skaičiaus ženklaus padidėjimo. Buvusi Europos Žmogaus Teisių Teismo teisėja prof. dr. Danutė Jočienė kelia klausimą, ar ES prisijungimas dar labiau neapsunkins Teismo padėties bylų skaičiaus prasme? Teismas turės nagrinėti vis daugiau bylų, jų gausa kelia ir Teismo veiklos efektyvumo klausimą[286]. Todėl nepaisant kilnaus tikslo sustiprinti žmogaus

---

[281] „2014 m. gruodžio 18 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo nuomonė, dėl ES prisijungimo prie EŽTK", žiūrėta 2021 m. kovo 25 d., https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62013CV0002&from=LT.

[282] „European Council Explanatory Report of Protocol No. 14 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, amending the control system of the Convention, No. 194, 2004-05-13", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://rm.coe.int/16800d380f.

[283] Danutė Jočienė, „Pagrindinių teisių apsauga pagal Europos žmogaus teisių konvenciją Europos Sąjungos teisę", *Jurisprudencija*. 3 (121)(2010): 99, https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/download/1049/1003.

[284] 2021 m. kovo 25 d. CDDH organizuotas teisinių priemonių projektas dėl ES prisijungimo prie EŽTK sistemos, COE, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d, https://rm.coe.int/cddh-47-1-2021-r9-en/1680a1f302.

[285] „6th meeting of the CDDH ad hoc negotation group (''47+1") on the accession of the European Union to the European Convention of Human Rights, 2020-10-22", COE, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://rm.coe.int/cddh-47-1-2020-r6-en-/1680a06313.

[286] Danutė Jočienė, „Pagrindinių teisių apsauga pagal Europos žmogaus teisių konvenciją Europos Sąjungos teisę", *Jurisprudencija*. 3 (121)(2010): 99, https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/download/1049/1003.

teisių apsaugą, ES prisijungimas gali padidinti jau dabar didelį bylų skaičių EŽTT, ko pasekoje Teismas gali susidurti su didesnėmis jo veiklos efektyvumo problemomis.

Norint padaryti išvadas dėl Teismo veiklos efektyvumo nagrinėjamu 2010 m. – 2020 m. laikotarpiu, bus analizuojama Teismo statistika remiantis pareiškimų skaičiais pagal šiuos kriterijus: EŽTT pateikti pareiškimai, tada laukiančių nagrinėjimo pareiškimai, kurie jau paskirti atitinkamam Teismo organui, ir pareiškimai, kurie pripažinti nepriimtinais arba išbraukti iš bylų sąrašo.

Kaip analizuota antroje šio Magistrinio darbo dalyje, bylų skaičius Teisme nuo 1998 m. iki 2009 m. ženkliai augo, Teismo statistikos duomenimis 2008 m. gruodžio 31 d. duomenimis, laukiančių Teismo nagrinėjimo pareiškimų skaičius – 79 400, kurie jau buvo priskirti atitinkamam organui[287], kai iš viso Teismui buvo pateikta 103 850. Įsigaliojus Protokolui Nr. 14, nuo 2010 m. laukiančių Teismo nagrinėjimo pareiškimų skaičius ženkliai sumažėjo. Taigi dar iki 2010 m. viso laukiančiųjų peticijų skaičius buvo pasiekęs beveik 140 000 ribą, po *Interlakeno Deklaracijos* šie skaičiai pradėjo mažėti, kaip pavyzdžiui 2011 m. – 64 200, 2012 m. – 64 900, 2013 – 65 800 ir 2019 m. – 59 800 ir 2020 m. – 59 800[288].

Pažymėtina, kad nepriimtų ar išbrauktų peticijų iš bylų sąrašo skaičius sudaro 94 proc. visų 2020 m. išnagrinėtų peticijų, t.y. 36 000, o 2012 m. tai sudarė 98 proc[289]. 2020 m. net 31 proc. mažiau peticijų buvo išbraukta administracine tvarka, t.y. kai formalių reikalavimų neatitikusios peticijos išbraukiamos be Teismo nagrinėjimo. Taip pat pabrėžtina, kad iš naujai pateiktų peticijų 11 proc. mažiau peticijų priskirta nagrinėti vienam teisėjui, 2020 m. iš 60 000 naujų peticijų 4 600 peticijų priskirta 1 teisėjui, o 57 000 peticijų – Komitetui ir Kolegijai, 2019 m[290]. Tai rodo, kad pateikta šiek tiek mažiau visiškai nepriimtinų peticijų, nors tendencijos ir išliko panašios.

Per 2012 m. šalių sudarytos taikos sutartys buvo patvirtintos 1303 bylose, vėliau šis skaičius didėjo, 2018 m. – 2184, ir 2019 m. – 1688 bylose[291], kas rodo teigiamus rezultatus.

Išanalizavus Teismo statistiką, pagal skundų skaičių prieš valstybes, vis dėlto išlieka ta pati Teismo problema – daugiau nei pusę pateiktų skundų yra prieš tas pačias 4-5 valstybes. 2020 m.

---

[287] ,,Annual Report 2009", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://echr.coe.int/Documents/Annual_report_2009_ENG.pdf.
[288] ,,Anual Report 2020", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://echr.coe.int/Documents/Annual_report_2020_ENG.pdf.
[289] ,,Anual Report 2012", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://echr.coe.int/Documents/Annual_report_2012_ENG.pdf.
[290] ,,Anual Report 2020", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://echr.coe.int/Documents/Annual_report_2020_ENG.pdf.
[291] ,,Annual Report 2020", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. kovo 30 https://echr.coe.int/Documents/Annual_report_2019_ENG.pdf.

iš viso laukiančių pirminio nagrinėjimo peticijų buvo beveik 61 500, ir tai yra 75 proc. prieš 5 pasikartojančias valstybes, prieš Rusiją buvo pateikta – 13 800 peticijų, t.y. 22,4 proc. visų nagrinėjamo Teisme laukiančių peticijų. Antroji iš problemiškų valstybių buvo Turkija – prieš šią valstybę teisminio nagrinėjimo laukia 11 150 peticijų (18,1 proc.), Ukraina pateikusi 10 250 peticijų (16,7 proc.), yra trečioje vietoje, ketvirtoji yra Rumunija – 7 700 peticijų (12,5 proc.), penktoji Italija – 3 400 peticijų (5,5 proc) [292].

Prieš Lietuvą teisminio nagrinėjimo 2020 m. laukė 186 peticijos (2019 m. – 148 peticijos), paduodamų prieš Lietuvą peticijų skaičius yra ženkliai sumažėjęs[293], kaip pavyzdį galima paminėti, jog 2013 m. buvo paduotos 428 peticijos[294], o 2017 m. – 401 peticija[295].

Palyginus Europos Žmogaus Teisių Teismo 2020 m. statistiką su ankstesniųjų metų duomenimis ir išanalizavus Konvencijos mechanizmo reformą 2004 m. priimtu ir 2010 m. įsigaliojusiu Protokolu Nr. 14, galima padaryti išvadas.

Konvencijos mechanizmo sistema, veikusi iki naujos Konvencijos reformos Protokolu Nr. 14 nebuvo efektyvi dėl didelio naujų Konvencijos narių valstybių prisijungimo prie Konvencijos sistemos ir vis didėjančio individualių peticijų (pareiškimų) skaičiui Teisme, todėl 2004 m. priimtas Protokolas Nr. 14, kurio tikslas – išsaugoti ir užtikrinti ilgalaikį efektyvų Konvencijos Europos žmogaus teisių konvencijos įgyvendinimą Europos lygmeniu ir padėti Teismui susidoroti su vis didėjančiais darbo (veiklos) krūviais. 2010 m. įsigaliojęs Konvencijos Protokolas Nr. 14 reformavo Teismo bylų nagrinėjimo procedūrą, įvedant – naujas priemones, skirtas optimizuoti peticijų atrinkimo – filtravimo (angl. *filtering*) ir apdorojimo sistemą, naują priimtinumo reikalavimą, ir priemones, skirtas pagerinti Teismo sprendimų vykdymą. Protokolu Nr. 14 suteikiama galimybė ES prisijungti prie EŽTK.

Išanalizavus oficialiąją Europos Žmogaus Teisių Teismo nagrinėjamų bylų statistiką, Magistro darbo Autorės nuomone, galime teigti, kad po Protokolo Nr. 14 įsigaliojimo, jo reforma gali būti apibūdinama kaip pavykusi, t. y. ši reforma siekiamu tikslu pasiteisino. Visų pirma, buvo sumažintas teisminio nagrinėjimo laukiančiųjų peticijų skaičius. Antra, pagal Konvencijos

[292] ,,Anual Report 2020", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://echr.coe.int/Documents/Annual_report_2020_ENG.pdf.
[293] ,,Anual Report 2020", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://echr.coe.int/Documents/Annual_report_2020_ENG.pdf.
[294] ,,Anual Report 2013", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://echr.coe.int/Documents/Annual_report_2013_ENG.pdf.
[295] ,,Anual Report 2017", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d.,https://echr.coe.int/Documents/Annual_report_2017_ENG.pdf.

Protokolą Nr. 14 naujo vieno teisėjo pakopos įvedimas taip pat turėjo teigiamą poveikį[296], nes leido aktyvinti Teismo darbą ir efektyviau bei ekonomiškiau atmesti itin gausų nepriimtinų peticijų skaičių. Tai reiškia, kad kartu paspartėjo ir šio Teismo teisminės procedūros, todėl pagal Konvencijos 34 straipsnį individualias peticijas Teismui pateikę subjektai turi teisę ir kartu galimybę sulaukti greitesnio sprendimo jų bylose.

Kita vertus, reikia kartu konstatuoti ir tai, kad visų tikslų Protokolo Nr. 14 reforma nepasiekė, ir vis dar toliau išlieka iki tol buvusios Teismo veiklos efektyvumo problemos – kaip antai, netgi nagrinėjant peticijas prioriteto tvarka, nagrinėjimo procesas vis dar per ilgas[297], kuris gali trukti ir po 5-6 metus. Taip pat nors ir ženkliai sumažintas, bet vis dar gana gausus laukiančių teisminio nagrinėjimo individualių peticijų skaičius, itin gausus pasikartojančiųjų peticijų (angl. *repetitive cases*) skaičius, su kuriomis valstybės Konvencijos dalyvės turėtų visų pirma susitvarkyti vidaus teisėje (tokios kaip ilgi teisminio nagrinėjimo bylų nacionaliniuose teismuose terminai, nacionalinių teismų sprendimų nevykdymas ir pan.), taip pat itin didelis procentas pareiškimų, kurie skelbiami nepriimtinais dėl to, jog neatitinka Konvencijos 34 ir 35 straipsniuose įtvirtintų individualių peticijų priimtinumo sąlygų, kaip antai, vidaus teisinės gynybos. Taip pat daugiau nei pusę visų Teismui teikiamų skundų yra prieš tas pačias 4-5 problemines valstybes. Todėl galima teigti, jog tam tikra prasme Konvencijos papildomo Protokolo Nr. 14 sumažino buvusias iki jo priėmimo Teismo veiklos problemas, tačiau visiškai jų išspręsti nepavyko.

3.3 Europos Žmogaus Teisių Teismo ateitis: Teismo veiklos efektyvumo užtikrinimas, naujų galimų Konvencijos sistemos kontrolės mechanizmo reformų idėjos ir kryptys

1950 m. Konvencijos kontrolės mechanizmo sistemos sukūrimas iš tikrųjų laikomas reikšmingu posūkiu tarptautinėje teisėje, visgi šių dienų realijos kelia klausimą ar Konvencijos sistema vis dar yra pajėgi efektyviai ginti žmogaus teises[298], kai kreiptis į Europos Žmogaus Teisių

[296] Early Lawrence, „The European Court of Human Rights: challenges and reform", iš *Lietuva Europos taryboje: dvidešimt narystės metų. Recenzuotų mokslinių straipsnių ir pranešimų rinkinys,* Indrė Isokaitė ir Dainius Žalimas (Vilnius: Europos tarpuniversitetinis žmogaus teisių ir demokratizacijos centras, 2014), 73.
[297] Dovilė Gailiūtė - Janušonė, „COVID-19 pandemijos sprendimai: teisiniai, valdymo ir ekonominiai aspektai", iš *Lietuvos teisė 2020: esminiai pokyčiai,* žiūrėta 2021 m. kovo 25 d., https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/17260/Lietuvos_teisė_I%20dalis-35-48.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
[298] Early Lawrence, „The European Court of Human Rights: challenges and reform", iš *Lietuva Europos taryboje: dvidešimt narystės metų. Recenzuotų mokslinių straipsnių ir pranešimų rinkinys,* Indrė Isokaitė ir Dainius Žalimas (Vilnius: Europos tarpuniversitetinis žmogaus teisių ir demokratizacijos centras, 2014), 65-66.

Teismą, galinčių Konvencijos subjektų skaičius siekia apie 820 000 milijonų, o kol Teismas išnagrinėja skundą, gali užtrukti daugiau nei po 5 metus[299].

Šie Konvencijos sistemos efektyvumo ir jos kontrolės mechanizmo tobulinimo klausimai buvo svarstomi nuolat. Kaip jau buvo nagrinėta šiame Darbe, pirmoji 1998 m. Konvencijos mechanizmo reforma pakeitųsi Konvencijos mechanizmo sistemą, nebuvo efektyvi dėl keletos priežasčių, visų pirma, Komisijos kompetenciją ir Teismo jurisdikciją nagrinėti individualias peticijas buvo pripažinusios ne visos valstybės Konvencijos dalyvės; antra, didelės galios šioje sistemoje buvo suteiktos politiniam organui – Ministrų Komitetui; trečia, Komisija ir Teismas dubliavo pateiktų peticijų nepriimtinumo klausimų sprendimą, tuo ilgindami bylų nagrinėjimo procedūrą. Todėl 1998 m. įsigaliojęs Protokolas Nr. 11, panaikino EŽT Komisiją ir įkūrė bendrą, nuolat veikiantį Europos Žmogaus Teisių Teismą. Vis dėlto, itin sparčiai augant pateiktų individualių peticijų (pareiškimų) skaičiui Strasbūro Teisme ir labai padidėjus valstybių Konvencijos dalyvių skaičiui, vėl kilo klausimas dėl atitinkamo peticijų atrinkimo - filtravimo mechanizmo sukūrimo, nes vieningas Teismas tapo nebepajėgus veiksmingai ir greitai spręsti vadinamąja geometrine progresija didėjančių bylų skaičių[300].

2010 m. vasario 19 d. įvykusi tarpvyriausybinės Interlakeno (Šveicarija) konferencijos[301] metu įsigaliojęs Konvencijos Protokolas Nr. 14, kurio tikslas – efektyvinti Teismo darbą, sukuriant spartesnę bylų nagrinėjimo procedūrą, taip pat naują nepriimtinų peticijų atrinkimo - filtravimo mechanizmą, kuriuo naudodamasis Teismas išliktų efektyviu organu ateityje ir galėtų tinkamai ir greitai nagrinėti jam teikiamas tiek individualias peticijas pagal Konvencijos 34 straipsnį, tiek tarpvalstybines peticijas pagal Konvencijos 33 straipsnį[302].

Svarbu paminėti, kad tarpvyriausybinės Interlakeno konferencijos metu priimta *Deklaracija dėl Teismo ateities* ir *Veiksmų planas*[303], buvo svarbus žingsnis EŽTT reformavimo, užtikrinsiančio efektyvesnę jo veiklą. *Deklaracija* ir *Veiksmų planas* skirtas trumpos ir ilgesnės trukmės Konvencijos sistemos veiksmingumo priemonėms. Atsižvelgiant į didelį nepriimtinų pareiškimų skaičių, *Veiksmų plane* buvo raginama Ministrų Komitetą apsvarstyti priemones,

---

[299] Žr. taip pat - Oficiali Teismo statistika, European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. vasario 15 d., https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=reports&c=.

[300] Danutė Jočienė, „Europos Žmogaus Teisių Teismas – tarptautinė regioninė žmogaus teisių gynybos institucija: istorija, jurisprudencija, ateities perspektyvos", iš *Asmens teisių gynimas: problemos ir sprendimai,* Armanas Abramavičius ir kt. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014), 171.

[301] Informacija apie tarptautines konferencijas dėl Europos Žmogaus Teisių Teismo ateities ir jo efektyvumo klausimais, European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., *https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=basictexts/reform&c=*.

[302] Danutė Jočienė, *supra note,* 300, 171.

[303] „Interlaken Final Declaration", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://www.echr.coe.int/Documents/2010_Interlaken_FinalDeclaration_ENG.pdf.

kuriomis Teismas galėtų sutelkti dėmesį į savo esminį vaidmenį užtikrinant žmogaus teises ir spręsti pagrįstas bylas pakankamai greitai (angl. *to adjudicate well-founded cases with the necessary speed*), ypač susijusias su rimtais žmogaus teisių pažeidimais. Taip pat aptarta būtinybė sukurti papildomas procesines taisykles ar tvarką, pareiškimų priimtinumui nagrinėti.

Daug dėmesio skirta geresniam Konvencijos įgyvendinimui nacionaliniu lygmeniu. Raginant bendradarbiauti su valstybėmis Konvencijos dalyvėmis, kurios efektyviau įgyvendintų iš Konvencijos kylančius įsipareigojimus. Pabrėžiant, kad tiek Teismas, tiek ir pačios valstybės turi vadinamąją *bendrąją atsakomybę* (angl. *shared responsibility*) žmogaus teisių apsaugos srityje, todėl būtina užtikrinti Konvencijos taikymą ir įgyvendinimą vidaus teisėje bei tobulinti Teismo priimtų sprendimų vykdymo priežiūrą[304].

Veiksmų plane pakartojama, kad EŽTT nėra „ketvirtosios instancijos" Teismas, todėl neturi nagrinėti nacionalinės teisės klausimus, kurie jau buvo išnagrinėti ir dėl jų nusprendė nacionalinės institucijos. Akcentuota būtinybė išlaikyti ir sustiprinti Konvencijos subsidiarumo principą taikant su priimtinumu ir jurisdikcija susijusius kriterijus[305].

Deklaracijoje numatyta, kad Ministrų Komitetas turi spręsti ar Protokolo Nr. 14 ir *Veiksmų plano* įgyvendinimas pagerino situaciją Teisme. Ministrų Komitetas remdamasis šiuo įvertinimu iki 2019 m. turi nuspręsti, ar šios priemonės, įvardytos Protokole Nr. 14 ir *Veiksmų plane* buvo pakankamos, kad būtų užtikrintas darnus Konvencijos kontrolės sistemos funkcionavimas, ar reikalingi gilesni pokyčiai[306].

Vėliau kasmet sekė kitos organizuojamos tarptautinės konferencijos Europos Žmogaus Teisių Teismo ateities ir jo efektyvumo klausimais – 2011 m. Izmiro konferencija, 2012 m. Braitono, 2014 m. Oslo ir 2015 m. Briuselio, kuriose įvertintas Teismo reformos atliktos Protokolu Nr. 14 poveikis ir *Veiksmų plano* įgyvendinimo efektyvumas[307].

Izmiro aukščiausiojo lygio tarptautinės konferencijos dėl Europos Žmogaus Teisių Teismo ateities metu 2011 m. balandžio 26-27 d. buvo priimta šios konferencijos baigiamoji *Deklaracija*[308], kurioje be vertinamų reformos rezultatų ir tolimesnių siekių buvo pakviestas ET

---

[304] „Interlaken Final Declaration", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://www.echr.coe.int/Documents/2010_Interlaken_FinalDeclaration_ENG.pdf.
[305] „Interlaken Final Declaration", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://www.echr.coe.int/Documents/2010_Interlaken_FinalDeclaration_ENG.pdf.
[306] „Interlaken Final Declaration", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://www.echr.coe.int/Documents/2010_Interlaken_FinalDeclaration_ENG.pdf.
[307] Informacija apie tarptautines konferencijas dėl Europos Žmogaus Teisių Teismo ateities ir jo efektyvumo klausimais, European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=basictexts/reform&c=.
[308] „Izmir Final Declaration", European court of Human Rights, 2021 m. kovo 30 d., https://www.echr.coe.int/Documents/2011_Izmir_FinalDeclaration_ENG.pdf.

Ministrų Komitetas įvertinti dėl EŽTT galimybės pateikti konsultacines išvadas nacionaliniems teismams (šis pasiūlymas išplėsti EŽTT jurisdikciją suteikiant jam teisę pateikti konsultacines išvadas dar 2006 m. buvo pateiktas *Išmintingųjų asmenų* (angl. *Wise Persons*) ataskaitoje Europos Tarybos Ministrų Komitetui, kurioje įvardintos konkrečios priemonės, kuriomis būtų užtikrinamas ilgalaikis EŽTT ir jo veiklos efektyvumas[309]).

Šis klausimas buvo išsamiai diskutuotas kitoje aukščiausiojo lygio tarptautinėje konferencijoje dėl EŽTT ateities Braitone 2012 m. balandžio 20 d., kurios *Deklaracijoje*[310] ET Ministrų Komitetas pakviestas įvertinti šią galimybę nustatant minėto nacionalinių teismų kreipimosi į EŽTT procedūrą[311]. Taip pat svarbu pažymėti, kad *Deklaracijoje* siūlyti ir kiti Konvencijos nuostatų pakeitimai, kaip antai, keisti Konvencijos 35 straipsnyje numatytą peticijos pateikimo terminą, iki 4 mėnesių vietoje buvusių 6 mėnesių sutrumpinant terminą, per kurį peticija turi būti paduota Teismui po paskutinio nacionalinio teismo sprendimo; EŽTT teisėjams keliami reikalavimai dėl amžiaus; naikinti bylų šalių teisė prieštarauti bylos perleidimui Didžiajai kolegijai, kai byla kelia sudėtingą Konvencijos ir jos protokolų aiškinimo klausimą arba kai klausimo svarstymas gali sąlygoti nesuderinamumą su ankstesniu EŽTT sprendimu; taip pat naikinti vienos iš išlygų dėl individualios peticijos nepriimtinumo pagrindo, kai pareiškėjas nepatyrė didelės žalos, jei jos tinkamai neišnagrinėjo nacionalinis teismas; taip pat koreguojamos EŽTK preambulės nuostatos[312], nurodant, kad vadovaujantis subsidiarumo principu EŽTK ir jos protokoluose įtvirtintų teisių ir laisvių apsauga pirmiausia yra susitariančiųjų šalių atsakomybė, todėl pareiga užtikrinti žmogaus teises ir laisves yra kiekvienos valstybės pagrindinis uždavinys[313]. Dėl šių Konvencijos nuostatų keitimo priimtas dar 2013 m. Protokolas Nr. 15[314] (kurio įsigaliojimas numatomas 2021 m. rugpjūčio 1 d., kadangi yra ratifikavusios visos Konvencijos valstybės dalyvės[315]).

---

[309] „Report of the Group of Wise Persons to the Committee of Ministers", COE, žiūrėta 2021 m. kovo 15 d., https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805d7893.
[310] „Brighton Final Declaration", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://www.echr.coe.int/Documents/2012_Brighton_FinalDeclaration_ENG.pdf.
[311] Informacija apie tarptautines konferencijas dėl Europos Žmogaus Teisių Teismo ateities ir jo efektyvumo klausimais, European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., *https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=basictexts/reform&c=*.
[312] „Brighton Final Declaration", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://www.echr.coe.int/Documents/2012_Brighton_FinalDeclaration_ENG.pdf.
[313] Saulius Katuoka ir Laurynas Biekša, „Lietuva ir Europos žmogaus teisių konvencija: 2020 metų aktualijos", iš *Lietuvos teisė 2020: esminiai pokyčiai,* 119; žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://repository.mruni.eu/handle/007/17283.
[314] Protokolas Nr. 15, kuriuo iš dalies keičiama žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, *Valstybės žinios,* 2015-07-24, Nr. 11607.
[315] Žr. taip pat – Protocol No. 15 entry into force, COE, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/213.

Konvencijos įgyvendinimas nacionaliniu lygmeniu aptartas Europos Tarybos Parlamentinėje Asamblėjoje ir galutinį EŽTK Protokolo Nr. 16[316] tekstą patvirtinto ET Ministrų pavaduotojų 1176-oji sesijoje[317], kartu buvo aprobuotas ir šio Protokolo Aiškinamasis pranešimas[318].

Lietuva yra viena tarp pirmųjų ratifikavusių Protokolus Nr. 15 ir Nr. 16. Konvencijos Protokolo Nr. 16 reikšmė ta, kad Susitariančiosios Šalies aukščiausieji teismai gali prašyti EŽTT konsultacinės išvados dėl principinių klausimų[319], susijusių su EŽTK ir jos Protokoluose įtvirtintų teisių ir laisvių aiškinimu ar taikymu[320].

2018 m. balandžio 12-13 d. Kopenhagoje įvyko dar viena svarbi tarptautinė konferencija dėl Europos žmogaus teisių konvencijos sistemos reformos, kuri, kaip minėta anksčiau, pradėta 2010 m. aukšto lygio konferencijos Interlakene metu ir buvo tęsiama priimant deklaracijas Izmiro, Braitono ir Briuselio aukšto lygio konferencijose. Tęsiant Interlakeno - Izmiro - Braitono - Briuselio procesą, aukšto lygio konferencijoje Kopenhagoje priimta politinė *Kopenhagos deklaracija*[321], kuria toliau siekiama spręsti tokias problemas kaip didelis Europos Žmogaus Teisių Teisme susikaupusių neišnagrinėtų peticijų skaičius, neįgyvendinami Teismo sprendimai ir kylantys iššūkiai Teismo autoritetui. Taip pat įvertintas Teismo reformos procesas, siūlant toliau stiprinti tarp Teismo ir valstybių *bendrąją atsakomybę* (angl. *shared responsibility*), kad abu subjektai Konvencijos sistemoje galėtų vykdyti savo konvencinius įsipareigojimus[322]. Kaip ir buvusiose tarpvalstybinėse konferencijose, akcentuojama būtinybė išlaikyti ir sustiprinti

---

316 Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Protokolas Nr. 16, *Valstybės žinios,* 2015-07-24, Nr. 11609.

317 „Meeting of Ministers Deputies", COE, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://rm.coe.int/16805c7c8c.

318 „The Explanatory Report to Protocol No. 16", COE, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d. https://www.echr.coe.int/Documents/Protocol_16_explanatory_report_ENG.pdf.

319 Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pateikė prašymą EŽTT pateikti konsultacinę išvadą byloje pagal N. Venckienės skundą dėl atsisakymo ją registruoti kandidate 2020 m. Seimo rinkimuose. Tai yra ketvirtasis prašymas EŽTT istorijoje, dėl kurio Didžioji Kolegija pateiks konsultacinę išvadą. Žr. taip pat - Saulius Katuoka ir Laurynas Biekša, „Lietuva ir Europos žmogaus teisių konvencija: 2020 metų aktualijos", iš *Lietuvos teisė 2020: esminiai pokyčiai,*117; žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://repository.mruni.eu/handle/007/17283.

320 Saulius Katuoka ir Laurynas Biekša, *supra note,* 313: 118.

321 „Copenhagen Declaration", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://www.echr.coe.int/Documents/Copenhagen_Declaration_ENG.pdf.

322 Nuo Interlakeno konferencijos, Teismo reformų procesas buvo nuolat vertinamas ir dalinantis įžvalgomis, komentarais, pasiūlymais dėl Konvencijos sistemos mechanizmo efektyvumo, tarp Žmogaus teisių vykdomojo komiteto ir Europos Žmogaus Teisių Teismo, žr. taip pat - Comment from the Court on the report of the CDDH in the longer – term future of the Convention system, https://www.echr.coe.int/Documents/2016_Comment_on_CDDH_report_on_longer-term_future_of_Convention_ENG.pdf.

Konvencijos subsidiarumo principą bei tobulinti Teismo priimtų sprendimų vykdymo priežiūrą ateityje[323].

2018 m. Kopenhagos konferencijos metu, Teismo pirmininkas Guido Raimondi pabrėžė, kad „[..] šiai dienai trečdaliu mažesnis laukiančių teisminio nagrinėjimo individualių peticijų skaičius, nei buvo prieš *Interlakeno konferenciją*, rodo, kad besitęsianti reforma ir supaprastinti darbo metodai duoda puikius rezultatus. Teismas sėkmingai naudoja, Konvencijos papildomu Protokolu Nr. 14, sukurtas priemones ypač jas naudojant nesudėtingo nagrinėjimo bylose [...]. Vis dėlto, EŽTT turėtų toliau ieškoti naujų bendradarbiavimo būdų su valstybėmis, vykdant konvencinius įsipareigojimus, siekiant Konvencijos sistemos efektyvumo"[324].

Atsižvelgiant į galimus sprendimus dėl Konvencijos sistemos pertvarkymo ir jos sukurto mechanizmo tobulinimo, kad Teismas efektyviai funkcionuotų ateityje ir pajėgtų užtikrinti greitą ir tinkamą individualių peticijų Teisme nagrinėjimą, darbo autorės nuomone, tai galėtų būti Europos Žmogaus Teisių Teismo ir Konvencijos valstybių dalyvių prisiimta bendra atsakomybė, vykdant pagal Konvenciją kaip tarptautinę sutartį kylančius įsipareigojimus. Turima omenyje tai, kad Teismas galėtų dažniau konstatuoti sisteminių problemų buvimą valstybės vidaus teisėje, kaip jau nagrinėtose byloje, pavyzdžiui, *Broniowski prieš Lenkiją*[325], ar *Burdov prieš Rusiją*[326] ir dažniau taikyti vadinamųjų *pilotinių sprendimų* procedūrą, konstatuojant sisteminių (struktūrinių) problemų buvimą vidaus teisėje, kur valstybė būtų įpareigota pati ieškot būdų susitvarkyti su tois problemomis valstybės viduje.

Tokiu būdu valstybės Konvencijos dalyvės būtų įpareigotos išspręsti nustatytas sistemines problemas vidaus teisėje, ko pasekoje būtų mažiau pateikta pasikartojančių pareiškimų (angl. *repetitive cases*) EŽTT dėl tų pačių Konvencijos pažeidimų, kurie, tenka pripažinti, užkrauna Konvencijos mechanizmo sistemai didžiulį krūvį. Tokios Konvencijos požiūriu nesudėtingos bylos kaip bylų nagrinėjimo ilgumas, nacionalinių teismų sprendimų nevykdymas, kalinimo sąlygos ir pan. galėtų (net gi turėtų) būti sprendžiamos valstybės viduje.

Nors tarpvalstybinio bendradarbiavimo žingsniai jau pradėti nuo 2015 m. [327], Darbo autorės nuomone, valstybės, būdamos Konvencijos sistemos dalimi, ir toliau turėtų stiprinti, bei

---

[323] „Copenhagen Declaration", European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://www.echr.coe.int/Documents/Copenhagen_Declaration_ENG.pdf.

[324] „Europos Žmogaus Teisių Teismo Pirmininko Guido Raimondi oficiali kalba Kopenhagos konferencijoje „High – level Conference, Continued Reform of the European Court of Human Rights Convention System – Better balance, improved Protection. Copenhagen, 11-13 April 2018", žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://www.echr.coe.int/Documents/Speech_20180412_Raimondi_Copenhagen_ENG.pdf.

[325] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 2004 m. liepos 22 d. sprendimas byloje *Broniovski prieš Lenkiją,* Nr. 31143/96.

[326] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 2009 m. sausio 15 d. sprendimas byloje *Burdov prieš Rusiją,* Nr. 33509/04.

[327] Turint omenyje, kad nuo 2015 m. įsteigtas Aukščiausiųjų teismų tinklas, kurio tikslas keistis teismų praktika, žr. taip pat – https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=court/dialoguecourts/network&c=.

ieškoti priemonių efektyviam bendradarbiavimui su kitomis valstybėmis ir atsižvelgti į jų teisminę patirtį EŽTT. Tokiu būdu valstybei sudaromos sąlygos, tvarkytis savo vidaus teisėje pagal sprendimus (arba juose konstatuotus Konvencijos pažeidimus), kurie jau yra priimti bylose prieš kitas valstybes. Pavyzdžiui, *Vallianatos ir Kitų prieš Graikiją* byloje[328] EŽTT Didžioji Kolegija 2013 m. lapkričio 7 d. sprendime nustatė, kad jei valstybė priima Partnerystės įstatymą, ji turi nediskrimuoti tos pačios lyties asmenų ir turi suteikti jiems tokias pačias galimybes sudaryti partnerystės susitarimus kaip ir skirtingų lyčių atstovams. Taigi Lietuva, priiminėdama Partnerystės įstatymą, turėtų atsižvelgti į minėtą prieš Graikiją priimtą sprendimą ir nediskrimuoti tos pačios lyties asmenų partnerytės susitarimų sudarymo prasme, lyginant juos su skirtingų lyčių atstovais.

Taip pat, šio Magistro darbo autorės nuomone, valstybė, esant būtinumui, turėtų pati keisti administracinę praktiką šalies viduje *inter alia* bandant pakeisti Konvencijos nuostatas pažeidžiančią administracinę praktiką, o taip pat priimti naujus įstatymus ar kitus reikalingus teisės aktus, kurie leistų efektyviau taikyti Konvencijos nuostatas vidaus teisėje.

Galiausiai, valstybės taip pat turėtų šalies viduje aktyviau vykdyti švietimą žmogaus teisių srityje, ugdyti visuomenės sąmoningumą žmogaus teisių klausimais, tame tarpe kalbant ir apie Europos žmogaus teisių konvencijos sistemą, joje ginamas teises ir galimybes. Atsižvelgiant į didelį nepriimtinomis pripažįstamų peticijų skaičių šiame Europos Teisme – pavyzdžiui, 2020 m. daugiau nei 80 proc. bylų vidutiniškai Teismas pripažino nepriimtinomis, arba peticijos buvo pateiktos tuo pačiu pagrindu, dėl kurio kitose panašiose bylose Teismas jau buvo pripažinęs Konvencijos pažeidimą (pažeidimus) – taigi kaip viena iš galimų šio reiškinio priežasčių galėtų būti konstatuotinas teisinio išprūsimo trūkumas nacionaliniu lygmeniu.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta šiame Magistro darbe, darytina išvada, kad Europos Žmogaus Teisių Teismo reformos, priimant Europos žmogaus teisių konvencijos papildomus Protokolus Nr. 11 ir Nr. 14, bei jų įsigaliojimas tarptautiniu lygmeniu, sustiprino kiekvieno individo Europos žmogaus teisių konvencijoje ir jos Protokoluose numatytų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugą. Kad ši apsauga būtų užtikrinta EŽTK pagrindu ir šis Teismas liktų efektyviu tarptautiniu teisminiu organu ateities kartoms, Teismo veiklos efektyvumo klausimai buvo sprendžiami aukšto lygio tarpvalstybinėse konferencijose, visų pirma Interlakeno konferencijoje 2010 m., organizuotoje tuometinio Europos Žmogaus Teisių Teismo pirmininko J. P. Costa iniciatyva, po to jas sekusiose kitose tarvalstybinio lygio konferencijose - Izmiro -

[328] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 2013 m. lapkričio 7 d. sprendimas byloje *Vallianatos ir Kitų byla prieš Graikiją* [DK], Nr. 29381/09, 32684/09.

Braitono - Briuselio ir kitose konferencijose, kuriose buvo siekiama įvertinti dabartinės Teismo reformos procesą, pasiūlyti naujas priemones Europos žmogaus teisių konvencijos sistemai stiprinti ir pasiūlyti gaires tolesnei reformai. Paskutiniojoje 2018 m. įvykusioje *Kopenhagos Deklaracijoje* patvirtinta, kad besitęsianti reforma duoda iš tiesų puikių rezultatų, todėl ir toliau turi būti siekiama užtikrinti šiuos fundamentalius, siekiant Teismo veiklos efektyvumo, siekius[329].

Nors Konvencijos papildomais Protokolais Nr. 11 ir Nr. 14 reformavus Konvencijos sistemos mechanizmą buvo pasiekta tikrai neblogų rezultatų, kaip antai, reformavus Teismo bylų nagrinėjimo procedūrą, sumažintas teisminio nagrinėjimo laukiančių peticijų skaičius, taip pat sukurtas naujas nepriimtinų bylų filtravimo mechanizmas. Vieno teisėjo sudėties teismas (angl. *Single Judge formation*), kuris leidžia aktyvinti Teismo darbą ir atmesti nepriimtinas peticijas, bei padaryti kiti Konvencijos mechanizmo pakeitimai, kurie sudaro sąlygas mažinti bylų EŽTT skaičių bei tikėtis greitesnio bylų sprendimo Teisme, tačiau šių priemonių, kaip nebūtų gaila konstatuoti, vis dėlto neužteks.

Visų pirma, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad 2020 m. gruodžio 31 dienai laukiančių teisminio nagrinėjimo bylų Europos Žmogaus Teisių Teisme skaičius siekė beveik 62 000. Taigi, kyla pagrįstas klausimas, ar Teismo reformos buvo sėkmingos, ypač Protokolu Nr. 14 įvykdyta reforma, taip pat, ar gali Teismas susidoroti su jam patikėta funkcija pagal Konvencijos 19 straipsnį tinkamai, greitai ir efektyviai prižiūrėti, kaip valstybės Konvencijos dalyvės vykdo pagal Konvenciją ir jos papildomus Protokolus prisiimtus įsipareigojimus. Panašu, kad tiek dabar, tiek ateityje bus keliami panašūs klausimai, kadangi Konvencijos papildomi Protokolas Nr. 11 ir Nr. 14, vis dėlto, nebuvo pajėgūs išspręsti visų aptartų Teismo efektyvumo problemų ir nesudaro sąlygų itin smarkiai sumažinti laukiančių teisminio nagrinėjimo bylų Teisme skaičių arba paspartinti bylų nagrinėjimo procedūrą. Todėl Teismo naujos reformos klausimai, ar tam tikri kiti klausimai, kuriais bus siekiama vienaip ar kitaip efektyvinti EŽTT darbą, lieka aktualūs ir ateičiai, kartu svarstant ir kitas galimas Konvencijos mechanizmo naujoves ir mechanizmo pertvarkas ateityje, kaip antai, įvedant tam tikrą mokestį už peticijos į Teismą pateikimą, kad ir labai simbolinį, taip pat nustatant privalomą reikalavimą, kad tik advokatai gali pateikti peticijas (taip siekiant mažinti nepriimtinų peticijų skaičių) ir pan.

[329] Informacija apie tarptautines konferencijas dėl Europos Žmogaus Teisių Teismo ateities ir jo efektyvumo klausimais, European Court of Human Rights, žiūrėta 2021 m. kovo 30 d., https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=basictexts/reform&c=.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Apibendrinant mokslinę literatūrą, galiojančius teisės aktus, statistinius duomenis ir EŽTT praktiką, Europos Žmogaus Teisių Teismo 1959-2020 m. – reformos link efektyvumo kontekste, galima daryti tokias išvadas:

1. 1950 m. priimta Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija turi ypač didžiulę reikšmę žmogaus teisių gynybos sistemos efektyvumui Europoje. Tai yra pirmoji tarptautinė sutartis, kurioje buvo kodifikuotos žmogaus teisės; pirmą kartą įtvirtinta individualios peticijos į tarptautinius organus teisė; EŽTK nuostatų vykdymo kontrolė patikėta Europos Žmogaus Teisių Komisijai ir Europos Žmogaus Teisių Teismui, ko pasekoje, šie sisteminiai kolektyviniai organai suformavo plačią Konvencijos ir jos Protokolų aiškinimo bei taikymo praktiką, kuri padarė ir iki šiol daro didžiulę įtaką Europos teisės formavimuisi bei plėtrai žmogaus teisių srityje, įtakodama nacionalines institucijas, jų praktiką, ypač nacionalinių teismų praktikos modifikacijas, kurios daromos atsižvelgiant į Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką ir joje formuojamus standartus;

2. Išanalizavus Konvencijos mechanizmo sistemą, veikusią iki 1998 m. Protokolo Nr. 11 įsigaliojimo, buvo prieita prie išvados, kad ši sistema tapo iš esmės neefektyvi, todėl iškilo būtinybė šią sistemą reformuoti, darant tam tikrus pakeitimus jos mechanizme, dėl kelių itin svarių priežasčių – individualios peticijos teisė buvo fakultatyvinio pobūdžio, kas apsunkino jos praktinį įgyvendinimą valstybių vidaus teisėje ir jos efektyvumas priklausė nuo valstybių noro suteikti individui Konvencijoje garantuojamą peticijos teisę; taigi ne visos valstybės – narės buvo pripažinusios Komisijos kompetenciją ir Teismo jurisdikciją nagrinėti individualias peticijas; be to, Konvencijos sistema sulaukė aštrios kritikos ir dėl tam tikrų kylančių politinių niuansų, kaip Ministrų Komiteto galimybės svarstyti peticijas, kurio priimami sprendimai dėl žmogaus teisių pažeidimo dažnai turėdavo politinį atspalvį; nuo 1990 m. ženkliai padidėjo valstybių, tapusių Europos žmogaus teisių konvencijos dalyvėmis, skaičius, todėl neatpažįstamai išsiplėtė (itin padidėjo) Konvencijos taikymo teritorija (jurisdikcija), todėl individualių peticijų skaičius į Konvencijos organus itin sparčiai ir ženkliai kilo, o individualių peticijų nagrinėjimo procesas Europinėse institucijose tapo pernelyg ilgas;

3. Išanalizavus, 1994 m. priimtu ir 1998 m. įsigaliojusiu Konvencijos Protokolu Nr. 11, įvykdytą Teismo reformą, kuria panaikinta Europos Žmogaus Teisių Komisija ir įkurtas bendras, nuolat veikiantis Europos Žmogaus Teisių Teismas, šis Konvencijos

kontrolės priežiūros mechanizmo pertvarkymas pagal Protokolą Nr. 11 iš esmės pertvarkė Teismo veiklos procedūras. Siekta jas padaryti paprastesnėmis ir efektyvesnėmis turint tikslą išlaikyti priimamų sprendimų teisinę kokybę ir sutrumpinti proceso Teisme laiką. Taip pat priimti Konvencijos mechanizmo pakeitimai – Teismo jurisdikcijos privalomumas valstybėms Konvencijos dalyvėms, kurioms nebereikėjo teikti papildomų deklaracijų – suteikė galimybę kur kas didesniui asmenų skaičiui pareikšti apie vienos ar daugiau teisių, išdėstytų EŽTK, pažeidimą, kreipiantis tiesiogiai į Teismą; vis dėlto, darytina išvada, kad Konvencijos sistemos reforma pagal Protokolą Nr. 11 nepasiekė savo tikslų, pavyzdžiui, neužtikrino efektyvaus Teismo darbo, nes ženkliai padidėjus Konvencijos dalyvių skaičiui, teikiamų individualių peticijų skaičius Teisme taip pat sparčiai didėjo;

4. Išanalizavus, 2004 m. priimtu ir 2010 m. įsigaliojusiu Konvencijos Protokolu Nr. 14 įvykdytą Teismo reformą, kuria siekta efektyvinti Teismo darbą, sukurtos priemonės optimizuoti peticijų atrinkimo – filtravimo ir apdorojimo sistemą, naują peticijų priimtinumo sistemą ir priemonės, skirtos pagerinti Teismo sprendimų vykdymą. Atlikta EŽTT veiklos analizė atskleidė, kad Protokolu Nr. 14, dauguma įvedamų pakeitimų optimizavo Teismo veiklą ir tam tikra prasme Konvencijos reforma pasiteisino – sumažėjo teisminio nagrinėjimo laukiančiųjų peticijų skaičius; pagal Konvencijos Protokolą Nr. 14 naujo vieno teisėjo pakopos įvedimas turėjo teigiamą poveikį, nes leido aktyvinti Teismo darbą ir efektyviau bei ekonomiškiau atmesti itin gausų nepriimtinų peticijų skaičių;

5. EŽTT statistikos analizė atskleidė, kad vis dar išlieka iki tol buvusios Teismo veiklos efektyvumo problemos – nors ir ženkliai sumažintas, bet vis dar gausus laukiančių teisminio nagrinėjimo peticijų skaičius; didelis procentas pareiškimų skelbiami nepriimtinais; daugiau nei pusę visų Teismui teikiamų skundų yra prieš tas pačias 4-5 problemines valstybes;

6. Darbe iškeltas ginamasis teiginys pasitvirtino iš dalies, kadangi Konvencijos sistemos reforma, kuri įvykdyta Protokolu Nr. 14, tikrai ženkliai sumažino didžiulius Teismo darbo krūvius; pavyzdžiui, iki 2010 m. laukiančių teisminio nagrinėjimo pareiškimų buvo daugiau nei 140 000, o, pavyzdžiui, 2020 m. siekė apie 60 000 pareiškimų. Atlikta EŽTT praktikos analizė parodė, Konvencijos sistemos reforma Protokolu Nr. 14, Teismui teikiamų pareiškimų skaičius gerokai sumažėjo, procedūros sutrumpėjo, svarbios bylos nagrinėjamos pagal pirmiausia, tačiau, tenka padaryti ir kitą

išvadą, kad nors Teismo veikla tapo efektyvesnė, tačiau visiškai Konvencijos sistemos efektyvumo problemų išspręsti minėta reforma nepavyko; tarpvalstybinėse konferencijose Europos Žmogaus Teisių Teismo veiklos efektyvumo klausimais (pvz., Izmiro, Oslo ar Kopenhagos) vis pabrėžiamos ir naujų priemonių būtinumas, kurios padėtų garantuoti tinkamą, greitą bei teisingą bylų nagrinėjimą Europos Žmogaus Teisių Teisme ateityje.

7. Darbe iškeltas ginamasis teiginys dėl priemonių, kurių turėtų imtis valstybės Konvencijos dalyvės ir pats Europos Žmogaus Teisių Teismas, kad Teismas išliktų efektyviu tarptautiniu teisminiu organu ir būtų užtikrintas tinkamas Teismo funkcionavimas ateitiems kartoms, ar reikalingas tolimesnis Konvencijos sistemos pertvarkymas ir jos sukurto mechanizmo tobulinimas, siūlytina – Europos Žmogaus Teisių Teismas ir Konvencijos valstybės dalyvės turėtų prisiimti bendrąją atsakomybę (angl. *Shared responsibility*) vykdant Konvencijos įsipareigojimus, ypač akcentuojant tinkamą Konvencijos nuostatų įgyvendinimą valstybių vidaus teisėje, tinkamą Teismo priimtų sprendimų vykdymą, nacionalinių teismų vaidmenį ginant žmogaus teises. Turint omenyje Teismo veiklos efektyvumo (ir peticijų nagrinėjimo spartumo) aspektą, pažymėtina, kad Teismas galėtų dažniau konstatuoti sisteminių problemų buvimą valstybės vidaus teisėje, kaip jau nagrinėtoje byloje *Broniowski prieš Lenkiją*[330], ir dažniau taikyti pilotinių sprendimų procedūrą (angl. *pilot-judgment procedure*). Tokiu būdu įpareigojant valstybes Konvencijos dalyves išspręsti Teismo nustatytas valstybės vidaus teisėje egzistuojančias sistemines, struktūrines problemas, kurių turi būti imtasi vidaus teisėje, ko pasekoje, būtų mažiau pateikta pasikartojančių pareiškimų EŽTT dėl tų pačių Konvencijos pažeidimų.

8. Taip pat siūlytina valstybėms, kurios yra Konvencijos sistemos dalis, labiau bendradarbiauti su kitomis valstybėmis Konvencijos dalyvėmis ir atsižvelgti į jų teisminę patirtį EŽTT, t. y., vykdyti ne tik sprendimuose prieš tas valstybes priimtus sprendimus, bet taip pat, remiantis kitų valstybių bylose priimtais sprendimais, tobulinti savo vidaus teisę, priimti naujus ar keisti galiojančius įstatymus, šalies tam tikrą administracinę praktiką; ypatingai šiuo požiūriu svarbų vaidmenį gali vaidinti nacionaliniai teismai, kurie gali sekti naujausias Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikos tendencijas ir jas taikyti savo nagrinėjamose bylose. Pavyzdžiui, šiuo metu Lietuvoje labai aktualus klausimas dėl partnerystės įstatymo priėmimo – taigi Lietuva turėtų atsižvelgti į Teismo Didžiosios kolegijos suformuotą praktiką byloje *Vallianatos ir Kiti prieš Graikiją*, kur aiškiai pasakyta, kad Graikija, priimdama šį įstatymą (kurį valstybė prisiima savo valia) ir

[330] Europos Žmogaus Teisių Teismas, 2004 m. liepos 22 d. sprendimas byloje *Broniovski prieš Lenkiją,* Nr. 31143/96.

nustatydama galimybę sudaryti partnerystės sutartį, nepagrįstai diskriminavo tos pačios lyties asmenis ir nepagrįstai „išėmė“ juos iš šio įstatymo taikymo sferos. Taigi Lietuva galėtų pasekti šia byla ir nustatyti partnerystės galimybę abiejų lyčių porų atžvilgiu.

9. Nacionaliniai teismai turėtų kuo dažniau naudotis jiems suteikta pagal Konvencijos Protokolą Nr. 16 (kuris įsigaliojo 2018 m. rugpjūčio 1 d.) galimybe kreiptis į Europos Žmogaus Teisių Teismą ir teikti prašymus dėl vienos ar kitos Konvencijos nuostatos aiškinimo jų bylai svarbiu aspektu. Lietuvoje 3 teismai turi tokią galimybę (LR Konstitucinis Teismas, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas bei Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas); taigi jie galėtų kuo dažniau pasinaudoti šia galimybe, kad jau nacionaliniu lygmeniu išspręstų su Konvencijos aiškinimu ir taikymu susijusias problemas, kad asmeniui nebereikėtų kreiptis į Strasbūrą.

10. Būtina pabrėžti ir tai, kad nuo 2019 m. rugsėjo 1 d. Lietuvoje įsigaliojus individualiam konstituciniam skundui, būtina siekti, kad šis skundas būtų Europos Žmogaus Teisių Teisme pripažintas efektyvia teisinės gynybos priemone pagal Konvencijos 13 straipsnį. Aišku, šiuo požiūriu tenka pastebėti ir tai, kad Konstitucinis Teismas veikia nepriklausomai, tad belieka tikėtis, kad jo formuojama praktika žmogaus teisių klausimais bus efektyvi, ir žmonės galės apginti savo pažeistas teises jau nacionaliniu lygmeniu.

11. Būtina taip pat ir tai, kad valstybės Konvencijos dalyvės apsvarstytų galimybę jų pačių viduje aktyviau bendradarbiauti Konvencijos įgyvendinimo klausimais, galbūt net sukurti tam tikrą valstybių bendradarbiavimo tinklą, į kurį būtų įtraukti ne tik Vyriausybių atstovai Europos Žmogaus Teisių Teisme, bet taip pat ir teisminės valdžios atstovai, kitų valdžios institucijų atstovai, mokslininkai ir visuomenės veikėjai ir kt., kurie galėtų svarstyti ir spręsti sudėtingas visos Europos lygmeniu iškylančias problemas, dėl kurių, galbūt, tam tikra valstybė jau turi sukaupusi tam tikrą praktiką (pavyzdžiui, kaip reguliuoti dokumentų po lyties pakeitimo operacijų išdavimo tvarką, kaip reglamentuoti surogatinės motinystės, eutanazijos klausimus ir kt.). Taip pat būtina toliau vystyti žmogaus teisių edukaciją (visais lygmenimis) ir ugdyti visuomenės sąmoningumą teisės klausimais. Kadangi atsižvelgiant į didelį nepriimtinomis pripažįstamų peticijų skaičių Teisme – 2020 m. daugiau nei 80 proc. bylų vidutiniškai Teismas pripažino nepriimtinomis, arba peticijos buvo pateiktos tuo pačiu pagrindu, dėl kurio kitose panašiose bylose Teismas jau buvo

pripažinęs Konvencijos pažeidimą – viena iš galimų šio reiškinio priežasčių galėtų būti teisinio išprūsimo trūkumas valstybėse, kuris, kaip ir minėta, turėtų būti šalinamas gerinant visuomenės švietimą Konvencijos klausimais; be to, galbūt į šį procesą galėtų būti įtraukta ir LR Advokatūra, kuri galėtų suformuoti tam tikras rekomendacijas advokatams, kad nebūtų kreipiamasi į EŽTT, esant aiškiai situacijai, kad peticija bus aiškiai nepriimta.

12. Dar labiau turėtų būti vystomas bendradarbiavimas tarp Europos Žmogaus Teisių Teismo ir nacionalinių teismų; tai gali būti daroma per keitimąsi delegacijomis, bendrų priemonių vykdymą, abipusį informacijos teikimą svarbiose su žmogaus teisėmis susijusiose bylose.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai ir kiti tarptautiniai dokumentai:

1. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, Valstybės žinios, 1995-05-16, Nr. 40-987, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841.
2. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista Protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7, Valstybės žinios, 2000-11-10, Nr. 96-3016, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.114048.
3. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Protokolas Nr. 11, nustatantis kontrolės mechanizmo pertvarkymą, Valstybės žinios, 1995-05-16, Nr. 40-987. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.66193?jfwid=dg8d30eko.
4. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Protokolas Nr. 14, pakeičiančio Konvencijos kontrolės sistemą, Valstybės žinios, 2005-06-14, Nr. 74-2679, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.257729?jfwid=-1n2mj8xk0
5. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos protokolas Nr. 16, Valstybės žinios, 2015-07-24, Nr. 11609, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos protokolas Nr. 16 (lrs.lt)

Specialioji literatūra:

6. Abramavičius Armanas, Bieliauskaitė Jolanta, Bilevičiūtė Eglė, Birmontienė Toma, Drakšas Romualdas, Gailiūtė-Janušonė Dovilė, Jočienė Danutė, Kavaliauskienė Gitana, Krolienė Ingrida, Kutkauskienė Jelena, Ragulskytė-Markovienė Rasa, Meškauskaitė Liudvika, Murauskienė Dovilė, Petkuvienė Rūta, Račkauskaitė-Burneikienė Aistė, Sinkevičius Vytautas, Vainiutė Milda, Žiobienė Edita. *Asmens teisių gynimas: problemos ir sprendimai.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.
7. Akehurst Michael, Malanczuk Peter. *Šiuolaikinis tarptautinės teisės įvadas.* Vilnius: Eugrimas, 2000.
8. *Applying and Supervising the ECHR. Guaranteeing the effectiveness of the European Convention on Human Rights*. Collected texts. Council of Europe: Directorate General of Human Rights, 2004.
9. Beliūnienė Lina, Galginaitis Juozas, Gedzevičienė Lina, Goda Gintaras, Gutauskas Aurelijus, Jočienė Danutė, Namavičius Justas, Mačerytė-Panomariovienė Ingrida, Paužaitė-Kulvinskienė Jurgita, Ragauskas Petras, Sakalauskas Gintautas, ir Želvys Arūnas.

Ketvirtis amžiaus tiriant ir reformuojant Lietuvos teisinę sistemą. Vilnius: Akademinė leidyba, 2016.

10. Berger, Vincent. *Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija.* Vilnius: Pradai, 1997.
11. Gailiūtė- Janušonė, Dovilė, „Covid-19 pandemijos sprendimai: teisiniai, valdymo ir ekonominiai aspektai" iš *Lietuvos teisė 2020: esminiai pokyčiai.* https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/17260/Lietuvos_teisė_I%20dalis-35-48.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
12. Gailiūtė Dovilė, Jarašiūnas Egidijus, Vidrinskaitė Saulė, Žalėnienė Inga, ir Žiobienė Edita. *Žmogaus teisių apsaugos institucijos*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009.
13. Gomien, Donna. *Trumpas Europos žmogaus teisių konvencijos vadovas*. Vilnius: Europos Tarybos informacijos ir dokumentacijos centras, 1995.
14. Harris David, O'Boyle Michael, Bates Ed, Buckley Carla. *Harris, O'Boyle, and Warbrick: Law of the European Convention on Human Rights.* Jungtinė Karalystė: Oxford University Press, 2014.
15. Isokaitė Indrė, Žalimas Dainius. *Lietuva Europos Taryboje: Dvidešimt narystės metų*. Recenzuotų mokslinių straipsnių ir pranešimų rinkinys. Vilnius: Vilniaus Universiteto Teisės Fakulteto Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės institutas, 2014.
16. Jočienė Danutė, Čilinskas Kęstutis. *Žmogaus teisių apsaugos problemos tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje*. Vilnius: Teisės projektų ir tyrimų centras, 2005.
17. Jočienė, Danutė. *Europos žmogaus teisių konvencijos taikymas*. Vilnius: Eugrimas, 2001.
18. Jočienė, Danutė. *Lietuvos Respublikos pralaimėtos bylos Europos Žmogaus Teisių Teisme: teisinės pamokos ir perspektyvos.* Vilnius: Justitia, 2002, Nr. 3-4.
19. Jočienė, Danutė. „Europos žmogaus teisių konvencijos 6 str. taikymas ir aiškinimas Lietuvos Respublikos pralaimėtose bylose". *Jurisprudencija,* 7 (97) (2007): 17-27. https://www.mruni.eu/en/mokslo_darbai/jurisprudencija/archyvas/dwn.php?id=267343.
20. Jočienė, Danutė. „Europos Žmogaus teisių teismo jurisprudencijos įtaka nacionalinei teisei bei jurisprudencijai, tobulinant žmogaus teisių apsaugą. Konvencijos ir Europos Sąjungos teisės santykis". *Jurisprudencija,* 7 (97) (2007): 17-27. https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/download/2698/2502.
21. Jočienė, Danutė. „Pagrindinių teisių apsauga pagal Europos Žmogaus Teisių Konvenciją". *Jurisprudencija* 3 (121) (2010): 97-113. https://www.mruni.eu/upload/iblock/d6c/6jociene.pdf.
22. Katuoka Saulius, Jarašiūnas Egidijus, Nekrošius Vytautas ir Žalimas Dainius. *Teisė besikeičiančioje Europoje. Liber Amicorum Pranas Kūris.* Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2008.

23. Katuoka Saulius ir Laurynas Biekša Laurynas, „Lietuva ir Europos žmogaus teisių konvencija: 2020 metų aktualijos". *Lietuvos teisė 2020: esminiai pokyčiai,* Lietuvos_teisė_II_dalis-119-125.pdf (mruni.eu)
24. Mikael Rask Madsen, The Challenging Authority of the European Court of Human Rights: From Cold War Legal Diplomacy to the Brighton Declaration and Backlash, 79 Law and Contemporary Problems, 141-178 (2016). https://scholarship.law.duke.edu/lcp/vol79/iss1/6/.
25. Sinkevičius Vytautas, Birmontienė Toma, Miliuvienė Jolita, Vilkelis Gintautas, Novikovas Andrejus, Bilevičiūtė Eglė, Juškevičius Jonas, Stirblienė Jurgita, Kaminskienė Natalija, Tvaronavičienė Agnė, Kavalnė Salvija, Pakutinskas Paulius, Čekanavičius Ąžuolas, Girdenis Toma, Marcinauskaitė Renata, Jurka Raimundas, Ažubalytė Rima, Žilinskas Justinas, Jočienė Danutė, Katuoka Saulius, Liauksminas Arnas ir Šaltinytė Loreta. *Lietuvos teisė 1918 - 2018: šimtmečio patirtis ir perspektyvos.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2018.
26. Sinkevičius Vytautas, Birmontienė Toma, Miliuvienė Jolita, Vilkelis Gintautas, Novikovas Andrejus, Bilevičiūtė Eglė, Juškevičius Jonas, Stirblienė Jurgita, Kaminskienė Natalija, Tvaronavičienė Agnė, Kavalnė Salvija, Pakutinskas Paulius, Čekanavičius Ąžuolas, Girdenis Tomas, Marcinauskaitė Renata, Jurka Raimundas, Ažubalytė Rima, Žilinskas Justinas, Jočienė Danutė, Katuoka Saulius, Liauksminas Arnas, Šaltinytė Loreta. *Lietuvos teisė, 2018: esminiai pokyčiai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2019. https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16761/9789955199380.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
27. Tapinas, Laimonas. *Žiniasklaidos bylos Europos Žmogus Teisių ir Lietuvos teismuose*. Vilnius: Danielius, 2002.
28. *Teisės reforma Lietuvoje ir Lenkijoje ir Europos žmogaus teisių konvencija: konferencijos medžiaga.* Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras, 1999.
29. Vadapalas, Vilenas. *Tarptautinė teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 2006.
30. Vadapalas, Vilenas. *Tarptautinė teisė, Pagrindiniai dokumentai ir jurisprudencija.* Vilnius: Eugrimas, 2003.
31. *Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija: skiriama Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 50 – mečiui*. Vilnius: Valstybės žinios, 2000.

Praktinė medžiaga (Europos Žmogaus Teisių Teismo bylos):

32. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1961 m. sausio 11 d. sprendimas byloje *Austrija prieš Italiją,* Nr. 788/60.
33. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1962 m. kovo 27 d. sprendimas byloje *De Becker prieš Belgiją,* Nr. 214/56.
34. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1968 m. liepos 23 d. sprendimas byloje *Belgian Linguistics Case,* Nr. 1474/62, 1677/62, 1769/63, 1994/63, 2126/64.
35. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1971 m. liepos 16 d. sprendimas byloje *Ringeisen prieš Austriją,* Nr. 2614/65.
36. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1977 m. gruodžio 13 d. sprendimas byloje *Airija prieš Jungtinę Karalystę* Nr. 5310/71.
37. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1978 m. sausio 18 d. sprendimas byloje *Airija prieš Jungtinę Karalystę,* Nr. 5310/71.
38. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1978 m. sausio 18 d. sprendimas byloje *Airija prieš Jungtinę Karalystė,* Nr. 5310/71.
39. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1978 m. balandžio 25 d. sprendimas byloje *Tyrer prieš Jungtinę Karalystę,* Nr. 35763/97.
40. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1978 m. balandžio 25 d. sprendimas byloje *Chapman prieš Jungtinę Karalystę,* Nr. 27238/95.
41. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1979 m. birželio 13 d. sprendimas byloje *Marcx prieš Belgiją*, Nr. 6833/74;
42. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1980 m. vasario 27 d. sprendimas byloje *Deweer prieš Belgiją,* Nr. 6903/75.
43. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1981 m. gegužės 15 d. sprendimas byloje *McFeeley prieš Jungtinę Karalystę,* Nr. 8317/78.
44. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1982 m. liepos 15 d. sprendimas byloje Eckle prieš Vokietiją, Nr. 8130/78;
45. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1986 m. gruodžio 18 d. sprendimas byloje *Johston ir Kiti prieš Airiją*, Nr. 9697/82;
46. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1999 m. liepos 28 d. sprendimas byloje *Immobiliare Saffi prieš Italiją,* Nr. 22774/93.
47. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1989 m. kovo 29 d. sprendimas byloje *Bock prieš Vokietijos Federacinę Respubliką,* Nr. 11118/84.

48. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1989 m. lapkričio 20 d. sprendimas byloje *Kostovski prieš Olandiją, Serija A* Nr. 166.
49. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1991 m. kovo 19 d. sprendimas byloje *Cardot prieš Prancūziją,* Nr. 11069/84.
50. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. gruodžio 29 d. sprendimas byloje *Open Door ir Dublin Well Woman prieš Airiją*, Nr. 14234/88; 14235/88.
51. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1994 m. spalio 12 d. sprendimas byloje *Chappex prieš Šveicariją,* Nr. 20338/92.
52. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1995 m. sausio 9 d. sprendimas byloje *Pauger prieš Austriją,* NR. 24872/94.
53. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1995 m. balandžio 26 d. sprendimas byloje *Prager ir Oberschlick prieš Austriją*, Nr. 15974/90;
54. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1995 m. liepos 13 d. sprendimas byloje *Van der Tang prieš Ispaniją*, Nr. 19382/92.
55. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 1998 m. vasario 19 d. sprendimas byloje *Dalia prieš Prancūziją,* Nr. 26102/95.
56. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 2000 m. balandžio 6 d. sprendimas byloje *Cominersoll prieš Portugaliją,* Nr. 35382/97.
57. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 2001 m. kovo 22 d. sprendimas byloje *Streletz, Kessler ir Krenz prieš Vokietiją,* Nr. 34044/96, 35532/97, 44801/98.
58. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 2002 m. liepos 11 d. sprendimas byloje *Goodwin prieš Jungtinę Karalystę,* Nr. 28957/95.
59. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 2004 m. balandžio 8 d. sprendimas byloje *Assanidze prieš Gruziją*, Nr. 71503/01.
60. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 2004 m. liepos 22 d. sprendimas byloje *Broniovski prieš Lenkiją,* Nr. 31143/96.
61. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 2008 m. vasario 5 d. sprendimas byloje *Ramanauskas prieš Lietuvą* [DK], Nr. 74420/01.
62. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 2008 m. gruodžio 18 d. sprendimas byloje *Unedic prieš Prancūziją,* Nr. 20153/04.
63. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 2009 m. sausio 15 d. sprendimas byloje *Burdov prieš Rusiją,* Nr. 33509/04.
64. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 2009 m. birželio 30 d. sprendimas byloje *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) prieš Šveicariją* (Nr. 2) [DK], Nr. 32772/02.

65. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 2010 m. kovo 23 d. sprendimas byloje *Cudak prieš Lietuvą* [DK], Nr. 15869/02.
66. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. birželio 1 d. *Andrian Mihai Ionescu prieš Rumuniją* sprendimas byloje, Nr. 36659/04.
67. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. rugsėjo 23 d. sprendimas byloje *Vasilchenko prieš Rusiją,* Nr. 34784/02.
68. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. spalio 21 d. sprendimas byloje *Korolev prieš Rusiją,* Nr. 38112/04.
69. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 2011 m. sausio 6 d. sprendimas byloje *Paksas prieš Lietuvą* [DK], Nr. 34932/04.
70. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. sausio 18 d. sprendimas byloje *Sancho Cruz ir kt. ,,Agrarian Reform bylos prieš Portugaliją*, Nr. 8851/07, 8854/07, 8856/07, 8865/07, 10142/07, 10144/07, 24622/07, 32733/07, 32744/07, 41645/07, 19150/08, 22885/08, 22887/08, 26612/08, 202/09.
71. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. sausio 21 d. sprendimas byloje *M. S. S. prieš Belgiją ir Graikiją*, Nr. 30696/09.
72. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. vasario 11 d. sprendimas byloje *Gaftoniuc prieš Rumuniją,* Nr. 30934/05.
73. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. gegužės 10 d. sprendimas byloje *Finger prieš Bulgariją,* Nr. 37346/05.
74. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. gegužės 24 d. sprendimas byloje *Fedotov prieš Rumuniją,* Nr. 51838/07.
75. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. birželio 9 d. sprendimas byloje *Luchaninova prieš Ukrainą,* Nr. 16347/02.
76. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. rugsėjo 13 d. sprendimas byloje *Živic prieš Serbiją,* Nr. 37204/08.
77. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2012 m. sausio 12 d. sprendimas byloje *Fernandez prieš Prancūzija,* Nr. 65421/10.
78. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 2013 m. lapkričio 7 d. sprendimas byloje *Vallianatos ir Kitų byla prieš Graikiją* [DK], Nr. 29381/09, 32684/09.
79. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 2015 m. spalio 15 d. sprendimas byloje *Kudrevičius ir kiti prieš Lietuvą* [DK], Nr. 37553/05.
80. Europos Žmogaus Teisių Teismas, 2015 m. spalio 20 d. sprendimas byloje *Vasiliauskas prieš Lietuvą* [DK], Nr. 35343/05.

Kiti šaltiniai:

81. European Court of Human Rights Overview 1959-2020, ECHR Overview 1959 - 2020 (coe.int)
82. Protocol No. 11 to the Convention for the protection of human rights and fundamental freedoms, restrcturing the control machinery established thereby, https://www.echr.coe.int/Documents/Library_Collection_P11_ETS155E_ENG.pdf.
83. European Council Explanatory Report of Protocol No. 14 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, amending the control system of the Convention, http://www.conventions.coe.int/Treaty?EN/Reports?Html/194.htm
84. Protocol No. 14*bis* to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/204.
85. High Level Conference on the Future of the European Court of Human Rights. Interlaken Declaration. 19 February 2010, European Court of Human Rights, https://www.echr.coe.int/Documents/2010_Interlaken_FinalDeclaration_ENG.pdf
86. High Level Conference on the Future of the European Court of Human Rights. Izmir Declaration. 26 April 2011, https://www.echr.coe.int/Documents/2011_Izmir_FinalDeclaration_ENG.pdf.
87. High Level Conference on the Future of the European Court of Human Rights. Brighton Declaration. 2012 April 19, https://www.echr.coe.int/Documents/2012_Brighton_FinalDeclaration_ENG.pdf.
88. High Level Conference on the Future of the European Court of Human Rights. Copenhagen Declaration. 2018 April 13, https://www.echr.coe.int/Documents/Copenhagen_Declaration_ENG.pdf.
89. Report on the accession of the European Community to the European Convention on Human Rights, 1995-09-14, https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=7010&lang=EN.
90. 1996 m. kovo 28 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo nuomonė, dėl ES prisijungimo prie EŽTK,

https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:3645916a-61ba-4ad5-84e1-57767433f326.0002.02/DOC_1&format=PDF.

91. 2014 m. gruodžio 18 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo nuomonė, dėl ES prisijungimo prie EŽTK, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62013CV0002&from=LT.
92. Informacija apie tarptautines konferencijas dėl Europos Žmogaus Teisių Teismo ateities ir jo efektyvumo klausimais, https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=basictexts/reform&c=.
93. The Explanatory Report to Protocol No. 16, https://www.echr.coe.int/Documents/Protocol_16_explanatory_report_ENG.pdf.
94. 1176 meeting of the Ministers' Deputies (Strasbourg, 10 July 2013), https://rm.coe.int/16805c7c8c.
95. European Court of Human Rights. Annual Report 2009, https://echr.coe.int/Documents/Annual_report_2009_ENG.pdf.
96. European Court of Human Rights. Annual Report 2012, https://echr.coe.int/Documents/Annual_report_2012_ENG.pdf.
97. European Court of Human Rights. Annual Report 2013, https://echr.coe.int/Documents/Annual_report_2013_ENG.pdf.
98. European Court of Human Rights. Annual Report 2017, https://echr.coe.int/Documents/Annual_report_2017_ENG.pdf.
99. European Court of Human Rights. Annual Report 2020", https://echr.coe.int/Documents/Annual_report_2020_ENG.pdf
100. European Council Explanatory Report of Protocol No. 14 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, amending the control system of the Convention, No. 194, 2004-05-13, https://rm.coe.int/16800d380f.
101. 6th meeting of the CDDH ad hoc negotiation group (''47+1") on the accession of the European Union to the European Convention of Human Rights, 2020-10-22, https://rm.coe.int/cddh-47-1-2020-r6-en-/1680a06313.

Report on the accession of the European Community to the European Convention on Human Rights, 1995-09-14,

https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=7010&lang=EN.

102. European Council Explanatory Report of Protocol No. 14 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, amending the control system of the Convention, No. 194, 2004-05-13, https://rm.coe.int/16800d380f.

103. The new admissibility criterion under article 35. 3 (b) of the Convention: case – law two years on, https://www.echr.coe.int/Documents/Research_report_admissibility_criterion_ENG.pdf.

104. Research report ,,The new admissibility criterion under article 35. 3 (b) of the Convention: case – law two years on", 2012, https://www.echr.coe.int/Documents/Research_report_admissibility_criterion_ENG.pdf.

105. Memorandum of President J. P. Costa of the European Court of Human Rights to the States with a view to preparing the Interlaken conference, https://www.echr.coe.int/Documents/Speech_20090703_Costa_Interlaken_ENG.pdf

106. Treaty list for the specific State. Russia Federation, https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/country/RUS?p_auth=XvYEvzNw.

107. Agreement on the provisional application of certain provisions of Protocol No. 14 pending its entry into force", COE, žiūrėta 2021 m. vasario 15 d., https://rm.coe.int/1680083718.

108. Treaty list for the specific State. Russia Federation", COE, žiūrėta 2021 m. vasario 15 d., https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/country/RUS?p_auth=XvYEvzNw.

109. 2021 m. kovo 25 d. CDDH organizuotas teisinių priemonių projektas dėl ES prisijungimo prie EŽTK sistemos, https://rm.coe.int/cddh-47-1-2021-r9-en/1680a1f302.

110. Report of the Group of Wise Persons to the Committee of Ministers", COE, žiūrėta 2021 m. vasario 15 d., https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805d7893.

111. Building Greater Europe without dividing lines. Opinion on the report by the Committee of Wise persons, https://rm.coe.int/09000016807ad94d.

112. Review of the Working Methods of the European Court of Human Rights, December 2005, https://www.echr.coe.int/Documents/2005_Lord_Woolf_working_methods_ENG.pdf.

113. Declaration of the Committee of Ministers ensuring the effectiveness of the implementation of the European Convention on Human Rights at national and European levels, https://www.coe.int/en/web/human-rights-intergovernmental-cooperation/human-rights-development-cddh/declarations

114. Execution of Judgments of the European Court of Human Rights. Statistics, https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2020_ENG.pdf.

115. Rules of Court, European Court of Human Rights, https://www.echr.coe.int/Documents/Archives_1959_Rules_Court_BIL.pdf.

116. Protocol No. 9 to the Convention for the protection of human rights and fundamental freedoms, https://www.echr.coe.int/Documents/Library_Collection_P9_ETS140E_ENG.pdf.

117. Protocol No. 10 to the Convention for the protection of human rights and fundamental freedoms, https://www.echr.coe.int/Documents/Library_Collection_P10_ETS146E_ENG.pdf

118. Superior Courts Network, European Court of Human Rights, https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=court/dialoguecourts/network&c=.

119. Comment from the Court on the report of the CDDH in the longer – term future of the Convention system, https://www.echr.coe.int/Documents/2016_Comment_on_CDDH_report_on_longer-term_future_of_Convention_ENG.pdf.

ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS

Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija pripažįstama kaip efektyviausias žmogaus teisių apsaugos mechanizmas tarptautiniu lygmeniu. Šiame magistro darbe analizuota Konvencijos sistemos kitimo raida, jos reformų priežastys bei rezultatai, tokiu būdu siekta atskleisti Konvencijos pagrindu funkcionuojančio Europos Žmogaus Teisių Teismo įtaka ir reikšmė valstybėms Konvencijoms dalyvėms. Visų pirma, nagrinėta Konvencijos sistemos reformos įvykdytos papildomais Protokolais Nr. 11 ir Nr. 14 – jų priėmimo priežastys, tikslai ir būtinybė esminiams pakeitimams Konvencijos sistemoje. Antra, atsakyta į klausimą ar įvykdytos reformos buvo būtinos, pagrįstos ir teisingos; ar naujos Konvencijos nuostatos, kurios buvo numatytos Protokole Nr. 11 ir Nr. 14, pagerino EŽTT darbą, kad jis liktų efektyviu tarptautiniu žmogaus teisių gynybos organu ateities kartoms. Pabaigoje, buvo pateikta informacija dėl aukščiau pateiktų problemų, bei atlikta EŽTT veiklos statistinė analizė dėl aukščiau minimų sričių. Taip pat pateikta galimos Konvencijos sistemos reformų idėjos ir kryptys, siekiant efektyvesnio Konvencijos sistemos mechanizmo ateityje.

The Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms is regarded as the most effective international mechanism of protection of human rights. This Master's thesis analyzes the evolution of the Convention system, the reasons and results of its reforms, thus seeking to reveal the functioning of the European Court of Human Rights on the basis of the Convention and the influence and importance of the European Court of Human Rights on the States Parties to the Conventions. First of all, reforms on the ECHR system based on Protocol No. 11 and No. 14 were analysed — the reasons for their adoption, the objectives and the need for substantial changes to the system of the Convention. Secondly, it was answered whether the reforms carried out were necessary, reasonable and fair; if new provisions of the Convention which were provided for in the Protocols No. 11 and No. 14, improved the work of the ECtHR to remain an effective international human rights body for future generations. Lastly, information on the above mentioned problems was provided, accompanied by statistical analysis of the ECtHR, which was carried out in a relation to the above-mentioned areas and provided with ideas and directions for possible reforms of the Convention system, with a view to a more effective mechanism for the Convention system in the future.

Raktiniai žodžiai: *Europos Žmogaus Teisių Teismas, EŽTT, EŽTK, Europos Teismas, Teismas, Europos Žmogaus Teisių Konvencija, Europos Konvencija, Protokolas Nr. 11, Protokolas Nr. 14, jurisprudencija.*

Key words: *European Court of Human Rights, ECtHR, ECHR, European Court, the Court, European Convention on Human Rights, European Convention, Protocol No. 11, Protocol No. 14, jurisprudence.*

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe „Europos Žmogaus Teisių Teismas 1959-2020 – reformos link efektyvumo" analizuojamos ir vertinamos Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) papildomų Protokolų Nr. 11 ir Nr. 14 priėmimo priežastys, jų tikslai, būtinybė esminiams pakeitimams EŽTK sistemoje. Vertinama su kokiomis problemomis susidūrė Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) įvairiuose veiklos etapuose, siekiant atsakyti į klausimą, ar naujos EŽTK nuostatos, kurios buvo numatytos Protokole Nr. 11 ir Nr. 14, pagerino (suaktyvino) EŽTT darbą, kad jis liktų efektyviu tarptautiniu žmogaus teisių gynybos organu ateities kartoms, o kartu atsakyti į klausimą, ar įvykdytos reformos buvo būtinos, pagrįstos ir teisingos, ar jos davė teigiamų rezultatų EŽTK sistemos efektyvumui. Daugiausia dėmesio šiame darbe skiriama EŽTT praktikai, aiškinančiai EŽTK straipsnių turinį, bei padedančiai įvertinti EŽTK pagrindu funkcionuojančio Europos Žmogaus Teisių Teismo įtaką ir svarbą valstybėms Konvencijoms dalyvėms.

Pirmajame skyriuje aptariamas Europos žmogaus teisių konvencijos priėmimo būtinumas ir jos principinė reikšmė iki Protokolo Nr. 11 įsigaliojimo 1998 m. bei kur kyla problematika dėl tolimesnio efektyvaus EŽTK sistemos mechanizmo funkcionavimo.

Antrasis skyrius skirtas išanalizuoti EŽTK reformą pagal Protokolą Nr. 11. Analizuojama pagal Protokolą Nr. 11 įkurto nuolat veikiančio Europos Žmogaus Teisių Teismo funkcionavimas, taip pat vieningos teisminės sistemos problemos, ypač individualių peticijų filtravimo srityje. Pateikiama tam tikrų Konvencijos sistemos problemų analizė, su kuriomis susiduria EŽTT minėtu laikotarpiu bei teigiama, kad būtina nauja Konvencijos reforma Teismo veiklos efektyvumo didinimui.

Trečiajame skyriuje nagrinėjami Europos žmogaus teisių konvencijos sistemos pakeitimai priėmus Protokolą Nr. 14 (ir jam įsigaliojus 2010 m.), taip pat parodomi pasiekti rezultatai ir pasekmės Teismo veiklos efektyvumo stiprinimui. Daroma išvada, kad nors EŽTK reformos žymiai pagerino EŽTT veiklos efektyvumą, bet iki galo neužtikrina efektyvios ir nuoseklios žmogaus teisių apsaugos, todėl reikalingos kitos EŽTK mechanizmo naujovės ir mechanizmo pertvarkos. Taip pat pateikiama galimai naujų Konvencijos sistemos reformų idėjos, kryptys ir konkretūs galimų pakeitimų aspektai.

SUMMARY

This Master's thesis ,,European Court of Human Rights from 1959 to 2020 – reforms towards effectiveness" analyzes the reasons for adopting the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR) additional Protocols No. 11 and No. 14, its purpose and the need for fundamental changes in the ECHR system. The problems encountered by the European Court of Human Rights (ECtHR) at various stages of its work to answer the question of whether the new provisions of the ECHR provided for in Protocol No. 11 and No. 14, improved the work of the ECtHR to remain an effective international human rights body for future generations. This work focuses on the case law of the ECtHR in interpreting the content of the articles of the ECHR, and to help assess the impact and importance of the European Court of Human Rights on the basis of the ECHR for States Parties.

The first part of thesis analyzes the need to adopt the European Convention on Human Rights and its significance before Protocol No. 11 came into force on 1 November 1998 and where there are problems with the further effective functioning of the mechanism of the ECHR system.

The second part of thesis analyzes reform of the control machinery under the European Convention on Human Rights by Protocol No. 11 thus replacing the original two-tier structure comprising the Court and the Commission on Human Rights to a single full-time Court. It provides an analysis of some of the problems in the Convention system facing the ECtHR during this period and states that a new reform of the Convention is needed to increase the efficiency of the ECtHR.

The third part of thesis analyzes the changes to the system of the European Convention on Human Rights following the adoption of Protocol No. 14 (came into force in 2010), it also shows the results achieved and the implications for strengthening the efficiency of the ECtHR. A conclusion was made that reforms of the ECHR have significantly improved the efficiency of the ECtHR, but does not fully ensure effective and consistent protection of human rights, therefore, further reforms of the ECHR mechanism are needed. It also presents ideas, directions and specific aspects of possible new reforms of the Convention system.